Riksdagens protokoll 1994/95:114

Fredagen den 2 juni

Kl. 9.00 – 16.57

1 § Ledighet

Förste vice talmannen meddelade att *Kristina Svensson* (s) ansökt om ledighet för utlandsuppdrag under tiden den 3 oktober 1995 – den 30 juni 1996.

Kammaren biföll denna ansökan.

Förste vice talmannen anmälde att *Sofia Steiner* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Kristina Svensson.

2 § Meddelande om muntliga frågor till regeringen den 8 juni

Förste vice talmannen meddelade att vid frågestunden den 8 juni kl. 14.30 skulle följande statsråd närvara:

Statsminister Ingvar Carlsson, statsrådet Mona Sahlin, utrikesminister Lena Hjelm-Wallén, kulturminister Margot Wallström och statsrådet Jörgen Andersson.

Statsministern skulle besvara allmänpolitiska frågor. Frågor till övriga statsråd förutsattes beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

3 § Meddelande om svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1994/95:152

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:152 av Birger Schlaug (mp), Sveriges hållning inför regeringskonferensen när det gäller nationers utträde ur EU, får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom fyra veckor.

Skälet härtill är att en debattdag som passar både interpellanten och mig inte gått att finna under denna tidsperiod.

Jag kommer att besvara interpellationen den 9 juni 1995.
Stockholm den 29 maj 1995
Mats Hellström

Interpellation 1994/95:153

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:153 av Birger Schlaug (mp), Sveriges hållning inför regeringskonferensen när det gäller små länders inflytande, får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom fyra veckor.

Skälet härtill är att en debattdag som passar både interpellanten och mig inte gått att finna under denna tidsperiod.

Jag kommer att besvara interpellationen den 9 juni 1995.
Stockholm den 29 maj 1995
Mats Hellström

Interpellation 1994/95:154

Till riksdagen

Beträffande interpellation 1994/95:154 av Peter Eriksson (mp), De svenska positionerna inför EU:s regeringskonferensen 1996, får jag meddela att jag inte kan besvara denna inom fyra veckor.

Skälet härtill är att en debattdag som passar både interpellanten och mig inte gått att finna under denna tidsperiod.

Jag kommer att besvara interpellationen den 9 juni 1995.
Stockholm den 29 maj 1995
Mats Hellström

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
1994/95:215 till utrikesutskottet

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden med hänsyn till sommaruppehållet skulle förlängas till den 6 oktober.

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1994/95:KU36 och KU43
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU25
Skatteutskottets betänkande 1994/95:SkU27
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU16
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU28

6 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 1 juni

SoU21 Transplantationer och obduktioner m.m.
Mom. 1 (avlidna donatorer)
Yrkanden:
1. utskottet
2. res. 1 (mp
3. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. S034 yrk. 1 och 2 (fp)
Förberedande votering:
25 för res. 1
9 för mot.
286 avstod
29 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
286 för utskottet
21 för res. 1
13 avstod
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 74 m, 24 c, 13 fp, 12 v, 10 kds
För res. 1: 5 v, 16 mp
Avstod: 2 m, 9 fp, 1 v, 1 mp
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 4 (vävnad från aborterat foster)
Yrkanden:
1. utskottet
2. utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. So34 yrk. 3 (fp)
Votering:
307 för utskottet
10 för mot.
3 avstod
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 74 m, 23 c, 13 fp, 17 v, 17 mp, 10 kds
För mot.: 1 c, 9 fp
Avstod: 2 m, 1 v
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 5 (samvetsklausul)
1. utskottet
2. res. 2 (kds)
Votering:
303 för utskottet
11 för res. 2
4 avstod
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 75 m, 24 c, 20 fp, 18 v, 13 mp
För res. 2: 1 mp, 10 kds
Avstod: 1 fp, 3 mp
Frånvarande: 8 s, 5 m, 3 c, 5 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU23 Vissa frågor om psykiatrisk tvångsvård
Mom. 1 (ansvaret för den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten)
1. utskottet
2. res. (v)
Votering:
302 för utskottet
17 för res.
30 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 76 m, 24 c, 22 fp, 17 mp, 10 kds
För res.: 17 v
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 5 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 2–4
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU24 Primärvård, privata vårdgivare m.m.
Mom. 1 (avslag på propositionen)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
242 för utskottet
76 för res. 1
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 23 c, 22 fp, 17 v, 17 mp, 10 kds
För res. 1: 76 m
Frånvarande: 8 s, 4 m, 4 c, 4 fp, 5 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 2 (upphävande av husläkarlagen)
1. utskottet
2. res. 3 (fp)
Votering:
221 för utskottet
22 för res. 3
76 avstod
30 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 152 s, 24 c, 18 v, 17 mp, 10 kds
För res. 3: 22 fp
Avstod: 76 m
Frånvarande: 9 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 3 (fast läkarkontakt)
1. utskottet
2. res. 5 (fp)
Votering:
223 för utskottet
21 för res. 5
76 avstod
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 24 c, 1 fp, 18 v, 17 mp, 10 kds
För res. 5: 21 fp
Avstod: 76 m
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 12 (etableringsfrihet för läkare och sjukgymnaster)
1. utskottet
2. res. 10 (m)
Votering:
224 för utskottet
77 för res. 10
19 avstod
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 24 c, 2 fp, 18 v, 17 mp, 10 kds
För res. 10: 76 m, 1 fp
Avstod: 19 fp
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 15 (åldersgräns)
1. utskottet
2. res. 15 (m, fp, kds)
Votering:
211 för utskottet
108 för res. 15
1 avstod
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	153 s, 24 c, 17 v, 17 mp
För res. 15:	76 m, 22 fp, 10 kds
Avstod:	1 v
Frånvarande:	8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 17 (remissförfarandet)
1. utskottet
2. res. 17 (c)
Votering:
189 för utskottet
24 för res. 17
106 avstod
30 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	153 s, 1 fp, 18 v, 17 mp
För res. 17:	24 c
Avstod:	76 m, 20 fp, 10 kds
Frånvarande:	8 s, 4 m, 3 c, 5 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 22 (ersättningsetablering)
1. utskottet
2. res. 22 (m, fp, mp, kds)
Votering:
195 för utskottet
124 för res. 22
1 avstod
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet:	153 s, 24 c, 18 v
För res. 22:	76 m, 22 fp, 16 mp, 10 kds
Avstod:	1 mp
Frånvarande:	8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 1 (handikappolitiken)
1. utskottet
2. res. 1 (m, c, fp, kds)
Votering:
190 för utskottet
130 för res. 1
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 1 c, 1 fp, 18 v, 17 mp
För res. 1: 76 m, 23 c, 21 fp, 10 kds
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds
Eva Eriksson (fp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (Handikapputredningens slutbetänkande)
1. utskottet
2. res. 3 (c, fp)
Votering:
172 för utskottet
44 för res. 3
102 avstod
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 2 v, 17 mp
För res. 3: 24 c, 20 fp
Avstod: 75 m, 1 fp, 16 v, 10 kds
Frånvarande: 8 s, 5 m, 3 c, 5 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 4 (hjälpmedel)
1. utskottet
2. res. 7 (v)
Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning

Mom. 6 (åldersgränsen för personlig assistans)
1. utskottet
2. res. 8 (kds)
Votering:
309 för utskottet
10 för res. 8
30 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 76 m, 24 c, 22 fp, 18 v, 16 mp
För res. 8: 10 kds
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 2 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU27 SBLVaccin AB
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU16 Bidragsbestämmelserna för fristående skolor
Mom. 1 (bidragsnivån)
1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, mp, kds)
Votering:
197 för utskottet
121 för res. 1
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 24 c, 1 fp, 18 v, 1 mp
För res. 1: 75 m, 20 fp, 16 mp, 10 kds
Frånvarande: 8 s, 5 m, 3 c, 5 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 2 (ersättning för särskilda kostnader, m.m.)
1. utskottet
2. res. 3 (v)
Votering:
202 för utskottet
18 för res. 3
100 avstod
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 1 m, 24 c, 4 fp, 16 mp, 4 kds
För res. 3: 18 v
Avstod: 75 m, 18 fp, 1 mp, 6 kds
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds
Inger Davidson (kds) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 9 (avgifter)
1. utskottet
2. res. 10 (fp, v)
Votering:
279 för utskottet
41 för res. 10
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 76 m, 24 c, 16 mp, 10 kds
För res. 10: 22 fp, 18 v, 1 mp
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 10 (tillsyn)
1. utskottet
2. res. 12 (fp)
Votering:
203 för utskottet
22 för res. 12
93 avstod
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 151 s, 24 c, 18 v, 10 mp
För res. 12: 22 fp
Avstod: 76 m, 7 mp, 10 kds
Frånvarande: 10 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UbU17 Ett högskoleverk
Mom. 1 (avslag på propositionen)
1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
243 för utskottet
76 för res. 1
30 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 24 c, 22 fp, 18 v, 16 mp, 10 kds
För res. 1: 76 m
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 2 mp, 5 kds

Mom. 4 (Rådet för grundläggande högskoleutbildning)
1. utskottet
2. res. 2 (m, c, fp, kds)
Votering:
187 för utskottet
132 för res. 2
30 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 152 s, 18 v, 17 mp
För res. 2: 76 m, 24 c, 22 fp, 10 kds
Frånvarande: 9 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Mom. 12 (decentralisering och rationalisering av högre utbildning och forskning)
1. utskottet
2. res. 5 (mp)
Votering:
303 för utskottet
17 för res. 5
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 153 s, 76 m, 24 c, 22 fp, 18 v, 10 kds
För res. 5: 17 mp
Frånvarande: 8 s, 4 m, 3 c, 4 fp, 4 v, 1 mp, 5 kds

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Investeringsbidrag för bostäder, arbetsmarknadspolitik m.m.

7 § Investeringsbidrag för bostäder, arbetsmarknadspolitik m.m.

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU21
Investeringsbidrag för bostäder samt ett program för miljöinvesteringar (prop. 1994/95:150 delvis och 1994/95:218 delvis)
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU15
En effektivare arbetsmarknadspolitik m.m. (prop. 1994/95:218 delvis, 1994/95:100 delvis och 1994/95:6)

Förste vice talmannen meddelade att bostadsutskottets betänkande BoU21 och arbetsutskottets betänkande AU15 skulle debatteras gemensamt.

Anf. 1 INGA BERGGREN (m)

Herr talman! Dakapo, skulle man väl kunna säga då vi här i dag gemensamt skall diskutera investeringsbidrag för bostäder och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det handlar alltså om omtagningar. Återigen skall vi överlägga om åtgärder för att förbättra inomhusmiljön i bostäder och offentliga lokaler, denna gång i form av ett s- och mp-designat allergisaneringsprogram liksom också ett investeringsbidrag för att öka nyproduktionen av permanentbostäder. Båda dessa ärenden avhandlas i bostadsutskottets betänkande nr 21.

Någon speciell plädering för vikten av att byggnaders inomhusmiljö är och skall vara god och bra för människors hälsa tänker jag inte hålla här och nu. Det klarade vi av den 29 mars, då bostadsutskottets betänkande om byggnaders inomhusmiljö debatterades, om allt från miljö- och hälsoriktigt byggande till återanvändning och återvinning i byggandet.

Att det ökande antalet allergier och andra effekter av osunda miljöer är ett stort problem motsägs inte av någon. Det står helt klart att det

måste göras en hel del för att åtgärda dåliga miljöer och att göra sjuka hus till friska hus. Inte minst viktigt är att hus och lokaler där det uppväxande släktet vistas åtgärdas.

Och nu till några moderata synpunkter som också återfinns i reservationerna.

Det föreslagna allergisaneringsprogrammet är knappast lösningen på problemen med dålig ventilation eller mögel och fukt, varken på kort eller på lång sikt. Ansvaret för att en bostad eller lokal inte är hälsovådlig ligger i första hand hos fastighetsägaren. Det finns lagar och bestämmelser som klart anger detta ansvar.

Det finns också statligt stöd till vissa typer av åtgärder som bedömts som särskilt angelägna, exempelvis Fukt- och mögelfonden.

Risken med att ständigt komma med nya bidragsformer är att fastighetsägare i stället för att själva sätta i gång med att finansiera åtgärder väntar på att storebror nog en gång till skvätter ut litet pengar – enligt min mening en totalt missriktad välvilja.

Investeringsbidraget som stimulans att bygga nya bostäder står sig slätt då räntenivån är fortsatt hög. Bara en räntesänkning kan leda till ökad efterfrågan på bostäder. Dessutom motverkar ett sådant bidrag priskonkurrens och lägre boendekostnader och en fortsatt och nödvändig omstrukturering av branschen.

Återkommande och tillfälliga tidsbegränsade åtgärdspaket löser inte heller problemen med arbetslösheten. Att de skulle ge den sysselsättningseffekt om ca 20 000 årsarbeten för 4 miljarder kronor som det har talats om tillåter jag mig att starkt betvivla. En utvärdering av SCB gjord på uppgifter från 1990 visar att 1 miljard kronor i investeringsbidrag kan bedömas ge ca 2 600 nya årsarbetstillfällen. Om dessutom antagandet görs att produktiviteten sedan dess har ökat med 15 %, skulle effekten i dag vara 2 200 arbetstillfällen per miljard i investeringsbidrag. 4 miljarder skulle således ge 8 800 årsarbeten, inte 20 000, som anges av regeringen.

Det viktigaste är och förblir att byggaren och fastighetsägaren ges rimliga förutsättningar för att långsiktigt ta ansvaret fullt ut vad gäller byggnation, reparation, underhåll och upprustning och därmed ansvara för finansieringen av åtgärderna.

Vi moderater anser att riksdagen skall avvisa dels allergisaneringsprogrammet om 2 miljarder kronor, dels stimulansen i form av investeringsbidrag till nyproduktion av bostäder om likaledes 2 miljarder kronor.

Härmed ställer jag mig bakom de moderata reservationerna vid betänkandet men yrkar för vinnande av tid endast bifall till reservation 1.

Anf. 2 SIW PERSSON (fp)

Herr talman! Regeringen föreslår i propositionen att ett tillfälligt investeringsbidrag för nyproduktion av bostäder skall införas. Vi från Folkpartiet motsätter oss detta förslag. Vi menar att införande av nya subventioner till bostadsbyggandet är felaktigt. Vad som behövs för att få i gång byggsektorn är i stället en politik som inriktas på att sanera statsfinanserna på ett sådant sätt att räntan sänks varaktigt. Problemet

för byggsektorn är ju i dag att inga nya byggen kommer i gång, på grund av det alltför höga ränteläget.

Dessutom är förslaget om ett investeringsbidrag ojämlikt. Stöd till byggsektorn är i huvudsak ett stöd till en mansdominerad sektor, där många män är sysselsatta.

Folkpartiet har tidigare drivit frågan om ett ökat stöd till kvinnligt företagande. Vi anser att det även i fortsättningen skall utgå ett betydande stöd till kvinnligt företagande, även om naturligtvis också andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder som riktas till kvinnor bör vidtas. Vi kan inte fortsätta att föra en arbetsmarknadspolitik som i stort är inriktad på män och deras arbetsmarknad. Den uppgång i konjunkturen som skett under det senaste året har nästan uteslutande medfört att mäns arbetslöshet sjunkit, medan kvinnoarbetslösheten tyvärr ligger stilla på i princip samma nivå.

Regeringen har i propositionen också föreslagit ett investeringsprogram för att förbättra inomhusmiljön. Programmet är ett resultat av den uppgörelse om det riktade anställningsstödet, RAS, som regeringen kom överens med Miljöpartiet om tidigare i våras.

Naturligtvis välkomnar vi i Folkpartiet det här allergisaneringsprogrammet. Folkpartiet var faktiskt bland de första att påpeka att man måste göra någonting åt den dåliga inomhusmiljön. Allergier har tyvärr utvecklats till något av en folksjukdom, som uppemot 3 miljoner svenskar i dag lider av. 8 % av de vuxna lider av astma. Särskilt oroande är att många barn drabbas.

Ca 90 % av vår tid vistas vi inomhus, antingen i bostaden, på arbetsplatsen eller i andra lokaler. Vi skall komma ihåg att det finns flera olika faktorer i inomhusklimatet som kan bidra till hälsoeffekter. Det kan vara kemiska och mikrobiologiska faktorer, allergener och faktorer som buller, ljus, fuktighet, temperatur och radonstrålning. Exakt hur alla de här sambanden ser ut i dag har vi tyvärr inte någon fullständig kunskap om. Kunskapen om enskilda kemiska föroreningars inverkan på människors hälsa är bristfällig, likaså om inverkan av de partikulära och mikrobiella ämnena. Påverkan av kombinationer av ämnen – ofta i små koncentrationer – är tyvärr ännu mindre kända.

Innan vi har skaffat oss denna kunskap får vi arbeta med att minska alla föroreningar i inomhusluften. Kunskap om hur man gör detta liksom kunskaper om hur man bygger för att undvika höga fukthalter m.m. måste utvecklas.

Kvalificerade gissningar antyder att vi skulle kunna undvika uppemot 80 % av de fel som finns i våra byggnader om vi tillämpade de kunskaper vi har på ett riktigt sätt, och om det dessutom gavs möjligheter att tillämpa dem. De resterande 20 % är sådana fel som vi inte vet orsaken till. Det kan t.ex. vara oväntade effekter av nya byggmaterial m.m.

Sjuka-hus-sjukan, SBS som den kallas, är en annan typ av överkänslighet som också är direkt kopplad till inomhusmiljön.

Jag vill också påpeka följande. Från kontorsmiljön rapporteras att ca 40 % av männen och ca 60 % av kvinnorna har minst ett symtom

varje vecka. Man uppger att två tredjedelar av dessa är relaterade till just inomhusklimatet.

Av den rapport som Byggforskningsrådet utarbetat och som kom i mars i år framgår det att det finns tydliga samband mellan överkänslighetsbesvär och luftkvaliteten inomhus. Det gäller inte minst bland barn.

Det är förfärande att konstatera att mer än var tredje person och 40 % av skolbarnen har eller har haft någon form av allergi eller annan överkänslighet. Allergierna har fördubblats under det senaste decenniet. Det är också oerhört oroande att ökningen fortsätter i en alltför snabb takt.

Folkhälsoinstitutet har låtit sammanställa en beräkning av de samhällsekonomiska kostnaderna avseende allergiska besvär för barn och vuxna i Sverige under tiden 1983–1993. Vidare utvecklas en ekonomisk analysmodell för just kostnads- och intäktsanalys av förebyggande och/eller sjukdomsminskande åtgärder vad det gäller just allergiska besvär.

De totala kostnaderna skattas till ca 5,6 miljarder kronor per år, varav drygt 1 miljard avser barn och ungdom. Totalt har kostnaden ökat med 130 % i löpande priser det senaste decenniet. Det är alltså oerhört mycket pengar som vi måste kosta på människor som blir sjuka av vår inomhusmiljö.

Vi i Folkpartiet är alltså för att man sanerar i våra bostäder, men vi vill påpeka att Folkpartiet inte kan acceptera just den inriktning som finns i propositionen därför att programmet är alltför begränsat i tiden för att kunna ge varaktiga resultat. Det är nödvändigt med varaktiga resultat på det här området. Orsakerna till en stor del av dagens problem med fukt och mögel i bostäder och olika lokaler är att man har byggt alltför snabbt och alltför forcerat.

Därför föreligger det en allvarlig risk att det genomförs bristfälliga reparationsåtgärder och byggs in nya fel om tidsramen för stödet sätts så snävt som regeringen föreslår. Kommuner och andra fastighetsägare måste få den tid de behöver för att både projektera och genomföra åtgärder som skall vara långsiktigt hållbara.

Den stödnivå på högst 30 % som föreslås av regeringen kan dessutom leda till att vissa fastighetsägare avstår från att genomföra saneringen. Genomförandet av allergisanering i bl.a. skolor och daghem får självfallet inte bli beroende av den ekonomiska situationen i kommunen. Stödnivån bör därför höjas och bestämmas till 50 % av kostnaden.

Herr talman! För sparande av tid, som vi har sådan brist på, yrkar jag endast bifall till reservation 2.

Anf. 3 OWE HELLBERG (v)

Herr talman! Som ett led i arbetsmarknadspolitiken har vi nu att ta ställning till ett antal förslag som skall skapa arbetstillfällen inom byggsektorn och också ge oss friskare hus och möjlighet att motverka uppkomst eller förekomst av allergiframkallande miljöer.

Vänsterpartiet har en större omfattning på sitt program och en delvis annan inriktning än regeringen.

Att sanera lokaler där barn vistas blir i stort en kommunal fråga. Det är angeläget och nödvändigt. Eftersom många kommuner har ont om pengar är investeringsstödet en bra draghjälp för att få saneringen till stånd.

Kommunerna har också önskat att få utvidga åtgärderna till att omfatta barnens utemiljö, elsanering och utbildningsinsatser inom t.ex. städområdet. Alla dessa åtgärder är i förebyggande syfte och skall ses som ett komplement till de åtgärder som förbättrar inomhusmiljön. Att stimulera till mer utevistelse är bra för att bygga upp immunförsvaret och bli friskare.

Omfattningen av problemet med elallergi är inte känd till alla delar. Men att t.ex. byta ut treledade elledningar mot femledade är ett sätt att motverka problemens uppkomst.

En bra städning och städteknik är en förutsättning för att allergisaneringen skall lyckas helt. Då krävs både information och utbildning för att förstå allvaret i allergifrågan. Därför tycker jag att man skall gå kommunerna till mötes i den här frågan och visa respekt för deras åsikter.

På Byggforskningsrådet varnar man för att det inte är så lätt att komma till rätta med problemen med sjuka hus. Forskningen är komplicerad, och det är svårt att bedöma hur de olika samverkande faktorerna påverkar varandra. Därför ligger det något i Folkpartiets krav om att den här saneringen måste fortsätta och att det är lämpligt att införa någon form av generellt stöd för framtiden som liknar det stöd som finns för egna hem i form av Fukt- och mögelskadefonden.

Det hindrar dock inte den kraftfulla satsningen som den nu föreslagna investeringen ger möjlighet till. Behoven att ta bort fukt och förbättra ventilationssystem är stora, inte minst i lokaler där barn vistas. Kommunerna behöver ekonomiskt stöd.

För att undvika dessa problem i framtiden är det nödvändigt med ett annat kvalitetstänkande vid användning byggmaterial och vid framåtskridandet i byggprocessen. Vi tror att en utökad byggfelsgaranti är ett effektivt medel för ett nytänkande på detta område.

Vänsterpartiet vill göra en kraftig insats i form av gröna investeringar. Vi avsätter 1 miljard kronor för satsningar som förbättrar miljön i bebyggelse, inom infrastruktur och markområden.

Vi avvaktar inte heller Energikommissionens rapport om hur vi skall lösa energifrågorna på sikt. Vi vet att vår elenergianvändning måste minska, vad som än beslutas. Hälften av all elenergianvändning sker hos enskilda hushåll och i affärs- och servicelokaler. Där finns det stora besparingseffekter att vinna. Satsningar på solvärmeanläggningar och ackumulatortankar för vedeldning är bra, men inte tillräckligt. Vi har inte tid att vänta längre om vi menar allvar med kärnkraftsavvecklingen.

Effektivare kylar och frysar, högfrekvensbelysning i lysrör och effektivare hushållsapparater m.m. kan spara upp till 10 TWh till sekelskiftet. Bättre isolering, effektiva värmepumpar, modern styr- och reglerutrustning gör att en målmedveten satsning på effektiv energiteknik

kan minska elbehovet med 30 % inom 15 år. Detta kräver stimulanser. Vänsterpartiet avsätter 150 miljoner kronor till den här satsningen.

Det talas ofta och mycket om luftföroreningar, men ljudföroreningar nämns inte lika ofta. Att ständigt utsättas för ljud är emot den mänskliga naturen. Vi blir stressade och mår fysiskt dåligt. Oljud eller buller är ännu mera störande. Tyvärr är det så att den här faktorn inte tillmäts tillräcklig vikt när samhället planerar för infrastruktursatsningar eller bebyggelse i närheten av infrastrukturen. Därför avsätter vi 170 miljoner kronor för bullerbekämpande åtgärder.

Övriga investeringar är utökning av de anslag som redan finns i kompletteringspropositionen, och vi vet att behovet är större än de medel som anslagits. Samtliga satsningar ger också det som här är allra viktigast, fler arbetstillfällen, eftersom åtgärderna är planerade och snabbt kan sättas i gång.

Vad vi däremot inte tror på är satsningen på ett tioprocentigt investeringsstöd för nyproduktion av bostäder. Ingen i byggbranschen, förutom Byggnadsarbetareförbundet, tror på den här idén. Nu är det inte tillfälliga stöd som behövs utan mer långsiktiga spelregler.

Även om utskottet nu har förenklat utformningen av stöd och skall se till att Boverket och länsstyrelserna fördelar medlen över landet, kan jag försäkra att inte en enda lägenhet i t.ex. mitt hemlän Gävleborg kommer att byggas med detta stöd. Där är det bostadsöverskott, och nyproduktionspriserna ligger högt över folks betalningsförmåga.

Det som kommer att byggas är bostadsrätter i attraktiva områden i våra storstäder. Är det socialdemokratisk bostadspolitik att så ensidigt gynna en sådan bostadsproduktion?

Nej, huvuduppgiften för bostadspolitiken i dag är att värna och vårda det som redan är byggt.

I miljonprogramsområdena som byggdes under 60- och 70-talet är bostadsstandarden bland de sämsta. Boendemiljön är ofta torftig, och segregationsproblemet är stort. Där är intäkterna av boendet betydligt större än kostnaderna, vilka i dag subventionerar produktionen från 80-talet och framåt. De kommunala bolag som äger båda delarna har i dag inte råd att rusta dessa områden, därför att man måste subventionera dem som bor bättre och har en bättre boendemiljö i det nybyggda beståndet.

Detta måste åtgärdas, inte minst av rättviseskäl men framför allt för att komma åt segregationsproblemen. Områdena måste göras mer attraktiva för fler grupper av människor, så att den sociala snedrekryteringen bryts. Därför vill Vänsterpartiet satsa 1,5 miljarder på upprustning av miljonprogramsområdena i stället för på ett nyproduktionsstöd för dem som skall bo på gräddhyllan.

När det gäller nyproduktion tycker vi i Vänsterpartiet att de medel som anslås för experimentbyggande är bra. Den satsningen vill vi göra betydligt större genom att t.ex. satsa på ekologiskt byggda bostadshus, där man satsar på slutna separata VA-system, återvinningsbara material och miljövänliga, energisnåla byggprodukter som garanterar ett hus som är fritt från allergiframkallande symtom och som är långsiktigt hållbart och kretsloppsanpassat.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 4 och 6.

Anf. 4 PER LAGER (mp)

Herr talman! Det var inte länge sedan jag stod här i talarstolen och pläderade för överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet vad gällde de två miljarderna för inomhusmiljön, med speciell tonvikt på allergisaneringen.

Nu är det dags att fatta beslut om finansieringen. Nu är det också hög tid för framför allt kommunerna att inventera behoven, om man inte redan gjort det, så att man snabbt kommer i gång med åtgärdsprogrammen.

Jag är övertygad om att det blir ett genombrott i kampen mot den växande folksjukdomen allergi och annan överkänslighet. Redan på 70-talet myntades begreppen dagissjukan och kontorssjukan, som framför allt hänfördes till carsinogenet i flytspackel. Men det var givetvis inte hela sanningen.

Vid den här tiden fylldes husen med emitterande plastmaterial och färger. Ofta var själva byggmetoden och pressade byggtider orsaker till mögelproblemen. Fukten hade byggts in från början, de platta taken läckte och det hade slarvats med diffusionsspärrarna m.m.

Fukten har sedan dess dominerat problemet och gör det väl än i dag när det gäller de sjuka husen. Men det är fortfarande inte hela sanningen. Sjukligheten består ofta av flera samverkande orsaker, som tidigare har sagts, t.ex. utebliven eller felaktig luftväxling i kombination med emissioner från plastmaterialen, limmen och färgerna.

För att bli kvitt det dåliga inomhusklimatet har det satsats hårt på mekaniska ventilationssystem. Ofta har detta inneburit en stor och dyr investeringsåtgärd med buller, låsta fönster och ökat luftflöde som följd. Men på grund av dålig kunskap om och fortsatt skötsel av systemen har de många gånger haft motverkande syfte. Luften har faktiskt blivit sämre, och i vissa fall har ventilationstrummorna t.o.m. blivit en spridningsväg för hälsofarliga mögelsvampar.

Ventilationskontrollprogrammet, som fortfarande pågår, är därför en nödvändighet för de redan installerade systemen. Systemen behöver rengöras, trimmas in, varvtalsregleras efter uteklimatet m.m. samt fortsatt kontinuerlig skötsel. Men ett dåligt fungerande system får inte automatiskt leda till att man ökar luftflödena genom att installera flera och större fläktar. Snarare skall man försöka att så långt det är möjligt klara sig utan de stora mekaniska ventilationssystemen. I grunden är det nämligen något som är fel, eftersom vi behöver använda sådan andningshjälp i våra hus. Ett hus skall kunna andas genom självdragsprincipen. Ett hus skall ha fönster som går att öppna. Människor som vistas i huset skall själva kunna bestämma när de behöver särskilt luftombyte och avgöra när det blir för kvavt, för varm eller för kallt.

Vad är det som säger att normen 1 000 ppm koldioxid är ett vettigt gränsvärde inomhus? En sådan koldioxidhalt är långt ifrån farlig för människan. Men gränsen lär ligga just där, därför att den då indikerar andra möjliga problem – hur nu detta kan stämma.

Överventilerade skolor i Göteborg och Malmö har vid en undersökning visat sig ha de största problemen med inomhusklimatet, trots att värdena där har legat under 1 200 ppm koldioxid. Samtidigt finns det ett 15-tal nybyggda skolor med självdrag, där erfarenheterna hittills är mycket positiva. Det kan vara en tankeställare för oss.

I dag hävdar väl ändå de flesta komplexiteten i problemet och varnar för den typ av enögdhet som innebär samma lösning – beroende på vems ärende man går förstås – på alla sjuka-hus-problem.

Varför är det t.ex. fler allergiska barn i norra delen av Sverige, där luften är torrare? Om man överventilerar lokalerna på vintern blir luften alldeles för torr. Då laddas man statiskt och drar till sig partiklar, avgaser, pollen, kvalster, radondöttrar, vilket gör att slemhinnorna och andningsorganen blir utsatta. En del hävdar också att bakterier och virus ökar när luften är verkligt torr.

Hur som helst behövs det här ytterligare forskning. Det finns mycket att reda ut, och vi är överens om att vi står mitt uppe i problemen. Som tidigare har sagts är vart tredje barn, ända upp till 40 %, i dag allergiskt, och antalet bara fortsätter att växa. Vi måste göra något, och vi måste göra det nu.

Vi måste enligt min mening vara öppna för att problemen kan kräva många olika och ibland okonventionella lösningar. Men ofta är ganska enkla åtgärder tillräckliga för att helt förändra inomhusmiljön. Det viktigaste är att åtgärderna görs i samförstånd med de människor som vistas i lokalen eller som bor i bostaden. De har nämligen ofta en avgörande erfarenhet och kunskap om problemen.

De svårupptäckta mögelangreppen kan avslöjas förhållandevis billigt med hjälp av utbildade s.k. mögelhundar som snabbt och säkert lokaliserar mögel. Det är tråkigt att man från fastighetsägarnas sida hittills inte tillräckligt velat utnyttja dessa tjänster.

Som sagt, nu är det hög tid att inventera, planera och genomföra de ur hälsosynpunkt nödvändiga saneringarna av våra bostäder, skolor och dagis. Det 30-procentiga bidraget är en god hjälp, men samtidigt är det viktigt att beställarna kravspecifiserar upphandlingen. Det kommer att krävas extra kunskaper bland entreprenörer och byggare. Vi skall inte göra om eller förvärra misstagen vad gäller material, konstruktion, luftväxling m.m. Saneringen skall skapa inomhusmiljöer, där framför allt våra barn kan andas ofarlig luft och känna trivsel.

I de 2 miljarder kronorna i överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet ingick också flera andra viktiga miljöbidrag: 56 miljoner kronor till solfångare, med ett bidrag på 25 %, upp till 60 miljoner kronor till ackumulatortankar för vedeldning, med ett bidrag på 30 %, och 30 miljoner kronor till insatser i kulturmiljövården med vikten lagd på traditionella byggnadsmaterial och på traditionella tekniker samt på kretsloppsanpassning och återanvändning av material. 20 miljoner kronor går till allmänna samlingslokaler med sin ofta dåliga ventilation, med ett bidrag på 30 %, och till sist går 34 miljoner till miljöriktiga demonstrations- och utvecklingsprojekt samt till en utvärdering av programmets samlade effekter.

Detta innebär satsningar på ekologiska lösningar viktiga för att reellt kunna komma i gång med arbetet på ett långsiktigt hållbart samhälle. Återstår gör satsningar på ytterligare energieffektiviseringar, på solceller, vindkraft, havskraft och biobränslen – och på alla de förnyelsebara energikällor som senast om 15 år, när vi avvecklat den livsfientliga kärnkraften, blir helt nödvändiga.

Herr talman! Med detta vill jag tillstyrka den del av betänkandet som handlar om miljöinvesteringar. När det gäller investeringsbidraget till nyproduktion av bostäder, också det ett förslag i det här betänkandet, vill jag i stället yrka bifall till reservation 5, mom. 3. Till skillnad från satsningarna på inomhusklimatet och de andra miljösatsningarna, som i sig genererar väldigt många arbetstillfällen inom byggsektorn, är detta investeringsbidrag mer ett stimulerande av byggande för byggandets egen skull. Det finns också en risk att det mest blir storstäderna som får del av bidraget.

Förslaget innebär dessutom en satsning på typiskt manliga jobb inom byggbranschen samtidigt som det främst är ungdomar och kvinnor som kommer att drabbas av regeringens planer på att inte ersätta kommuner och landsting för det aktuella skattebortfallet. Det svenska samhället skulle må mycket bättre om dessa dryga 2 miljarder kronor fick vara kvar i vården, omsorgen och skolan.

Anf. 5 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds)

Herr talman! Boendet är mycket viktigt. I bostaden finns gemenskapen, tiden för rekreation osv. "Mitt hem är min borg" har blivit ett allmänt talesätt. Denna "borg" får då inte förstöras av t.ex. fukt och mögel. Vi tillbringar också alltmer tid inomhus och allt mindre tid utomhus. Olika mätningar visar att vi genomsnitt vistas så mycket som till 90 % i bostaden, arbetsplatsen eller i olika lokaler. Detta är givetvis inte bra – det är något för olika fritidsgrupper att försöka påverka oss till bättring – men det är ett faktum.

Också inom bostadssektorn behövs mycket av information för förbättringsåtgärder. Bostädernas standard har höjts under detta århundrade, men nya hälsoproblem har också följt med ny byggteknik. Det är viktigt med ett miljö- och hälsoinriktat byggande och boende. Möjligheterna till återanvändning och återvinning i byggandet måste tillvaratas. Medvetenheten har också blivit större.

Detta år är utnämnt till allergiår. Folkhälsoinstitutet genomför en brett upplagd kampanj. Det betyder att problem vid allergier skall framhållas, men givetvis också att förebyggande arbete skall göras. Detta förstärker regeringens insatser. Dålig inomhusluft kan innehålla för höga halter av damm, kvalster, pollen, pälsdjurspartiklar och rök från rökning.

Samhällets kostnader för allergier uppgår till 5–6 miljarder kronor per år enligt en siffra från 1993 som jag har hittat. Ett åttiotal ämnen finns på Kemikalieinspektionens lista över allergiframkallande ämnen. Större delen av felen i våra byggnader skulle kunna undvikas om kunskaper tillämpades rätt och om möjligheterna fanns för detta.

Vi kristdemokrater har beslutat oss för att tillstyrka investeringsbidraget för miljöinvesteringar. Det framstår på ett annat sätt nu när det är fristående från det olyckliga RAS-projektet som prognostiseras stanna på mellan 14 000 och 15 000 arbeten i stället för utlovade 110 000 arbeten.

Det är viktigt att förbättra inomhusmiljön i bostäder och offentliga lokaler, inte minst där barn vistas. I programmet ingår också bidrag till solvärmeanläggningar, installation av ackumulatortankar och kulturmiljövård. Det är också viktigt att stödformer samordnas.

Ansvaret får givetvis inte fråntas fastighetsägaren som enskild eller kommun. Stödet kan dock vara en signal som gör att allmänheten får upp ögonen för att fastighetsägaren har ett ansvar när det gäller saneringsåtgärder. Vi har också erfarit att det tidigare beslutade stödet för ROT-verksamhet är helt intecknat genom de ansökningar som redan har kommit in.

Vi kan inte stillatigande se på när vart tredje barn drabbas av allergi eller överkänslighet. Vi har ett ansvar för daghem, fritidshem och skolor. Liksom vi inte accepterar vilken arbetsmiljö som helst kan inte barn och ungdomar acceptera en allergiframkallande miljö. Flera olika projekt för sanering pågår i kommunerna. Det kan leda till en orättvisa om kommuner som inte prioriterat miljösatsningar får hjälp med 30 %, medan de som genomfört åtgärder inget får. Men detta får inte vara skäl för att barnen skall hamna i kläm. Samma gäller givetvis hyresvärdar för bostäder i hyres- eller bostadsrättshus.

Vi kristdemokrater har också påpekat negativa effekter för miljön och hälsan av vedeldning. Vi välkomnar därför stödet till ackumulatortankar.

I samband med att allt fler kommuner blir Agenda-21-kommuner höjs intresset och kunskapen om kretsloppsanpassning över huvud taget. Vi kristdemokrater tillstyrker alltså program för miljöinvesteringar.

Herr talman! Vi kristdemokrater motsätter oss dock att det införs ett investeringsbidrag till nyproduktion av permanentbostäder. Byggsektorn måste stabiliseras på en nivå där naturlig efterfrågan är styrande. Politiska beslut om bidrag och subventioner kan medföra en ryckighet som gör det svårt för kommunerna med den långsiktiga planeringen. Jag vill yrka bifall till reservation nr 5. En sådan här ryckighet får vi med en panikslagen regering som saknar strategi för arbetsmarknadspolitiken. Det blir en skvätt här och en skvätt där i stället för kontinuitet.

Vi håller på att hamna i en situation i vårt land där markvärdet alltmer tar överhanden och där fastighetsbeståndet inte hinner repareras. Det är därför inte ett klokt beslut att på detta sätt förstärka just nyproduktion av bostäder. De områden som behöver nyproducera lägenheter har också troligtvis en god inflyttning av människor, vilket leder till ökade skatteinkomster. Det är värre för de kommuner där lägenheter står tomma, kanske som ett tecken på att folk flyttat därifrån, och dessa behöver ju ingen nyproduktion. Låt expansiva regioner klara sig själva. Det är visserligen sant att byggpoduktionen totalt beräknas öka med

bara 10 % 1994-1996 och att den de tidigare tre åren har minskat med 20 %. Jag tror dock att ett land varken kan bygga eller äta sig ur krisen. Det gäller att arbeta sig ur krisen. Det är inte det billigaste sättet att endast satsa på byggbranschen. I stället torde byggnationen inom näringslivet få en större ökning under åren framöver, och det på ett naturligt sätt.

Det är också svårt att särskilja arbetskostnaden. Flera komponenter inom byggandet är i dag förtillverkade. Det finns därför en liten konflikt i att helt lämna detta därhän. Det innebär ingen rättvisa. Det kan leda till att arbetskostnaden uppskattas schablonvis. Vi kristdemokrater tycker alltså inte att dessa investeringsbidrag är rätt väg att gå för att hjälpa lösningen av arbetsmarknadssitutionen en bit på väg. Vi har också påpekat hur viktigt det är att kommuner och landsting har möjligheter att säkra vården och andra delar.

Anf. 6 LENNART NILSSON (s)

Herr talman! Jag tror det finns anledning att litet grand beröra motivet för de förslag som vi har att ta ställning till här i dag. Det handlar bl.a. om att vi skall försöka öka sysselsättningen för alla de byggjobbare som i dag är utan jobb. Samtidigt handlar det naturligtvis också om att vi skall medverka till att förbättra bl.a. inomhusmiljön så att människor kan uppleva friska och sunda hus.

Det handlar om att så snabbt som möjligt få igång olika projekt så att man skall slippa ha 25–30 % av byggjobbarna arbetslösa i vårt land. Det är litet märkligt när ledamöter här från talarstolen säger att man nu satsar på mansdominerade arbeten. Så tillvida är det naturligtvis rätt att det inom byggbranschen och ute på byggarbetsplatserna i stort sett enbart är män.

Men om man tycker att det är angeläget att man satsar på den ena delen, dvs. inomhusklimatet, där det också jobbar flest män, förstår jag inte motivet till att man inte kan ta även den andra delen. Jag har lärt mig att för varje byggjobbare som får jobb, skapas tre andra jobb i andra branscher. Det kan handla om att tillverka kylskåp och andra saker, och inom dessa verksamheter arbetar det förhoppningsvis en del kvinnor.

Vi kan inte avstå från att satsa på byggverksamheten, eftersom det är en så viktig motor i samhällsekonomin, enbart utifrån det faktum att det tyvärr är ett mansdominerat yrke. Det får vi väl hoppas att man kan ändra på.

I vårt land rivs det ungefär 5 000 bostäder varje år. Vi är i stort sett det land i Europa som har haft de lägsta bygginvesteringarna under senare år. Jag tror inte att någon i den här kammaren har varit med om så låga bygginvesteringar. Därför finns det ett motiv från samhällets sida att stimulera byggandet. Byggarbetare går arbetslösa och kostar ändå pengar, eftersom vi gemensamt måste ställa upp så att de kan få sin a-kassa. Det finns alltså helt klara motiv till att man gör dessa satsningar.

Sedan kan man naturligtvis diskutera olika åtgärder utifrån om de är de rätta och vad de ger i form av arbetstillfällen och annat. Mycket blir

naturligtvis beräknat utifrån de teoretiska modeller man kan räkna fram. Ofta är det ju så, det har vi ju lärt oss i den här kammaren, att praktiken kanske inte alltid överensstämmer med olika räkneexempel.

Det finns en klart uttalad bedömning att om man inte gör någonting får man inte fram några jobb, utan då får byggnadsjobbarna gå och stämpla utan att utföra någonting produktivt.

Även om dessa satsningar kanske, när det i varje fall gäller nyproduktionen, kommer att inriktas på framför allt de orter där det finns bostadsbrist, så är de naturligtvis rätt satsningar. Samtidigt vet vi att om vi inte gör någonting från riksdagen, kommer det inte att byggas någonting.

Jag håller med om att en avgörande faktor för att få i gång byggverksamheten naturligtvis är att vi också kan få ner ränteläget. Men det investeringsbidrag, som vi nu förenklar i bostadsutskottet för att undvika det som man var inne på från kds sida om krångligheten i att beräkna arbetskraftskostnad, bygger på en schablon som gör att det är enkelt att räkna fram vad kostnaderna kommer att bli för olika projekt.

Moderaterna säger att det här är ett dakapo. Fastighetsägarna har ett ansvar. Jag håller också med om att fastighetsägarna naturligtvis har ett ansvar för sina fastigheter och för att de skall fungera bra. Men det får ju inte hindra oss i riksdagen att komma med förslag som innebär att man kan underlätta framför allt för de byggjobbare som är utan jobb.

Det finns en rad olika funderingar kring de olika program som handlar om miljön, om vad som är rätt, om man skall göra det eller det osv. Nu tillsätter man en arbetsgrupp inom Näringsdepartementet som skall följa upp det här. Mycket handlar om att man med goda exempel skall kunna ge information om olika åtgärder på ett brett område, för att komma till rätta med problemen.

Man kommer alltså att tillsätta en arbetsgrupp med olika intressenter från olika håll och kanter som är berörda av det här för att kunna ge dessa goda exempel, för att kunna följa upp de frågor som vi bl.a. har diskuterat här i det förra programmet – när vi diskuterade bl.a. elallergier osv. – och för att kunna följa upp vad som är rätt åtgärder i de här olika sammanhangen. Som Owe Hellberg sade tvista de lärde; det här är komplicerade frågor. Det gäller att få fram goda exempel och hjälpas åt för att vidta rätt åtgärder vid rätt tillfälle.

Även om en del nu inte tycker om det, tror i alla fall Byggnadsarbetareförbundet att om man bara använder sig utav de möjligheter som står till förfogande, kommer man att kunna halvera byggarbetslösheten inom ett par år. Om det här blir faktum, det vet inte jag. Det beror naturligtvis också på utvecklingen och om olika intressenter – kommuner, byggherrar och andra – är villiga att sätta i gång, och naturligtvis om de anser att det är möjligt att klara det här utifrån den ekonomiska situation som finns. Men det här förslaget kommer i varje fall att underlätta. Jag är helt övertygad om att de olika åtgärderna kommer att innebära att byggarbetslösheten minskar samtidigt som vi vidtar en rad åtgärder som är bra för utvecklingen av samhället på olika områden.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande.

Anf. 7 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Lennart Nilsson sade att om man satsar på inomhusklimatet, dvs. på allergisanering, skulle man i konsekvensens namn också kunna satsa på nybyggnation, men det är ju inte sådan konsekvensen blir. Satsningen på allergisanering är i första hand en satsning på att bryta denna folksjukdoms utbredning.

Att detta sedan genererar en massa arbeten, precis som de övriga miljöstöden kommer att göra eftersom de är arbetsintensiva verksamheter, behöver inte betyda att man därefter måste acceptera ett särskilt bidrag för nybyggnation. Flera har redan anmärkt att ränteläget och marknaden avgör det här i mycket högre grad.

Därför tycker jag, Lennart Nilsson, att den satsning vi gör på miljösidan är så stark att den räcker. Speciellt när man ser den i sammanhang med indragningarna från kommuner och landsting, om man nu vill göra den jämförelsen, vilket jag gärna vill.

Anf. 8 LENNART NILSSON (s) replik

Herr talman! Min poäng vad gäller investeringsbidraget för nyproduktionen var att man kan angripa den här branschen som manlig, men även när man sanerar inomhusmiljön är det män som utför saneringen.

När det gäller nyproduktionen är bedömningarna i samtal med olika intressenter i den här branschen – och jag tror det också, men jag kan inte exakt veta det – att det här investeringsbidraget kan vara det som är avgörande för om man sätter i gång ett projekt eller inte. Jag är medveten om att ränteläget är det som är avgörande, men det kan finnas exempel på att man vågar sätta i gång ett projekt med hjälp av det här investeringsstödet. Det som är poängen i det här är ju att man snabbt kan komma i gång, att det är tidsbegränsat.

Det handlar ju inte om att vi inte har behov av bostäder. Vi bör bygga mer bostäder. Nu gäller det för oss att tidigarelägga de projekt som eventuellt skulle kunna komma i gång nästa år eller året därpå, så att vi får i gång dem redan nu för att motverka arbetslösheten bland byggjobbarna.

Anf. 9 PER LAGER (mp) replik

Herr talman! Miljösatsningarna innebär ju just det här som jag sade, Lennart Nilsson, att det är en satsning på de typiskt manliga jobben, byggnadsjobben, och det är jättebra i och för sig. Men satsar man samtidigt på nyproduktion, så gör man det, anser jag, på bekostnad av ungdomar och kvinnor framför allt ute i landstingen och kommunerna.

Jag är väldigt rädd att man bygger för byggandets egen skull. Behoven finns inte i dag. Kanske är det så att vi just nu befinner oss på kulmen av en högkonjunktur. Jag vill inte gärna vara med om att bygga en massa nytt som sedan står tomt, som det redan gör i dag på sina håll.

Anf. 10 INGA BERGGREN (m) replik

Herr talman! Jag vill göra några reflexioner över regeringens förda byggpolitik, som Lennart Nilsson ställde sig bakom.

Förslagen som är inriktade mot att få byggarbetare i arbete har ju avlöst varandra sedan i höstas.

Förslagen om investeringsavdrag och investeringsbidrag har utrangerats av två andra förslag, nämligen fastighetsskatten med 1 % på lokaler och höjningen med 13 % på bostäder, dvs. höjningen av fastighetsskatten från 1,5 % till 1,7 % av taxeringsvärdet.

Jag vill fråga Lennart Nilsson: Vilken fastighetsägare vill och kan investera när en fastighetsskatt som denna motsvarar 20 % av värdet på sådana investeringar? Om nu investeringen kommer till stånd bidrar den inte till lägre boende- eller lokalkostnader – något som vi alla skulle vara betjänta av. Är det inte så, Lennart Nilsson?

Det är inte lätt att hänga med i den här subventionsdjungeln, som är ett resultat av regeringens olika byggpaket. Inte blir det lättare när de förändras stup i ett. Denna ryckighet och de ostabila reglerna har medfört att man i stället väntar och ser. Vilka byggen kommer då i gång, Lennart Nilsson?

Inte några byggpaket eller ytterligare andra subventioner kan kompensera för dagens alltför höga realränta. De 4 miljarderna belastar en redan i hög grad ansträngd statsbudget. Investeringsbidraget är även ett stort resursslöseri, med tanke på att sysselsättningseffekten starkt kan ifrågasättas.

Anf. 11 LENNART NILSSON (s) replik

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i någon fastighetsskattediskussion här. Jag vill bara konstatera att vi beslutade om höjningen av fastighetsskatten från 1,5 till 1,7 % därför att vi ville rädda en massa människor från att få orimliga hyreshöjningar när den borgerliga regeringen ville dra in 3 miljarder för just de årgångar som hade det besvärligast. Vi tog alltså in de pengarna för att klara hyreskostnaderna för människor som bodde i de senaste årgångarna.

När det gäller bostadspolitik har jag, utifrån det program som vi drev i valrörelsen, anledning att vara stolt över det som har skett. Det är inte fråga om någon ryckighet, utan om en medveten strävan i bostadspolitiken. Det handlade om att vi såg till att man gav förmånliga avskrivningar för industrins bygginvesteringar. Det handlade om ett ROT-program före jul. Det handlade även om det vi har att behandla här i dag. Även investeringsbidraget var en del av det program som vi socialdemokrater hade före valet. Det finns en medveten linje i de här delarna.

Vi får naturligtvis se sedan hur framtiden kommer att gestalta sig när det gäller bostadspolitiken. Men jag hoppas, som vi har sagt tidigare här i kammaren, att vi skall få en bred lösning kring en långsiktighet när det gäller bostadspolitiken.

Anf. 12 INGA BERGGREN (m) replik

Herr talman! Jag upprepar min fråga: Hur tror Lennart Nilsson att en byggnation kan komma i gång med de här olika kontraproduktiva åtgärderna, som tar ut varandra? Jag förstår inte riktigt hur man skall få det att gå ihop. Investeringsbidraget är, som jag sade, ett stort resursslöseri med tanke på den effekt som det ger.

Anf. 13 LENNART NILSSON (s) replik

Herr talman! Tror Inga Berggren att det kommer i gång mer verksamhet om man ingenting gör än om man gör någonting?

Anf. 14 OWE HELLBERG (v) replik

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Lennart Nilsson ett par saker.

Investeringsbidraget skall ju fördelas av Boverket och länsstyrelserna till delar av vårt land. Som jag sade i mitt anförande behövs det inget anslag i Gävleborgs län och inte heller på många andra håll i landet, på grund av att vi redan har ett bostadsöverskott och att nyproduktionspriserna ligger högt över vad folk kan betala. Det blir alltså en utbyggnad i storstadsområden, i attraktiva lägen, av i första hand bostadsrätter. Tycker Lennart Nilsson att det här är god socialdemokratisk bostadspolitik, att så ensidigt gynna en sådan här boendeform, för människor som troligtvis kan betala hyrorna ändå, utan investeringsstödet?

Hur skall vi göra med miljonprogrammet? Vi väntade oss att det skulle komma någonting om miljonprogramsområdena i kompletteringspropositionen. Vi vet hur det ser ut. Vi vet vilka risker förslumningen medför. Vi vet också att miljonprogramsområdena har gett betydligt större intäkter än vad de kostar i dag. De står alltså för subventionerna av annan byggnation.

Vi borde göra något åt det här, av rättviseskäl, Lennart Nilsson. Klarar verkligen de kommunala bostadsbolagen att ordna det här på egen hand för framtiden? Måste vi inte vidta sådana här åtgärder för att klara segregationsproblemen? Jag är nyfiken på vad Lennart Nilsson anser om de sakerna.

Anf. 15 LENNART NILSSON (s) replik

Herr talman! Jag vill bara säga att jag tror, liksom Owe Hellberg, att det är viktigt att vi vårdar det som finns. Det är bara att konstatera att de stora delarna av bostadsproduktionen redan finns. Det som kommer till framöver blir naturligtvis marginellt i förhållande till det som redan finns. Det är naturligtvis angeläget att vårda det. Det paket som vi antog före jul, som handlar om ROT-program, gäller även i dag. Det finns ju möjligheter, med hjälp av de satsningar som riksdagen gjorde strax före jul, att rusta upp, bygga om och fixa till även de områden som Owe Hellberg här berörde.

Han har naturligtvis rätt i att det inte finns behov av att bygga nytt överallt i landet. Det finns behov på en rad olika orter. Det här handlar om, som jag har sagt tidigare, att vi måste försöka få i gång det här snabbt, eftersom det kommer att byggas framöver. Det handlar nu om

en tidigareläggning, för att skapa jobb inte minst för byggjobbare, om vi skall slippa höra att vi inte gör någonting nu. Det skulle bli som en propp som går ur flaskan om några år, och det det skulle bli överhettning. Vi kan alltså få i gång nyproduktionen nu, om än i begränsad skala, för att undvika det som kan inträffa om några år om ingenting görs.

Anf. 16 OWE HELLBERG (v) replik

Herr talman! Jag tror nog att den marginella nybyggnation som Lennart Nilsson pratar om har möjlighet att komma i gång ändå, men det gäller människor som har betalningsmöjligheter.

Den satsning som Lennart Nilsson pratade om nyss är naturligtvis bra, men den är inte alls tillräcklig när det gäller miljonprogramsområdena. Vi anser att man måste se över hela boendemiljön. Det räcker alltså inte bara att rusta bostäder, utan det gäller att skapa goda boendemiljöer, så att alla kategorier av människor vill komma tillbaka till det här boendet. Det gäller ju, precis som Lennart Nilsson sade, att på ett bra sätt värna och vårda det som redan är byggt. Det måste vara vår huvuduppgift. Därför tycker jag att vi skulle ha använt de 2 miljarderna på ett annat sätt, som Vänsterpartiet har föreslagit.

Anf. 17 LENNART NILSSON (s) replik

Herr talman! Jag vill bara kommentera det Owe Hellberg sade om dem som har råd att betala. Det kommer naturligtvis alltid att finnas bostadsområden som finner både köpare och hyresgäster, oavsett vad det kostar. Men när jag pratar om nyproduktion handlar det inte enbart om dem. Vi är medvetna om att människor i vårt land blir allt äldre, och det finns behov av att bygga bostäder inte minst för äldre människor, för att det skall skapas en större rörlighet på bostadsmarknaden. Just i den gruppen är det inte säkert att det handlar om välbärgade människor, utan det kan vara vanliga pensionärer som skulle behöva ha ett bra boende men kanske inte klarar det i nuläget, just beroende på att kostnaderna är för höga.

Jag är därför helt övertygad om att investeringsbidraget kommer att bidra till en produktion som innebär att det kan byggas fler bostäder även för dem som inte har det gott ställt.

Anf. 18 INGRID SKEPPSTEDT (c)

Herr talman! I detta betänkande behandlas investeringsbidrag för bostäder samt ett program för miljöinvesteringar. Medel för dessa anvisas från anslaget Arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Bostadsutskottet har också föreslagit hur man på bästa sätt nyttjar anslagen.

Under den förra mandatperioden var det på Centerns initiativ som det satsades nära 5 miljarder kronor för att stimulera ombyggnadsverksamheten och för att bevara byggkapacitet. Att satsa på ombyggnation var viktigt bl.a. från miljösynpunkt, men också motiverat i en lågkonjunktur för att undvika att nödvändig och värdefull kapacitet skulle försvinna ur byggbranschen.

Det var också på Centerns initiativ som riksdagen införde en skattereduktion för arbetskostnader i samband med reparationer av bostäder, s.k. ROT-avdrag, som gällde under åren 1993–1994. Den åtgärden slog mycket väl ut, såväl från sysselsättningssynpunkt som med tanke på det stora antal ombyggnationer som gjordes. Den nuvarande regeringen har fortsatt anslå medel till statligt stöd för underhåll, reparation och ombyggnad. Efterfrågan är fortfarande stor, och totalt har för båda perioderna flera hundra tusen lägenheter byggts om.

Vi vet alla att det i dag knappast byggs några nya småhus eller lägenheter. Vi vet också att det inom några få år blir bostadsbrist i vissa områden. Enligt Boverkets långsiktsprognos för bostadsbyggandet fram till år 2000 beräknas att ca 30 000 lägenheter årligen efterfrågas.

Den nuvarande höga räntenivån är dock en starkt återhållande faktor för bostadsbyggandet. För att avhjälpa detta föreslås nu ett tillfälligt investeringsbidrag som skall stimulera till en tidigareläggning av nya byggprojekt. Förslaget är en överenskommelse mellan Socialdemokraterna och Centern.

Som sagts tidigare föreslås reglerna för stödet bli så enkla som möjligt, nämligen att bidrag skall utgå med 10 % av bidragsunderlaget för det reguljära nybyggnadsstödet. Ansökningar skall inlämnas senast den 1 oktober 1995 och projektet vara färdigställt till den 1 juli 1997.

När det gäller programmet för miljöinvesteringar har utskottet tidigare gjort tillkännagivanden i betänkandet BoU18 beträffande inom vilka områden det är angeläget med stödinsatser. Då var inte finansieringen klar. Centern angav då i ett särskilt yttrande att finansieringen måste lösas innan vi tog ställning till programmet.

Centern har också i flera motioner vid olika tillfällen fört fram behovet av ökat kretsloppstänkande i byggandet och av åtgärder i riskfyllda inomhusmiljöer. Det som nu föreslås uppfyller många sådana krav.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till utskottets hemställan i betänkande BoU21.

Anf. 19 PER UNCKEL (m)

Herr talman! Dagens debatt om jobben utgör på sitt sätt finalen på riksdagens första arbetsår efter valet, och i än högre grad finalen på regeringens första år vid makten i dess allra mest vitala fråga. Få löften var ju för Socialdemokraterna så heliga som när partiet i valrörelsen förra hösten lovade att klara sysselsättningen.

"Jag är på väg att föra landet ur massarbetslösheten", förklarade följdriktigt också en karsk arbetsmarknadsminister redan några månader efter sitt tillträde – dock, redan då, inför en alltmer undrande allmänhet.

Herr talman! I dag vet vi hur det har gått. Sverige är bokstavligen på väg att fastna i massarbetslösheten. Trots högkonjunkturen sjunker arbetslösheten endast mycket långsamt, t.o.m. långsammare än vad regeringens eget arbetsmarknadsverk tidigare hade hoppats och trott. Allt om allt står en miljon människor och litet till i dag utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Herr talman! Det är egentligen ännu värre än så. Av den proposition som riksdagen nu diskuterar framgår att regeringen inte ens själv tror på att den klarar att pressa ned arbetslösheten till acceptabla nivåer. I de egna långsiktiga bedömningarna kommer man inte längre ner än till knappt 10 % arbetslöshet. Dessa prognoser förutsätter dessutom att allt, bokstavligen allt, regeringen företar sig skall lyckas till 100 %. De senaste årens erfarenheter på arbetsmarknadsområdet låter antyda att sådana antaganden inte i alla delar är direkt realistiska.

Att socialdemokraterna accepterar en arbetslöshet på 10 % på toppen av en högkonjunktur är anmärkningsvärt. För enskilda och för samhällsekonomin är det tragiskt. Att partiet tidigare har misslyckats med att uppnå sina sysselsättningsambitioner är förvisso uppenbart. Men att också själva ambitionerna nu förefaller avvecklade är såvitt jag kan förstå historiskt unikt.

Herr talman! Jag skall inte spekulera i vad detta kan få för konsekvenser för det socialdemokratiska partiet som parti. Om sådant kan den intresserade själv varje vecka läsa i LO-tidningen eller i andra partiet närstående publikationer. Här och nu finns det skäl att notera att initiativen för att främja bättre villkor för nya jobb måste komma från andra. Socialdemokraterna har kapitulerat i fråga om jobben.

Att initiativen måste komma från andra understryks också av det gångna årets mera konkreta erfarenheter av arbetsmarknadspolitiken.

När den socialdemokratiska regeringen övertog ansvaret i höstas stod en s.k. förnyelse av arbetsmarknadspolitiken högt på dagordningen.

Tre bärande inslag i denna förnyelse var ett riktat anställningsstöd – RAS –, en ny s.k. ungdomsintroduktion samt någonting som hade fått namnet arbetsföretag. Samtliga dessa tre ingredienser i arbetsmarknadspolitiken står redan i dag som snabbresta monument över en feltänkt politik.

För att börja med RAS så har denna nya form för stöd till företag blivit det misslyckande som praktiskt taget alla – Anders Sundström oräknad – tidigt varnade för. 20 000 ansökningar om stöd har det, såvitt jag förstår, till slut blivit, jämfört med de över 100 000 som arbetsmarknadsministern tidigare utlovade. Hur många av dessa 20 000 som i sin tur avser anställningar som inte skulle kommit till stånd annars är det dessutom ingen som i dag vet.

De sysselsättningsmässiga effekterna av RAS blir därmed precis så minimala som man kunde befara. Långsiktigt har RAS gjort betydande skada dels genom att det ytterligare har bidragit till bidragstänkande i företagen, dels därför att det ytterligare en bit underminerar tilltron till en arbetsmarknadspolitik värd namnet.

I en tidningsintervju häromdagen uttalade sig arbetsmarknadsministern om RAS-debaclet och bestämde sig därvid för att skylla problemen på företagen. Många skulle nog ha ansett det klädsamt om arbetsmarknadsministern hade varit karl för sin hatt och medgivit att det var han som hade fel och kritikerna som hade rätt. En regering som vägrar att erkänna det uppenbara kommer nämligen att få svårt att bli tagen på allvar när arbetslöshetsbekämpningen nu måste gå vidare.

Herr talman! Ungdomsintroduktionen var regeringens andra arbetsmarknadspolitiska förnyelse. Ett anställningskrav bands till insatserna för att bereda flera unga kontakt med företag och arbetsmarknad.

Resultatet lät inte vänta på sig – återigen blev det som kritikerna från början hade varnat för. Antalet ungdomar som kunde bli delaktiga i de särskilda insatserna minskade lika snabbt som en sten sjunker. Det innebar att färre fick möjlighet att visa för en kommande fast arbetsgivare vad de egentligen gick för. Härigenom förvärrades ungdomsarbetslösheten i onödan.

På detta område blev bevisen för misslyckande till slut så överväldigande att t.o.m. regeringen nu har kastat in handduken. Det är bra att det som för Socialdemokraterna för några månader sedan var högsta visdom nu har blivit tvärtom. Ännu bättre hade det emellertid varit om regeringen från början hade "öppnat dövörat".

Det tredje elementet i regeringens förnyelsepolitik, arbetsföretagen, förefaller – gudskelov är man beredd att tillägga – inte ens ha överlevt utredningsstadiet. För detta skall i ärlighetens namn möjligen arbetsmarknadsministern hyllas. Det är emellertid en källa till en än mer vidsträckt oro att förslagets upphovsman nu har vandrat vidare till europeiska uppgifter. Det finns skäl att med stor uppmärksamhet följa det europeiska arbetet för flera jobb från denna speciella utgångspunkt.

Herr talman! Arbetsmarknadspolitiken är en del – men bara en del – av förklaringen till att arbetslösheten i dag är onaturligt stor. Att de regeringsförslag som riksdagen i dessa dagar diskuterar på några punkter innebär helt om är mot denna bakgrund välkommet.

För det första skall den ungdomspraktik som avskaffades för några månader sedan återinföras åtminstone delvis.

För det andra skall akademikerpraktiken som också avskaffades för några månader sedan återinföras, om än under nytt namn.

För det tredje sänks ersättningsnivån i a-kassan, efter det att regeringen tidigare i vår utmålat sådant som utslag av den hemskaste högerpolitik.

Herr talman! Tillåt mig att i det senare hänseendet uppriktigt gratulera regeringen för att den rakryggat bestämt sig för att på denna punkt byta ståndpunkt. Jag ber också att för framtiden få anbefalla moderata partimotioner till läsning. Vi är glada varje gång vi ser att modet sprider sig.

Herr talman! Aldrig så många åsiktsbyten inom arbetsmarknadspolitiken kommer emellertid inte att klara jobben. Jobben kommer inte att kunna uppstå med mindre än att villkoren för Sverige som företags- och tillväxtnation förändras i grunden.

I dessa avgörande hänseenden finns få, om ens några, tecken på att regeringen förstår vad det är som krävs för att kreativitet och utvecklingsförmåga skall kunna främjas. När regeringen i höstas chockhöjde skatten på företagande, minskade provanställningsmöjligheten och återreglerade arbetsrätten bevisade man – tyvärr – hur litet man har förstått om villkoren för växt.

Det är min övertygelse att Sverige i dag står inför ett betydelsefullt val av färdriktning. Skall vårt land kunna klara en ny tids utmaningar,

tillväxten och de nya jobben måste företagandet som företeelse, livsstil och kultur ges försteg framför annat. Skatter och lagar måste prövas bokstavligen mot frågan om de gynnar tillväxt av företagande eller motverkar sådant. Det som inte gynnar tillväxt av företagande måste avvecklas. I annat fall kommer Sverige att fortsätta att rutscha utför – tillväxten förblir låg och arbetslösheten hög.

Att sätta företagandet som motor för Sverige och som motor för de nya jobben är, herr talman, moderaternas linje. En sådan linje och bara en sådan kan pressa arbetslösheten under regeringens 10-procentsnivå. Ett fortsatt harvande inom de ramar regeringen anger leder inte till ett acceptabelt resultat, vilket regeringens egna prognoser i dagens debattunderlag bekräftar.

Väljs inte företagsvägen är den ofrånkomliga konsekvensen inte bara att arbetslösheten kommer att fastna på en hög nivå, utan också att våra samlade tillgångar blir knappare. Det ger lägre löner, sämre sjukvård, sämre skola och en mindre trygg ålderdom.

I fråga om företagandet skramlar regeringspolitiken som tomma tunnor. Näringsministern är försvunnen. Det regeringen gör går åt fel håll.

Moderaterna har, herr talman, presenterat sitt program för att förbättra villkoren för flera, riktiga arbeten. Det är ett program i sju punkter som finns utvecklat i den motion som är vårt alternativ till dagens regeringsförslag.

1. Företagen måste kunna växa och fler företag etableras. En tillfredsställande riskkapitalförsörjning måste tryggas.

2. Skattesystemet måste ge goda förutsättningar för arbete och företagande, genom att skatterna sänks. Det gäller särskilt skatten på arbete. Dubbelbeskattningen avskaffas. Löneskatterna sänks. Skatten på tjänster utformas så att skattekilarna reduceras.

3. Lönebildningen måste främja rekrytering av ny arbetskraft, men också av karriär och arbetsbyten. Arbetsmarknadsparterna bär ett huvudansvar för att åstadkomma en bättre fungerande arbetsmarknad.

4. Arbetsmarknaden måste bli en verklig marknad. Dagens arbetsmarknadslagstiftning måste reformeras och generella möjligheter öppnas för enskilda anställningsavtal mellan företag och medarbetare. Beslut bör omedelbart fattas om en liberalisering av arbetslagstiftningen.

5. Socialförsäkringarna måste ändras så att de befrämjar arbete, men också för att medge nödvändigt skydd när rörligheten på arbetsmarknaden tilltar. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara allmän. Möjligheten till evig rundgång mellan a-kassa och arbetsmarknadsåtgärder bryts.

6. Utbildningen måste vara av hög kvalitet. Den bör kunna fortgå under hela yrkeslivet för att främja kompetenstillväxt och rörlighet. Ett system med personliga utbildningskonton introduceras liksom en ny yrkesteknisk utbildning.

7. Arbetsmarknadspolitikens effektivitet måste höjas, bl.a. genom sådana ersättningsregler att ett aktivt arbetssökande främjas. Arbets-

marknadsutbildningen reformeras. Arbetsmarknadsverkets dominerande ställning inom arbetsmarknadspolitiken ses över.

Detta, herr talman, är vårt program för att skaffa Sverige nya arbeten.

Just nu är det särskilt viktigt att understryka betydelsen av en resolut avreglering av arbetsmarknaden och av sådana skatteförändringar som kan bidra till en kombination av nyindustrialisering och expansion av tjänstejobb. Här, herr talman, behövs inga utredningar, utan ett ledarskap som kan ge Sverige en ny start. Få gånger är det så uppenbart som i fråga om tjänsterna att ett riksdagsbeslut får snabba och konkreta effekter. Varför säger socialdemokraterna nej?

Herr talman! Det finns ingen brist på arbetsuppgifter i det svenska samhället. När arbetslösheten biter sig fast på orimliga nivåer är detta ett tecken på politiska, och för den delen fackliga, tillkortakommanden när det gäller att skapa förutsättningar för att dessa arbetsuppgifter också skall kunna utföras på en öppen marknad.

Politiken kan inte ordna jobben, det är den dyrköpta läxan av den s.k. svenska modellen. Däremot kan politiken skapa villkor som leder till att andra kan göra det. Det är denna uppgift politiken nu med all kraft och kompromisslöshet borde ta sig an.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 6 till arbetsmarknadsutskottets betänkande och i övrigt understryka att moderaterna självklart står bakom också övriga reservationer med moderata namnunderskrifter.

Anf. 20 ELVER JONSSON (fp)

Herr talman! Arbetslösheten får aldrig accepteras. Det kan synas vara onödigt att säga det, men erfarenheten visar att tanken snabbt anpassar sig till nya och högre nivåer. Sedan några år tillbaka står det helt klart att Sverige står inför en svår uppgift när det gäller arbetslösheten.

En radikal kursändring måste till inom arbetsmarknadspolitiken för att vi skall undvika att hamna i en permanent massarbetslöshet i Sverige. Risken för att det skall ske är dess värre stor. Den uppgång på arbetsmarknaden som vi har sett de senaste åren verkar nu vara bruten. Varslen om uppsägningar ökar återigen temporärt och antalet lediga platser har stagnerat.

Kronkursen och räntorna ligger på för hela ekonomin farliga nivåer. De stora förlorarna är alla som står utan arbete. Man kunde vänta sig att regeringen skulle ta i med krafttag för att bekämpa arbetslösheten. Tyvärr är det inte så, eftersom regeringen i stora delar för en felaktig politik, som leder till att fler och fler hamnar utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Vem minns inte det jättestora mötet här ute på Mynttorget, då 30 000 människor eldades av den tidigare oppositionsledaren Ingvar Carlsson i ett yvigt tal. Han sekonderades av den partipolitiskt lojale LO-chefen. Det var många som trodde på budskapet; ett regeringsskifte till socialdemokratisk ledning skulle lösa problemen.

Men nu är det annorlunda. Statsminister Ingvar Carlsson vill inte gärna träffa de fackliga ledarna, enligt uppgifter i pressen. LO-chefen är lika diskret som en legationssekreterare på sin första pryotjänst.

Herr talman! Socialdemokraterna är duktiga på att elda massorna. Men den socialdemokratiska regeringen har misslyckats med att häva massarbetslösheten.

Minst en halv miljon nya jobb behövs för att arbetslösheten skall sjunka rejält. Dessa jobb måste dessutom komma inom det privata näringslivet. För många politiker är detta en ny iakttagelse, då hela sysselsättningstillväxten under efterkrigstiden har skett i den offentliga sektorn. I den privata sektorn finns det i praktiken inte fler sysselsatta än för 40 år sedan.

Jag är förvånad, herr talman, över att regeringen redan har ställt in sig på att arbetslösheten kommer att vara nästan 10 % 1998. Det är märkligt med tanke på att socialdemokraterna i valrörelsen gjorde ett stort nummer just av sin förmåga att ta ned arbetslösheten.

Det är farligt att, som nu synes vara fallet, ge upp. Från Folkpartiets sida har vi hävdat att arbetslösheten går att dra ned med hjälp av en klok och samlad politik för tillväxt, kombinerad med en offensiv arbetsmarknadspolitik. Den har alltså inte enbart konjunkturella orsaker. För att lösa arbetslöshetsproblemen krävs också insikt om att arbetsmarknaden genomgår förändringar till följd av att Sverige alltmer utvecklas till ett kunskapssamhälle.

Herr talman! Alltsedan maktövertagandet i höstas har Socialdemokraterna med stöd av Vänstern, ivrigt påhejade av LO, genomfört åtgärder som på ett allvarligt sätt försvårat för främst småföretagen att skapa nya arbetstillfällen. Folkpartiet hävdar att det är i den privata sektorn som vi nu måste hjälpa fram de nya jobben och som regel i de små företagen.

Propositionen heter En effektivare arbetsmarknadspolitik. Man kan fråga: Vad är en effektivare arbetsmarknadspolitik? Som framgår av utskottsbetänkandet skiljer sig meningarna åt.

Regeringen gjorde bedömningen att RAS var effektivt samt att det var effektivt att återställa arbetsrätt och arbetslöshetsförsäkring från årsskiftet i år. I den nya propositionen kommer ett lappverk av åtgärdsändringar och vissa besparingar. I stället för att gå in på varje enskild detalj tänkte jag uppehålla mig mer vid några principiella markeringar.

När det gäller effektiviteten har jag en del synpunkter. Det är ju fråga om att främja sysselsättningen genom ett näringsliv som klarar sig självt och expanderar. Det är också fråga om att hindra långtidsarbetslösheten från att få fäste.

Om man lyckas med dessa båda frågor blir det en långsiktig effektivitet. Därför är det viktigt att föra en politik som främjar näringslivets och särskilt de små företagens expansion. Hindren för företagande måste undanröjas.

Det är i detta sammanhang man måste bedöma de små förändringar som den förra regeringen gjorde för att anpassa arbetsrätten. Dessa

innebar steg i rätt riktning för småföretagens del. Dessa steg betydde uppenbarligen nytt hopp och ny framtidstro för företagarna.

Skattehöjningarna och återställandet av arbetsrätten är alltså exempel på att det på ett mycket allvarligt sätt blivit svårare för småföretagen att växa. Syftet med reformeringen av arbetsrätten, som gjordes av den förra regeringen, var just att göra lagstiftningen flexibel och smidig för både företag och anställda. Socialdemokraterna gjorde i oppposition gällande att reformeringen skulle rasera hela arbetsrätten. Nu verkar det faktiskt som om man t.o.m. från fackligt håll ångrar en del av återställningen när antydningar görs om att det vore bra för sysselsättningen med längre provanställningar.

Regeringen är uppenbarligen på fel väg i sysselsättningspolitiken. Arbetsmarknadsministern påstod i ett tidigt skede att RAS skulle ge över 100 000 jobb. Det blev drygt 10 000 jobb. Ungdomsintroduktionen skulle lösa ungdomsarbetslösheten. Det blev en flopp – knappast några ungdomar fick något jobb. Tyvärr har regeringens handlingsförlamning lett till att fler jobb har slagits ut, och många har missat chansen att få pröva sina krafter på arbetsmarknaden. Därmed har vi fått många förlorare genom regeringens nuvarande politik.

Herr talman! Vad har jag då att säga om vad som borde göras? Folkpartiet har i motionen och i reservationerna hävdat att det behövs en helhetslösning för att öka sysselsättningen. Vi har ofta talat om att för att få en fungerande arbetsmarknad behövs de "rejäla ben" som jag har nämnt några gånger tidigare i den här kammaren: För det första en aktiv arbetsmarknadspolitik, för det andra ett positivt näringsklimat och för det tredje sunda och sanerade statsfinanser.

Vi vill ha en aktiv arbetsmarknadspolitik som sätter individen i centrum. Men det handlar också om en politik som inser marknadsekonomins värde och nödvändighet. Endast genom en socialt styrd marknadsekonomi kan vi få ekonomisk välfärd och social trygghet. En offensiv arbetsmarknadspolitik som vilar på ett starkt näringsliv gör också att det går åt mindre anslagsmedel till arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

I andra sammanhang har vi hävdat att skatter på företagen bör sänkas, vilket leder till att fler företag kan bildas och därmed ett antal nya jobb kan skapas. Framför allt måste vi satsa på tjänste- och servicesektorn som kommer att stå för en stor del av ökningen av jobben.

Regeringens förslag om ny byggstimulans säger vi i Folkpartiet nej till. Vi menar att det är fel att gå in med nya subventioner i byggbranschen. Man borde ha lärt sig från 1980–talets överhettning att alltför mycket byggsubventioner inte är bra. Visserligen kan förslaget kanske ge en del jobb. Men vem skall bo i de lägenheter som byggs med en för hög ränta? Vem har råd att betala hyran? Förmodligen både jag och arbetsmarknadsministern. Men jag tror att en stor del av de kollektivanställda inte klarar en hyra i en nyproducerad lägenhet på en överhettad byggmarknad. Dessutom innebär byggstimulansen i praktiken att en mansdominerad arbetsmarknad gynnas ensidigt. Detta rimmar illa med regeringens och inte minst med Mona Sahlins tal om jämställdhet på andra områden.

Regeringen föreslår att ett allergisaneringprogram införs för att förbättra inomhusmiljön. Det är bra, men vi föreslår att programmet skall vara permanent. Det är fel att inomhusmiljön bara skall förbättras i tider då många är arbetslösa. Allergier måste alltid bekämpas, även i tider av högkonjunktur.

Vårt totala budgetalternativ innebär en forcerad budgetsanering jämfört med regeringens förslag. Det kommer på sikt att gynna sysselsättningen genom sänkta räntor, som främst gynnar småföretagen. Till detta kommer att vi håller fast vid en satsning på en aktiv arbetsmarknadspolitik med en social profil.

På ett område har vi emellertid en "dyrare" politik än regeringen. Vi anser att insatserna för arbetshandikappade måste vara prioriterade och att arbetslinjen skall gälla också för denna grupp. Det ligger i linje med vår sociala syn att arbete har ett värde i sig. Både lönebidrag och anställningar hos Samhallkoncernen har visat sig vara värdefulla lösningar för arbetshandikappade. Ersättningsnivån för nya beslut om lönebidrag bör därför nu inte sänkas.

Vi säger alltså nej till regeringens neddragningar på lönebidragen och anslaget till Samhall för handikappade.

Det är oklokt, för att inte säga asocialt, att i ett läge med hög arbetslöshet gå in och slå undan benen för dem på arbetsmarknaden som har allra svårast att få ett jobb.

Långtidsarbetslösheten måste alltså till varje pris motverkas. Vi anser att det är en fara att vänja sig vid höga arbetslöshetstal i samhället. De sociala aspekterna får inte tappas bort. Människor skall känna att de behövs.

Att man nu sätter litet hårdare press på de arbetslösa från AMS sida kan vara berättigat, därför att kraven faktiskt stärker människor i deras roll på arbetsmarknaden. Arbete har utöver lönen ett värde i sig och det skall man ta vara på.

Det föreligger ju inte brist på arbete. Den stora paradoxen är att arbetslöshet inte beror på arbetsbrist. Bristerna är av annat slag: brist i företagets lönsamhet, brist i den offentliga sektorns finansieringsförmåga och brist på fantasi att organisera arbetslivet. Det är, herr talman, de stora bristerna.

Låt mig också efter denna kritik – för att inte säga klagan – lägga till att det också finns ljuspunkter i regeringens politik. Vissa steg har tagits i en riktning som ligger nära Folkpartiets. Det gäller speciellt återställandet av "återställarna" i den nya åtgärden arbetsplatsintroduktion, vilket innebär att åtgärderna ungdomspraktik, akademikerpraktik och invandrarpraktik återuppstår – fast under annan skylt – nu igen, höll jag på att säga.

Det är välkommet att tusenkronan kommer till heders trots att Socialdemokraterna tidigare starkt har kritiserat den.

Ändå får man säga att det blir en halvmesyr. Det är i praktiken bara offentlig sektor som kan ha ungdomspraktikanter utan krav på anställning, och jag tror att det är en olycklig begränsning. Den enskilda sektorn borde få samma villkor. Det skulle med stor säkerhet ge tusentals jobb – långt fler än hugskottet RAS och floppen ungdomsintroduktion.

Regeringen bör överväga dessa frågor och snarast återkomma till riksdagen med kompletterande förslag.

Vidare anser vi att det är bra att det ställs tydligare krav på den som skall få a-kassa och att det är arbetsförmedlingen som skall avgöra vad som är lämpligt arbete för den sökande och inte tvärtom, som det nu ofta kan vara.

Särskilt viktigt är det för ungdomar att snabbt komma in i ordnade förhållanden. Ett jobb eller en utbildning är de två viktigaste vägarna till personlig trygghet och medverkan i samhällsbyggandet.

Det måste tas flera steg på vägen mot många nya jobb. Det behövs alltså en politik som kombinerar de sunda statsfinanserna och en näringspolitik för tillväxt med en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Denna rätta mix av åtgärder finns i de förslag som vi från Folkpartiets sida har presenterat här i riksdagen. Vi står självfallet bakom de Folkpartireservationer som finns i betänkandet, men jag vill här yrka bifall till reservationerna 2 och 44.

Anf. 21 HANS ANDERSSON (v)

Fru talman! Jag skall börja med att göra en mycket tydlig markering eftersom också jag är mycket kritisk mot arbetsmarknadsministerns sätt att hantera sitt fögderi, till den låga ambitionsnivån i regeringens politik och till den försämring av arbetsmarknadspolitiken som skett efter Centerns inträde i regeringsstallet.

Men jag vill väldigt tydligt markera en annan syn än den som Per Unckel gav uttryck för. Jag tycker att det är oerhört cyniskt och skamligt att en representant från den regering som förde Sverige upp på rekordarbetslöshetsnivåer och som tog mycket lätt på sysselsättningsfrågan här står och hoverar sig över massarbetslösheten. Vad lämnade ni över efter era år?

Ni har gjort er så breda över Europapolitiken och talat om det framgångsrika Europa, att Sverige kommer efter och att vi ligger utanför. Europa har i tio år levt i en miljö av massarbetslöshet!

Lösningen skulle vara att göra arbetsmarknaden till en riktig marknad och låta människor av kött och blod behandlas som varor på en marknad. Vi vet hur det går. Den starke klarar sig. Den rike klarar sig. Men många andra klarar sig inte.

Det är ganska symtomatiskt att Moderaterna inte har någon arbetsmarknadspolitik. Det inser jag när jag läser Moderaternas motion och reservationer. Det finns inte ens några synpunkter på anslagen. Man har inte ens funderat på att ta reda på hur mycket pengar som skall gå åt i arbetsmarknadspolitiken. Man har luftiga ideologiska formuleringar om hur allting skall bli bra, men ingenting att säga om vad som skall hända efter den 1 juli för de arbetslösa.

Den dödskyss som Per Unckel ger Anders Sundström är kuslig: Det går framåt. Ni sänker ändå a-kassan. Ni försämrar kvaliteten i arbetsmarknadspolitiken. Ni för in ungdomspraktiken igen. Ni minskar volymerna.

Folkpartiet ger samma goda betyg.

Fru talman! Jag är mycket kritisk till sysselsättningspolitiken, som är en viktig del av den ekonomiska politik som regeringen för. Det saknas mål för arbetslösheten här och i konvergensprogramsdiskussionerna som gäller Europa.

Det är dåliga satsningar som sker. Det är en mindre volym på arbetsmarknadspolitiken. Det kommer att bli sämre utbildningsinsatser. Det kommer att blir mer av ALU och praktikinsatser med låga ambitioner – just det som socialdemokratin tillsammans med Vänsterpartiet i åratal har kritiserat den borgerliga regeringen för.

Det är inte rimligt att ha en total arbetslöshet på 9, 10 eller 11 % om tre, fyra eller fem år här i Sverige. Då har man givit upp. Vi kommer aldrig att acceptera detta, hur mycket man än pekar på att EU ger möjligheter och att Essenprogrammet från december 1994 ger goda erfarenheter. Det tycker inte jag att det gör.

Det är snack och prat om att arbetslösheten är ett stort bekymmer. Men man undviker sorgfälligt att ta upp de punkter som handlar om sänkta arbetskraftskostnader vid sidan av de direkta lönerna bland de fem punkter som Essenmötet formulerade. Det är att sänka arbetsgivaravgifterna, och det var i stor utsträckning meningen med RAS-förslaget.

RAS-förslaget kommer att prövas i Europa. Det är uppe till debatt både i Holland och Tyskland och på annat håll.

Likadant är det med arbetsföretagen, som presenteras som ett slags svensk lösning. Det är dåligt utrett i Sverige, men visst förekommer det idéer av den typen i praktisk verksamhet i Holland och i Tyskland. Det är ingen egen uttänkt strategi för att bekämpa arbetslöshet. Det är lösa, ytliga idéer som har vispats runt i den europeiska diskussionen.

Den fjärde punkten från Essen gällde att man skall gå igenom arbetslöshetsersättningar osv. för att skapa goda incitament för jobb. Det är klart att sänkningen av arbetslöshetsersättningen kom som på beställning. Det är inte konstigt att arbetarrörelsens fackliga gren protesterar med så stor kraft som möjligt mot denna orättvisa politik. Det är inte på grund av brist på incitament som människor inte har jobb i Sverige. Det är i brist på erbjudna jobb. Det är en efterfrågechock som har drabbat Sverige i första hand.

Långtidsutredningen går igenom arbetsmarknadens funktionssätt fram till på 90-talet. Det är inte den som har varit dålig. Vi har haft korta vakanstider. Vi har liten andel långtidsarbetslöshet av hela arbetslöshetsstocken jämfört med Europa. Vi har god reallöneflexibilitet, som det så vackert heter bland dem som forskar kring dessa frågor.

Men det är enkelt att skjuta på de arbetslösa och skuldbelägga dem. Det finns ett sådant moment i regeringens formuleringar kring arbetslösheten som tilltar alltmer.

Jag skall inte gå för mycket in på den trista historia som Anders Sundströms politiska bidrag under den tid som han har suttit som arbetsmarknadsminister utgör. RAS var, precis som jag sade tidigare, en luftpastej. Det bar inte, och det hade vi alla argument för.

Arbetsföretagen kom aldrig ens fram till riksdagens bord. Dåliga utredningar och luftiga idéer var det. Man pratade mycket om nya idéer.

Men det var inga nya idéer, utan det var ytliga tankar utan verklighetsförankring.

Det finns ett inslag i Arbetsmarknadsdepartementets politik av att kasta ur sig pressmeddelanden så fort det kommer en arbetskraftsundersökning – jag tycker att det här är tragiskt med tanke på att massarbetslösheten nästan är permanentad – om att arbetslösheten har minskat mellan april 1994 och april 1995 med 7 000 personer.

Det går åt rätt håll. Nu är det fina fisken, tack vare den aktiva politik som regeringen har formulerat, säger Anders Sundström – som vore han reklammakare på tivoli. Men det här är alldeles för allvarligt för sådant.

Häromdagen kom ett pressmeddelande om kvinnornas situation. Det kan vara jobbigt. Skall vi ha en chans att påverka utvecklingen skall vi sätta klackarna i marken och samla kunskaperna. Det är särskilt angeläget när det gäller den ansträngda offentliga ekonomin. Och sedan skär man ner radikalt i kommuner och landsting. Man skär ner för kvinnorna när det gäller barntilläggen. Det är redan många som har hoppat av från sina komvuxstudier. Man angriper de deltidsarbetslösa på olika sätt och sänker a-kassenivån. Det är inte trovärdigt då att skicka ut pressmeddelanden.

Jag är mycket kritisk mot Anders Sundströms politik, även om det inte är han, såvitt jag förstår, som har förhandlat. Göran Persson tycks hålla i detta. Det gick ju så långt att man skulle plocka bort även utbildningsbidragsnivån som Vänsterpartiet och regeringen för några månader sedan gjort upp om. Börje Hörnlund ville ha bort nämnda nivå. Men som tur är fanns det något kurage i den socialdemokratiska riksdagsgruppen, vilken sade nej.

Jag menar att Anders Sundström mycket hårdare måste hävda arbetslinjen. Jag delar LO:s uppfattning. I sina rapporter och i sitt program för arbetslösheten sedan någon månad tillbaka, men också i en rapport om tiden fram till sekelskiftet som LO-ekonomerna gett ut, varnas det med all kraft och uttalas farhågor för att regeringen är på fel väg. Man drar åt för hårt på hemmamarknadssidan, och man drar åt för hårt i kommuner och landsting. Vi kommer att få ha en permanentad massarbetslöshet.

Däremot går det bra, ja, bättre än förväntat, på ett annat område: Större skatteinkomster kommer in och budgetsaldot kommer att stabiliseras tidigare än man förväntat sig. Jag menar att det är resultatet av de uppgörelser som träffades i höstas och i vintras, framför allt mellan Vänsterpartiet och regeringen.

Jag skall inte dra statistik här. Men även propositionen andas en väldigt glättig bild av läget. Utskottet har i sin beskrivning av läget talat om hur utomordentligt allvarligt läget är med tanke på att sysselsättningen ökar så litet, att arbetslösheten är så stor och förväntas minska så litet och att deltidsarbetslösheten ökar mycket kraftigt.

Detta är utgångspunkten för oss i Vänsterpartiet. För oss är den absolut överordnade målsättningen att bringa ner arbetslösheten.

Det finns i proposition 218 och i kompletteringspropositionen ett drag av angrepp mot de arbetslösa, av passivitet och av en låg kvalitet

på åtgärderna. Det finns också ett drag av att man låter bli att med flexibilitet och övergripande målstyrning peka ut de riktiga punkterna så riksdagen kan ta ansvar. I stället blir det en väldigt luddig formulering kring volymen. Sedan skall det hela genomföras, och AMS jagas för att det skall gå.

Den som har någon kunskap om detta kan börja titta på det här. När pengarna skall börja delas ut och delas på olika åtgärder i de olika länen kommer pengarna inte att räcka – särskilt inte till de åtgärder som är litet dyrare och som handlar om kompetens och utveckling. Utbildningsinsatserna kommer att minska. När det gäller ALU-platserna öppnar man med alla medel. Vi höjer ju till 30 000 platser, men man säger att det går att gå ännu längre och att det går att vända sig till andra områden än kultur och miljö, som vi tidigare talat om.

Man avvisar våra förslag om att det skall vara ett branschgodkännande genom att arbetsgivare och den fackliga parten skall godkänna inrättandet av ALU-jobb.

Vänsterpartiets huvudsakliga program är inte en arbetsmarknadspolitik där man skall komma till rätta med arbetslösheten. I stället handlar det om att öka efterfrågan. Vi menar att det skall ske en omfördelning i samhället beträffande dem som har mycket pengar och som spar och eventuellt skickar pengarna till ställen där de slipper skatta för kapitalförsäkringar. I stället skall vi behålla den a-kassenivå som vi tidigare haft.

Det behövs mycket mer av investeringar. Näringspolitiken ligger fullständigt för fäfot i dag. Det gäller energiområdet och miljöområdet. Det gäller ROT-program osv. Vi har diskuterat det tidigare i bostadsutskottets betänkande.

När det gäller småföretagsstimulanser står vi kvar vid våra förslag om räntesubventioner till investeringar avseende småföretag för att gynna investeringsverksamhet och därmed sysselsättning men också för att minska belastningen när det gäller egenföretagare och deras egenavgifter.

Vi har vidare föreslagit minskad tjänstebeskattning. Det rör sig om ett beting om 5 miljarder kronor. Dessutom har vi föreslagit att 5 miljarder kronor återförs, eftersom kommuner och landsting drabbas av införandet av egenavgifter; detta också som en reduktion av arbetsgivaravgiften.

Vi föreslår en framtidsfond i kraft av vinstdelning där man framför allt i näringslivet får resurser för att kompetensutveckla personal.

Vi föreslår en fond för sextimmarsförsök med sysselsättningsökning. Om detta lyckas får man nedsatta socialavgifter.

Vi föreslår, som tidigare, en kraftig begränsning av övertiden och att arbetstidsförkortningen påbörjas senast 1997.

Vi föreslår kraftiga insatser när det gäller utbildning och forskningsverksamhet. Vidare gäller det inte minst kompetensutvecklingen i arbetslivet både inom arbetsmarknadspolitikens ram och inom utbildningsramen i stort. Då krävs det också bättre studiefinansieringssystem.

Beträffande arbetsmarknadspolitiken kräver vi ett socialt ansvar inom näringslivet. Det är orimligt att man där resurserna finns inte bekos-

tar någonting av det som betyder arbetslöshet och dålig kompetensutveckling samt av det som skulle innebära rehabilitering och att människor tas om hand som har skadats i sitt arbete.

Vi vill ha högre volymer för att kunna åstadkomma en arbetsmarknadsutbildning värd namnet.

Vi vill ha volymer för att kunna göra riktade utvecklingsprogram och utbildningsprogram, inte minst för kvinnor som rationaliserats bort inom kontorsarbete och inom den offentliga sektorn. Än värre lär det bli med den politik som regeringen har lagt.

Vi vill ha särskilda insatser när det gäller kvinnor och, inte minst, när det gäller handikappade invandrare. Nu, liksom vi gjorde i januarimotionen, gör vi en rejäl satsning på lönebidragssidan och på Samhallssidan. Tidigare hade vi Centerpartiet med oss, men det har nu offrat de handikappade – på, förmodar jag, böndernas och småföretagarnas altare.

De handikappade är de som står svagast på svensk arbetsmarknad. Där finns det goda instrument. Jag är inte förvånad över att både handikapporganisationer och de länsarbetsnämnder som man talar med vädjar till riksdagen att inte skära ner på de här områdena. Att däremot lyfta in regionalpolitiska system inom ramen för arbetsmarknadspolitiken med 400 miljoner kronor tycker jag är ofattbart. Jag minns den häftiga argumentationen i denna kammare från Socialdemokraternas sida för ett år sedan när den borgerliga regeringen gjorde samma sak. Det är tydligen värt mycket att hålla Centern i handen. Det är naturligtvis därifrån ett sådant här förslag kommer. Man kan säga att småföretagen får pengar som tas från de handikappade!

När det gäller de borgerliga partierna noterar jag att Moderaterna inte har någon arbetsmarknadspolitik. De har inga synpunkter på anslagen. Folkpartiet drar ner med 4 miljarder kronor, hur nu det är möjligt, och hänvisar till sina luftiga framtidssatsningar – sänkt skatt osv. Kds har heller inga anslagssynpunkter, men man har många synpunkter på detta med att det skall finnas pengar för dem som genom regeringens politik friställs från kommuner och landsting. Vi har anslagen – ni har luftprat! Från Miljöpartiet ser jag heller inga egentliga arbetsmarknadspolitiska förslag. Däremot ser jag utomordentliga synpunkter på behovet av skatteväxling och arbetstidsförkortning.

Vi kan inte lämna arbetsmarknadspolitiken åsido. Där är jag överens med Anders Sundström. Detta löser inte arbetslöshetsproblemen, men det är oerhört viktigt.

Vänsterpartiets arbetsmarknadspolitik framgår av reservationerna. Vi har ytterligare två talare i denna debatt, nämligen Ingrid Burman och Tanja Linderborg. De kommer att särskilt ta upp frågor om handikappade och kompetensutvecklingsinsatser.

Jag nöjer mig med att av den serie reservationer som vi har i detta betänkande yrka bifall till reservation 3 om den inriktning som vi föreslår, till reservation 22 om de obligatoriska arbetsplatspraktikantplatserna, till reservation 35 om kompetensutvecklingsprogram, till reservation 38 om den anslagsökning på ungefär 5 miljarder kronor som följer av våra förslag samt reservation 42 om lönebidrag.

Anf. 22 BERTIL BORGLUND (mp)

Fru talman! I regeringens framlagda proposition finns inte ett enda förslag som på ett märkbart sätt kommer att minska arbetslösheten. Propositionen kännetecknas av fantasilöshet. Var finns kreativiteten? Fantasin inskränker sig till att man vill byta namn på en del arbetsmarknadsåtgärder.

Sålunda införs begreppet arbetsplatsintroduktion i stället för ungdomsintroduktion, arbetsprövning, invandrarpraktik och akademikerpraktik. Jag har svårt att tro att namnbytet skapar några nya jobb. Jag kommer osökt att tänka på kejsarens nya kläder.

Den andra stora innovationen i propositionen är att kommunerna skall få hela ansvaret för arbetslösa ungdomar under 20 år. Hur många nya jobb det skall ge framgår inte.

Det enda säkra jobb som skapas till följd av den här propositionen är de som inrättas på arbetsförmedlingarna. Det är beklämmande att konstatera att vi har en regering som saknar nytänkande på arbetsmarknadsområdet i ett läge där arbetslösheten har parkerat på en nivå på över en halv miljon arbetslösa människor. Det motsvarar 12,8 % av arbetskraften.

Den höga arbetslösheten har vi trots att vi är mitt uppe i en högkonjunktur. Många människor, även politiker, känner inte igen högkonjunkturen. Därför går de fortfarande och väntar på den och hoppas att den skall lösa arbetslöshetsproblemet. Jag kan ha förståelse för det eftersom högkonjunkturen inte ser likadan ut den här gången.

Högkonjunkturen begränsar sig till endast exportindustrin. Hemmamarknaden är svag, och kommer att så förbli på grund av det stora budgetunderskottet och på grund av den jättelika statsskuld som vi dras med. Det finns helt enkelt inte statsfinansiella förutsättningar att stimulera hemmamarknaden. Tvärtom fortsätter nedskärningarna, vilket gör att såväl hushållens som kommunernas köpkraft förblir låg. Att en stor del av befolkningen är arbetslös ökar inte köpkraften.

Trots konjunkturuppgången i exportindustrin har arbetslösheten inte minskat med mer än 1,1 % det senaste året från mars 1994 till mars 1995. De som har jobb arbetar mer än förut. Övertidsarbetet breder ut sig. I mars 1994 var det 10 % av alla anställda som jobbade övertid. Ett år senare, alltså i mars 1995, hade det ökat till 11,7 %.

Arbetslösheten fortsätter att öka bland de deltidsanställda. Det drabbar mest kvinnor. Det har blivit 19 000 fler arbetslösa under det senaste året i denna kategori.

Arbetslösheten har ökat även i åldersgruppen 55–64 år under det senaste året, trots konjunkturuppgången. Och ungdomsarbetslösheten är fortfarande hög – nära 15 %.

Det är bara att konstatera att den arbetsmarknadspolitik som har förts under de senaste åren, både av den borgerliga regeringen och av den socialdemokratiska, inte på något påtagligt sätt har minskat arbetslösheten. Denna arbetsmarknadspolitik vill regeringen fortsätta med. Det är naturligtvis ingen lösning på problemet.

Miljöpartiet de gröna menar att vi måste ta helt nya grepp för att få bort arbetslösheten. Vi måste sänka arbetstiden snarast möjligt till 35

timmar per vecka. På litet längre sikt måste den sänkas till 30 timmar per vecka. Vi måste dessutom genomföra en skatteväxling på så sätt att beskattningen på arbete minskar och i motsvarande grad ökar på energi.

Men hänvisning till vad jag här anfört yrkar jag bifall till min reservation nr 4.

Miljöpartiet anser att det behövs särskilda åtgärder för att få invandrare i arbete. En sådan åtgärd är att ge lån för finansieringsändamål i företagsverksamhet.

Jag yrkar därför bifall till min reservation nr 18.

Andra åtgärder som Miljöpartiet föreslår är sänkta arbetsgivaravgifter första halvåret till arbetsgivare som nyanställer invandrare. Vi föreslår dessutom att statusfyllda och internationella verksamheter med fördel kan flyttas ut till invandrartäta områden.

Det av regeringen föreslagna pendlingsstödet riskerar att utarma glesbygden alltmer samtidigt som det medför större miljöförstöring.

Jag yrkar därför bifall till min reservation nr 25.

Regeringen föreslår slutligen lönebidrag med upp till 50 % till arbetsgivare som anställer arbetslösa över 60 år. Regeringen klassar därmed dessa människor som arbetshandikappade. Vad är det för diskriminering? Jag anser det mycket olyckligt om riksdagen sänder ut signalen att 60-årsåldern innebär ett arbetshandikapp. Jag menar att lönebidrag skall användas för människor med verkliga arbetshandikapp och inte till friska 60–65-åringar. Regeringens förslag rimmar dessutom illa med förslaget om höjd pensionsålder.

Jag yrkar därför bifall till min reservation nr 40.

Tack för ordet!

Anf. 23 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! I dag debatterar vi den helt avgörande frågan för svensk ekonomis möjligheter till återhämtning. Det är också en helt avgörande fråga för om de många enskilda arbetslösa skall kunna se framtiden an med tillförsikt, med ett möjligt jobb i sikte, eller om man skall förbereda sig på en situation där massarbetslösheten har permanentats.

Den socialdemokratiska regeringen och dess arbetsmarknadsminister Anders Sundström har under sin regeringstid misslyckats med den här huvudfrågan. I stället för att handfast arbeta med att skapa förutsättningar för fler jobb i näringslivet har ministern bedrivit en diffus allmän arbetsmarknadspolitik med inslag av egna besynnerliga förslag.

Regeringens politik riskerar nu att knäcka en positiv konjunktur, vilket kommer att få förödande konsekvenser för såväl vårt lands ekonomi som för alla de enskilda arbetslösa och dem som kommer att mista sina jobb på grund av den här politiken.

I stället för att med kraft skapa förutsättningar för varaktiga och stabila arbetstillfällen har Anders Sundström i de arbetsmarknadspolitiska debatter som varit och i diverse tidningsartiklar valt att gå till angrepp på den tidigare regeringen för att på så sätt försöka dölja sina egna tillkortakommanden.

Fru talman! Nu kommer verkligheten på ett brutalt sätt i fatt ministern. Denna verklighet visar på misslyckandet med att bekämpa arbets-

lösheten. Den här veckans siffror från AMS visar t.ex. att arbetslösheten ökar trots att vi har en högkonjunktur.

Kritiken från såväl de fackliga organisationerna som från företagarna och inte minst från AMS har ju också varit massiv. Den hårdaste kritiken bör dock komma från alla de arbetslösa som genom regeringens politik förvägrats möjligheten att få ett jobb.

Det allvarligaste i den här situationen är regeringens avsaknad av en politik för att få tillväxt och på så sätt få fler i sysselsättning. Det handlar om grundläggande fel i den ekonomiska politiken.

Att regeringen sedan också misslyckats med sina arbetsmarknadsåtgärder för att hålla den öppna arbetslösheten nere kommer utöver detta. Det har redan nämnts här i debatten i dag, men jag måste ändå ytterligare få understryka det. Jag vill ta upp två exempel.

Det första handlar om det riktade anställningsstödet RAS. Hur många som kommer att nyanställas på grund av RAS vet vi inte exakt i dag. Men den 31 maj, som var sista ansökningsdag, var det enligt riksdagens utredningstjänst 8 176 beslutade RAS-anställningar. Arbetsmarknadsministern hävdade från början att RAS skulle ge 110 000 nya jobb. Man når alltså ett resultat på omkring 10 % av detta. Tala om misslyckande!

Att själva konstruktionen med RAS också är felaktig gör ju inte saken bättre. RAS är t.ex. konkurrenssnedvridande. Företag som använder sig av den här skatterabatten kan ge lägre anbud på jobb. Det riskerar sysselsättningen i andra företag som inte har fått den här rabatten. Det är inte att skapa förutsättningar för långsiktiga stabila arbeten, tvärtom.

Det andra exemplet, fru talman, har redan tagits upp här i debatten. Det handlar om ungdomsintroduktionen.

Arbetsmarknadsministern inledde sitt fögderi med att avskaffa ett väl fungerande praktiksystem – ett praktiksystem som innebar att ungdomar hade arbete i stället för att vara arbetslösa. Tiotusentals ungdomar fick på detta sätt månad efter månad sysselsättning i stället för att vara öppet arbetslösa.

Sundströms ungdomsintroduktion, som skulle ge 24 000 ungdomsjobb, visar sig nu genom siffror från den 29 maj ha gett 7 261 ungdomar jobb. Också denna uppgift kommer från riksdagens utredningstjänst. Resultatet talar ju för sig självt.

Socialdemokraternas utlovade ungdomsgaranti, som skulle ge alla arbetslösa ungdomar sysselsättning inom 100 dagar, är mer än ett misslyckande. Man kanske inte skall ta till de stora orden, men det handlar i detta avseende om en arbetsmarknadspolitisk skandal. Det har nu gått 256 dagar sedan valet. I april månad var 68 000 ungdomar i åldern upp till 25 år arbetslösa.

Hur förklarar Socialdemokraterna detta flagranta svek mot såväl vallöftena som alla dessa arbetslösa ungdomar? Detta är min första fråga i den här debatten. Jag ställer frågan till såväl utskottets socialdemokratiska representant Martin Nilsson som arbetsmarknadsministern.

Fru talman! Anders Sundström talar och skriver då och då om sina omfattande sysselsättningsprogram. Men vad har dessa program för trovärdighet? Ministerns program har ju fallit platt till marken. Vi har ju också sett dagens förskräckande höga arbetslöshetssiffror i relation till Socialdemokraternas vallöfte om 5 % arbetslöshet under innevarande år. Verkligheten är att vi har en fortsatt hög arbetslöshet på ca 13 %. Därav är ca 7,5 % öppet arbetslösa.

I den senaste arbetsmarknadspolitiska propositionen, som vi i dag behandlar i ett betänkande, slår regeringen dock till reträtt. Jag tror att det sker i viss panikstämning mot bakgrund av den utveckling som har skett. Bl.a. avskaffar man nu ungdomsintroduktionen och återgår till praktiksystemet. Man tar i övrigt också fasta på förslag från det politiska mittfältet.

Men, fru talman, det räcker inte med bättre arbetsmarknadspolitiska åtgärder, så länge som regeringen inte förstår de grundläggande faktorerna för att få tillväxt och fler jobb. Det handlar om att få ett positivt företagsklimat, underlätta anställningar i småföretag och att minska skattekilarna i tjänstesektorn, där den nya stora arbetsmarknaden finns. På dessa för sysselsättningen så avgörande punkter gör man ingenting från regeringens sida.

Fru talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande har vi kristdemokrater en reservation om en annan inriktning av politiken för att få fram fler jobb.

Jag vill yrka bifall till reservation nr 5.

Jag vill också yrka bifall till reservation nr 12, som handlar om det nödvändiga med fortsatta arbetsmarknadspolitiska insatser för dem som nu hotas av uppsägningar i kommuner och landsting på grund av regeringens politik i övrigt. Denna reservation är värd särskild uppmärksamhet. Den handlar faktiskt om en oerhört central fråga, nämligen att minska den öppna arbetslösheten.

Regeringens politik gentemot kommuner och landsting kan innebära att 20 000 arbetstillfällen per år hotas under de kommande fem åren, dvs. att totalt 100 000 människor riskerar öppen arbetslöshet fram till sekelskiftet.

I går kunde vi i tidningen Landstingsvärlden läsa att uppemot 10 000 anställda i landstingen, alltså inom sjukvårdssektorn, betraktades som övertaliga och att uppsägningar planerades. Detta är något helt annat än vad Socialdemokraterna lovade under valrörelsen. Då hävdade man att man skulle värna barnomsorgen, äldreomsorgen, sjukvården och utbildningen i kommuner och landsting. Nu gör man tvärtom och beskär brutalt människors välfärd ute i de kommunala verksamheterna.

Till detta kommer att regeringen nu i praktiken avskaffar den möjlighet som den förra regeringen tillskapade, bl.a. på initiativ på kristdemokraterna, för att inte öka arbetslösheten bland personal från kommuner och landsting. Hittils har länsarbetsnämnderna kunnat sluta avtal med just kommuner och landsting om att erbjuda kompetensutveckling och utbildning till uppsägningshotad personal i stället för öppen arbetslöshet. Detta har för exempelvis Östgötalandstinget inneburit att ingen

personal behövde sägas upp under den förra mandatperioden, då fyrpartikoalitionen hade ansvaret.

Men nu, fru talman, sägs mängder av personal upp av den socialdemokratiska landstingsledningen och av socialdemokratiska kommunledningar i Östergötland. De får minsann inte något erbjudande om kompetensutbildning eller utbildning. Nej, de körs ut i öppen arbetslöshet. Det är den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken och politiken gentemot kommuner och landsting i sin prydno.

Här kommer min andra två frågor: Hur förklarar Socialdemokraterna detta svek av vallöftena och sveket mot alla dem som nu friställs i kommuner och landsting? Hur förklarar man sveket mot alla dem som får sämre omsorg, sjukvård och utbildning?

Fru talman! I övrigt har vi från kristdemokraternas sida några ytterligare reservationer i detta betänkande – reservationer som vi delar med andra partier. Jag skall dock inte här uppta tid med att yrka bifall till alla dessa, men vi står givetvis kvar vid de uppfattningar som vi i reservationerna uttrycker.

Fru talman! På en punkt vill jag ändå göra ytterligare en markering. Vad gäller reservation 44 har Elver Jonsson redan yrkat bifall. Också jag yrkar bifall till denna reservation som är gemensam för Folkpartiet och kristdemokraterna. Det handlar om Samhall och om ytterligare föreslagna neddragningar av anslagen som vi motsätter oss. Det handlar om att få arbetshandikappade i arbete.

Jag har ju ställt frågor till regeringspartiet. Men jag vill även ställa en fråga till Centern i detta sammanhang, för det märkliga är ju att Centern nu stöder denna neddragning som man tidigare motsatte sig. Med anledning av detta vill jag fråga Elving Andersson hur det kommer sig att man på den här punkten har ändrat uppfattning. Antalet arbetshandikappade i sysselsättning och arbete är ju inte en oväsentlig fråga. Det är många som nu riskerar att inte få en sådan möjlighet.

Anf. 24 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till Dan Ericsson. Den grundar sig just på det viktiga moment i betänkandet om arbetsmarknadspolitik som handlar om kvinnor, framför allt de kvinnor som arbetar i kommuner och landsting.

När jag läser kds motion finner jag att den inte innehåller några ytterligare anslag eller resurser. Den innehåller en önskan om att man skall ta sig an anställda i kommuner och landsting som riskerar att bli uppsagda. Den möjligheten finns inom ramen för AMS flexibilitet, men den finns inte i realiteten. Anledningen är att man har minskat åtgärdsanslagen.

Av just de skäl som Dan Ericsson anför har Vänsterpartiet därför satsat 2 miljarder kronor för ett brett kompetensutvecklingsprogram för dem som tidigare varit anställda i kommuner och landsting.

Jag har över huvud taget inte heller sett någon ytterligare finansiering när det gäller kommuner och landsting med avseende på att regeringen nu avskaffar egenavgifterna. Varken beträffande den ekonomis-

ka politiken eller arbetsmarknadspolitiken finns det någon materiell grund för Dan Ericssons suck.

Jag ställer mig bakom reservation 12, som går ut på att det vore mycket bra om man fortsatte med den här typen av avtal. Jag förutsätter att Dan Ericsson ställer sig bakom Vänsterpartiets förslag till finansiering av denna åtgärd, för det finns inget överskott i den AMS-budget som regeringen nu föreslår och som utskottet ställer sig bakom. Tvärtom saknas det pengar till ungdomssatsningar, arbetsmarknadsutbildning och mycket annat.

Anf. 25 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Man får tacka för att Vänsterpartiet nu stödjer reservation 12. Jag uppfattade också att man i voteringen kommer att göra det. Kanske har man kommit fram till detta i eftertankens kranka blekhet.

I övrigt verkar det som om Hans Andersson inte har följt de debatter som har varit här i kammaren eller läst de motioner som kristdemokraterna har presenterat. Det gäller exempelvis möjligheten till avtal mellan dels länsarbetsnämnder, dels kommuner och landsting. Vi har ju i ett antal debatter med arbetsmarknadsministern verkligen försökt markera att regeringen måste säga till ansvariga myndigheter att den här åtgärden måste få fortsätta. Dess värre har vi inte fått ett sådant besked, och det är därför man nu runt om i landet avbryter den här typen av avtal.

Finansieringen har vi klart redovisat i våra ekonomisk-politiska motioner. Vi kompenserar för egenavgifterna. Totalt handlar det i våra penninganslag om ett tillskott för kommunernas ekonomi på 8–10 miljarder.

Anf. 26 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Det är bara luft i det Dan Ericsson säger. Det har varit diskussioner, jag har hört dem och läst dem, mellan Dan Ericsson och arbetsmarknadsministern. Dessa har varit mycket luftiga. Dan Ericsson skulle vilja att man tog hand om människor som sägs upp i kommunerna, och arbetsmarknadsministern säger att det kan man väl göra alltefter länsarbetsnämndernas prioriteringar.

Jag säger sanningen och har tagit konsekvenserna: Det finns inte pengar till detta. Det är därför länsarbetsnämnderna nu inte klarar av att fortsätta den här verksamheten. Därför har vi, just med hänvisning till vad som nu händer i kommuner och landsting som får minskade resurser och med tanke på att utbildningsavtalen mellan länsarbetsnämnderna och kommunerna löper ut, motionerat om och reserverat oss för att man måste ha en kompetensutveckling för de stora grupper – inte minst av kvinnor från kontorsadministration, vård och omsorg – som måste få vidareutbildning för att kunna hävda sig på arbetsmarknaden. Till detta har vi anslagit 2 miljarder kronor, men varken kristdemokraterna eller majoriteten i utskottet är intresserade. Man pratar, och man tror att man skall klara skivan i Östergötland för sin egen politiska karriärs skull. Men ta då ansvar och tillsätt mer pengar så att det verkligen finns resurser till den formidabla uppgiften att vidareutbilda och ta hand om de

här människorna, framför allt kvinnor från offentlig sektor som ni låter gå ut ur den ordinarie verksamheten i kommuner och landsting eftersom ni dränerar dessa på pengar.

Ni har fel i båda ändarna; både när det gäller den ekonomiska politiken och när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Ni försöker dra fram något russin ur kakan genom att prata luft.

Det är inte så att jag ångrar mig, utan det som sägs i kds reservation är detsamma som det vi uttalar i vår reservation. Det är bara det att vi tar ansvar och avsätter pengar till den åtgärden.

Anf. 27 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Min slutsats av Hans Anderssons första replik var uppenbarligen riktig. Vi kommer att få röststöd från Vänsterpartiet här i kammaren när det gäller att slå vakt om möjligheten för länsarbetsnämnderna att sluta avtal med kommuner och landsting och för kompetensutveckling och utbildning i stället för att människor skall drabbas av öppen arbetslöshet. Det är bra att man har tänkt om och att man har kommit till insikt här i kammaren.

För övrigt, fru talman, måste jag säga att Hans Andersson faktiskt bör läsa på något bättre när det gäller mina insatser tidigare under de år som jag har suttit här i riksdagen. Tala inte om att det handlar om den egna politiska karriären! Det var ett definitivt lågvattenmärke i debatten. Hans Andersson borde hålla sig för god för den typen av utfall. Om han läser alla de anföranden som har hållits här och de motioner som har skrivits av kristdemokraterna genom åren och om han ser på hur vi agerat när det gäller arbetsmarknadspolitiska insatser och möjligheterna för kommuner och landsting att behålla personal, då tror jag inte att han skulle kunna uttrycka sig på det sättet. Gå hem och läs på! Det tror jag Hans Andersson skulle tjäna på inför kommande debatter.

Anf. 28 MARTIN NILSSON (s)

Fru talman! Alltför ofta talas det om arbetslösheten ur ett problemperspektiv för individen. Det talas om de eländessituationer som uppstår med arbetslöshet. Alltför sällan talas det om de positiva effekter som uppstår om människor har rätten till arbete. Möjligheten att själv försörja sig, att vara ekonomiskt oberoende och att få det värde det innebär att ha ett arbete ger ett självvärde och en insikt om ens behov i samhället.

Arbetslösheten var med rätta ett centralt tema i den svenska valrörelsen 1994. Svenska folket röstade bort den regering som misslyckats med den ekonomiska politiken så till den grad att arbetslösheten ökade med mer än 400 000 människor under tre år. Svenska folket röstade bort den regering som såg till att ungdomsarbetslösheten, eller antalet ungdomar utan fotfäste på arbetsmarknaden, uppgick till över 200 000.

Dessa siffror är och var resultatet av flera olika orsaker. Internationell lågkonjunktur, blandat med en felaktig ekonomisk politik i Sverige, ledde fram till den situation av massarbetslöshet som Sverige i dag befinner sig i.

Väljarnas dom på detta område var och är tydlig. Väljarna ville ha en förändring och en ny politik. De ville ha en politik som tar till vara den mänskliga kompetensen och som visar att alla, inte bara några, behövs i samhällsbygget, en politik som ser arbetslösheten som det största och mest avgörande problemet och som orsaken till Sveriges ekonomiska problem.

Väljarnas mandat är otvetydigt: Bryt utvecklingen mot massarbetslöshet, ge människor en chans att göra rätt för sig och bryt med den politik som ledde oss in i krisen!

Per Unckel m.fl. har i dag i denna sal sagt att den socialdemokratiska politiken har misslyckats. Men jämfört med för ett år sedan är i dag mer än 100 000 personer fler anställda på den ordinarie arbetsmarknaden. Man skulle kunna använda detta som argument för att bevisa att det som Per Unckel sade är fel, och för att den socialdemokratiska politiken har lyckats. Ärligt talat tycker jag det är oanständigt att i en demokrati föra den typ av debatt som har förts här inne i dag. Denna debatt grundar sig på att efter åtta månaders regeringsinnehav döma den politik som har förts utifrån resultat och statistik; inte utifrån om åtgärderna är bra eller dåliga. Jag tycker att vi skall överlåta åt väljarna att 1998 utvärdera resultatet av den politik som förts.

Jag konstaterar att vi har kommit en bit på vägen. 100 000 fler människor är alltså i dag i arbete än för ett år sedan, men det avgörande är förstås hur utvecklingen kommer att bli framöver. Vad jag tycker är än värre är att Per Unckel försöker göra arbetsmarknadspolitiken till en vetenskap, ungefär i stil med det vid det här laget klassiska begreppet "den enda vägens politik". Per Unckel talade förut om att den socialdemokratiska regeringen undviker att göra det som är ofrånkomligt.

Jag tänker senare, efter att jag gått igenom det som utskottet och regeringen föreslår, att visa på att det krävs en del mer empiri innan Per Unckel med något slags trovärdighet kan visa att Moderaternas politik faktiskt leder till fler jobb.

Arbetsmarknadspolitiken får som sagt aldrig reduceras till att bli ett slags sifferexercis och ett slagsmål om vems fel allt var. För det är frågan alltför viktig.

Det vi i stället nu skall diskutera är den sakpolitik som förs och den som oppositionen vill föra. Jag tycker det var intressant och häpnadsväckande att höra bl.a. Dan Ericssons inlägg. Det var ju konstant fritt från vad kds själva vill göra. Vi hörde något slags bifallsyrkande till en reservation, men vad den innebar fick vi aldrig reda på. Det kan vi kanske få reda på i ett senare replikskifte.

Det som nu har hänt är att regeringens politik har inneburit ett skifte i politiken mot arbetslösheten. Nu förs en ekonomisk politik som grund som skall motverka den tudelning av ekonomin som vi ser. Exportindustrin går som en följd av den flytande kronan bra, medan den inhemska ekonomin fortfarande har problem. Dels är detta en följd av en för staten nödvändig sanering av statsfinanserna, delvis är det en följd av den politik som tidigare fördes och som inte på något sätt förmådde möta konjunktursvängningen.

Nu görs insatser för att skapa en fungerande inhemsk marknad och därmed också skapa jobb på den ordinarie arbetsmarknaden. Men det kan inte vara generella stimulanser, ty därtill är statsfinanserna i ett alltför dåligt skick. Det krävs riktade och noga preciserade stimulanser. Det är bl.a. sådana som har diskuterats tidigare i dag, dvs. stimulanserna för att få i gång byggsektorn. Det finns ingen egentlig anledning att diskutera det mer, och därtill har det redan diskuterats i dag, i denna kammare.

Det är också viktigt att stimulanserna skapar jobb inte bara i själva byggsektorn. De skapar också jobb hos ett antal underleverantörer, som är viktiga delar av byggsektorn.

Delar av oppositionen säger nej, med hänvisning till att marknaden löser detta bäst. Det är ett bra exempel på den politik som misslyckats i sin passivitet och som faktiskt underkändes av väljarna i valet 1994.

Stöd till investeringar och olika åtgärder för att sänka räntan och stärka tillgången på riskkapital är andra socialdemokratiska åtgärder för att skapa förutsättningar för jobb på den ordinarie arbetsmarknaden. Skillnaden är tydlig. En socialdemokratisk regering är inte låst i tron att marknaden ensam skall lösa de stora samhällsproblem vi står inför.

Nu handlar det om en aktiv politik för fler jobb. Resultatet lär vi få se. Ge er till tåls, så skall vi ta en seriös debatt när vi faktiskt ser resultaten. Man behöver inte ställa sig och orera om misslyckanden efter 265 dagar som Dan Ericsson gör.

Men även om vi lyckas med näringspolitiken och lyckas få i gång fler jobb på den ordinarie arbetsmarknaden, gäller det förstås att i ett akut skede motverka passivitet. Det gäller att utnyttja tiden av arbetslöshet för att bättre stå rustad att möta arbetsmarknaden.

Här möter vi den mer traditionella arbetsmarknadspolitiken. Den skapar inte många nya jobb, men den förbättrar just möjligheten för arbetslösa att komma in på arbetsmarknaden. Den underlättar arbetsmarknadens funktionssätt och rörlighet på ett sådant sätt att flaskhalsar kan motarbetas. Den ger den arbetslöse rutiner och förmåga att snabbare ta sig an nya jobb.

Under den förra mandatperioden blev denna politik i alltför stor utsträckning en fråga om att hitta sysselsättningsuppehållande åtgärder. Nu används åtgärder i större utsträckning för att leda människor in på den ordinarie arbetsmarknaden.

Då var ungdomspraktik och ALU grundstommen i att hindra människors passivitet. Nu är grunden att människor skall höja sin kompetens och utbilda sig vidare. Därför har sedan den socialdemokratiska regeringens tillträde antalet utbildningsplatser ökat. Fler människor får bättre chans att matcha sin kompetens mot de ökande krav som ställs på arbetsmarknaden.

Ungdomspraktik och ALU var i sig åtgärder som motarbetade passivitet – det var deras förtjänst – men som samtidigt till sin konstruktion var ganska kravlösa gentemot arbetsgivarna och därmed ofta skapade olika former av undanträngningseffekter.

Hans Andersson sade tidigare att man nu gör en storsatsning på ALU. Det skulle vara intressant att höra om Hans Andersson kunde

referera till vad han själv sade i den förra arbetsmarknadspolitiska debatten här i kammaren om ALU. Kanske skall vi hämta ett protokoll och läsa högt ur det? Vi tvingas ta in vissa delar av ALU, därför att vi vill se till att inte råka ut för olika utförsäkringsrisker osv. Men det är fortfarande så att huvudprincipen är att höja kompetensen, och att vidta åtgärder som ställer krav på arbetsgivare och som leder in till den riktiga och vanliga arbetsmarknaden.

Sedan den socialdemokratiska regeringens tillträde har kraven riktats på det sättet: större krav på arbetsgivarna och tydligare incitament för att det skall bli riktiga, vanliga jobb. Ungdomsintroduktionen är ett bra typexempel på det. Det är inte så som somliga talare här har försökt göra gällande att ungdomspraktiken nu återinförs. Anställningskravet finns kvar för de ungdomar som är inom den enskilda sektorn i ungdomsintroduktionssystemet.

I det aktuella betänkandet går nu regering och utskottsmajoritet ett steg vidare. Efter att ha förstärkt och ökat insatserna tar vi nu nästa steg och förbättrar sättet de fungerar på. Fler skall mobiliseras i kampen mot arbetslöshet. Fler skall ta ansvar för att vända skutan bort från massarbetslöshetens elände.

Det lokala initiativet skall få ett ökat spelutrymme. Tidigare rigiditet vad gäller olika insatser ersätts med en betydligt större flexibilitet. Lämpligheten i olika åtgärder varierar, och behoven bör i större utsträckning vara styrande än de av politiken ibland väl detaljerade besluten förmått vara. AMS ges en beställning att uppfylla, att med de resurser som står till buds skaffa fram aktiva ågärder för 240 000 människor.

Huvudlinjen nu, precis som tidigare, är att i första hand hjälpa arbetslösa in på den ordinarie arbetsmarknaden. Därför föreslår utskottet en uppskärpning av regeringens förslag om personalförstärkningar inom Arbetsmarknadsverket. I stället för ett bemyndigande föreslår nu utskottet enhälligt att riksdagen skall fatta beslut om resurser till personalförstärkningarna. Därigenom ökas möjligheterna att snabbt komma ut på en växande arbetsmarknad. Genom förmedlingsresurser minskar tiden mellan anmälda nya jobb och anställning. Genom fler förmedlare ökar tiden för rådgivning. Genom mer resurser ökar möjligheterna till ett aktivt uppsökande av nya arbetsplatser.

Att matcha var de arbetslösa finns med var de nya lediga jobben finns handlar delvis om att stärka kompetensen, men också om att stimulera den geografiska rörligheten. Starthjälp och det nya pendlingsstödet är en del av den politiken.

I den av Socialdemokraterna tidigare föreslagna begränsningen av ungdomars öppna arbetslöshet till maximalt 100 dagar tas nu nästa steg mot genomförande. Enligt regeringens förslag får kommunerna möjlighet att teckna avtal om att erbjuda sysselsättning för ungdomar under 20 år. Detta ansvar följer principen om ett ökat lokalt ansvar och ökade möjligheter för lokala parter att formulera de insatser som ungdomarna skall delta i. Utskottet betonar dock i sitt betänkande att detta inte får innebära att ungdomar under 20 år med genomförd gymnasieutbildning får stängas ute från de insatser som arbetsförmedlingen kan erbjuda. Detta ger utskottet regeringen till känna.

Datortek kommer, som planerat, att införas för ungdomar över 20 år.

Det här är åtgärder som – de 265 dagarna till trots – visar att regeringen och riksdagsmajoriteten är på god väg att genomföra de här 100-dagarsinläggen. Om man är sansad och nyanserad i den politiska debatten, tror jag att man skall ge beslut tid att verka. Jag skulle inte efter förra valet ha velat ställa kds till svars för att man efter 265 dagar inte hade genomfört vårdnadsbidraget. Jag tycker att en anständig ton är viktig i debatten. Men det är värdefullt att se att vi är en bra bit på väg.

Äldres arbetsmarknad stärks i förslaget genom att äldre kan erhålla ett lönebidrag för anställningar.

Vi ser att utskottet tar initiativ för att kartlägga och analysera den oro som många känner över kvinnors arbetsmarknad och vad som kommer att hända när kommuner och landsting får det allt svårare att klara sig ekonomiskt. En utredning om detta kommer att tillsättas.

För att förstärka utbildningen i arbetslivet föreslås åtgärder som gör det möjligt för småföretag att använda utbildningsvikariat i större utsträckning än i dag.

Den effektiva åtgärden att satsa på ett stöd på 400 miljoner kronor till små och medelstora företag som skall administreras via länsstyrelserna fortsätter. Den åtgärden har visat sig vara effektiv i de rapporter som NUTEK har kommit med.

Totalt innebär detta större möjligheter för landets arbetslösa att få jobb på den ordinarie arbetsmarknaden, fler i aktiva åtgärder, insatser för att snabbt ta ner ungdomsarbetslösheten.

Situationen är emellertid, trots dessa insatser, långt ifrån tillfredsställande. Fler åtgärder för att skapa jobb på den ordinarie arbetsmarknaden och fler insatser för att stimulera fram aktivitet och kompetensutveckling kommer att behöva fortsätta under resten av mandatperioden. I den situation vi nu sitter i kan ingen sätta sig ner med armarna i kors och säga att tillräckligt har gjorts. Det är inte heller läge för de enkla lösningarna och säga, att bara vi gör detta kommer arbetslösheten att klaras. Situationen är mer komplex än så.

Även om vi är på rätt väg kommer arbetslösheten att vara det övergripande samhällsproblemet, som vi har att fightas med i det politiska livet under resten av mandatperioden.

Från socialdemokratins sida kommer vi självklart att vara redo att diskutera alla goda idéer för att minska arbetslösheten. Däremot måste man konstatera – dagens debatt ser ut att vara ett bra exempel på det – att det finns partier som distanserar sig så långt från den aktiva arbetsmarknadspolitikens grunder att det blir svårt att hitta gemensamma åsikter.

Hans Andersson berörde i sitt inlägg att det är svårt att hitta den moderata arbetsmarknadspolitiken, om det över huvud taget finns någon.

Moderaterna reserverar sig på ett antal punkter till förmån för ett sjupunktsprogram. Jag skall kommentera detta något. Man hävdar med samma emfas nu som när man drev den enda vägens politik att detta är något slags ofrånkomlighet. Så är det inte.

Det första kravet handlar om generella och allmäna skattesänkningar, såsom det har prövats förr. Men det gav litet och dåligt resultat under den förra perioden. Det är kravlösa metoder, som inte leder till nya jobb och som inte ställer krav på nya företag. Det är bara en generell stimulans till olika företag, framför allt ofta till kapitalplaceringar.

Det andra kravet från Moderaterna är att ungdomslönerna skall sänkas. Det är en åtgärd som visar att Moderaterna inte bryr sig speciellt mycket om principen att man skall ha lön efter kompetens, kunnande eller utbildning. Det är en åtgärd som visar att Moderaterna vill ha större skillnader i samhället mellan gammal och ung än i dag – detta trots att empiriska studier i ett flertal fall utomlands visar att effekten i antal nya jobb kan betraktas som marginell, på gränsen till omätbar.

Skälet till detta utvecklar man själv i sin motion. Man vill ha en lågavlönad tjänstehjonsklass av arbetslösa ungdomar. Om detta är framtidens arbetsmarknad återstår att se och att bevisa. Kontrasten mot den socialdemokratiska politiken, med satsningar på kompetensutveckling, framstår som synnerligen klar.

Nästa punkt, som Per Unckel var inne på i sitt inlägg, handlar om att försvaga arbetsrätten kraftigt. Att arbetsrätten kan behöva förändras på några punkter ifrågasätter få. På vissa områden behöver den säkert stärkas, och på vissa behöver den lättas upp i rigiditet. Denna översyn pågår just nu inom Arbetsrättskommissionen.

Moderaterna vill gå långt. Med de förslag som presenteras i den moderata motionen skulle mycket av den trygghet som svenska löntagare åtnjuter försvinna. Det skulle också innebära en minskad initiativkraft och ett minskat mod hos de anställda. Genom sådana åtgärder vinner man i längden få nya jobb och ingen ekonomisk utveckling, vill jag hävda. Återigen har man förslag utan att via empiri kunna hävda att mindre grad av arbetsrätt leder till fler jobb.

Slutligen förespråkar man i sin motion förslag som vi såg redan förra mandatperioden. Det är hårdare utförsäkringsregler i a-kassan och en prioritering av högre utbildning och därmed nerprioritering av breddutbildningen. Det är, i betydligt större nakenhet, den råa, kalla och inte speciellt lyckade politik som regeringen Bildts moderata statsråd försökte påbörja förra perioden. Den ledde inte till nya jobb då. Den leder inte till nya jobb nu. Den skapar otrygghet och klyftor i samhället som inte är önskvärda.

Därmed har Moderaterna på egen hand isolerat sig. I dag står de ensamma i sina trossatser om hur arbetslösheten skall klaras och hur nya arbeten skall framkomma.

De förslag som regeringen och utskottet lägger fram innehåller många jobbiga besparingar. Mer insatser skall produceras för lägre kostnader. Det kommer att bli hårda krav på oss alla. Men vi kan ändå konstatera att politiken är på rätt väg. Arbetslösheten minskar. Ge den tid att fungera, och vi skall se till att göra det som inget annat land har lyckats med, nämligen bryta massarbetslösheten!

Jag vill därmed yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 29 PER UNCKEL (m) replik

Fru talman! Martin Nilsson har det inte lätt när han skall försvara det som har hänt, och jag håller honom räkning för det. Han har prövat två linjer för att komma fram till ett försvar som åtminstone skall låta som någonting.

Det första är att det egentligen är rätt bra, därför att det finns 100 000 fler i arbete nu än det fanns för ett år sedan. Tacka sjutton för det, på toppen av en högkonjunktur!

Det andra är att det inte alls är så bra, men att detta beror på att politiken inte har fått verka mer än åtta månader. Vi skall följaktligen vänta till 1998 innan vi är kritiska till det som har skett.

Till det, fru talman, kan man säga flera saker. Exempelvis har ju regeringen redan redovisat vad som skall hända 1998, nämligen att vi får en arbetslöshet på 10 %. Det är det vi är kritiska mot. Regeringen har på toppen av högkonjunkturen inte antytt en lösning som skall få ned arbetslösheten under 10 % på lång sikt. Vad som händer när konjunkturen vänder nedåt från utgångspunkten 10 % arbetslöshet vågar den väl inte säga. Det, Martin Nilsson, är en viktig utgångspunkt för vår kritik.

När vi sedan tar oss före att kritisera litet snabbare än vad Martin Nilsson egentligen vill må det väl vara oss förlåtet, med tanke på att regeringen själv byter politik snabbare än människor byter skjorta. Förra gången vi diskuterade arbetsmarknadspolitik i den här kammaren stod regeringsföreträdarna upp och försvarade med emfas den gamla ungdomsintroduktionen – nu överges den. Man ville avskaffa akademikerpraktiken – den återinförs nu ett par månader senare. Man talade då om att en sänkning av a-kasseersättningen till 75 % var den förskräckligaste högerpolitik som tänkas kunde. Det går fortare i politiksvängningarna inom socialdemokratin än vad vi ens förmår att ändra vår kritiska inställning till.

Martin Nilsson kommenterar sedan det sjupunktsprogram som Moderata samlingspartiet har lagt fram. Tyvärr, fru talman, bevisar den kritik Martin Nilsson levererar att han nog inte har förstått så mycket av villkoren för företagande. Om jag får ge Martin Nilsson ett råd så är det att hålla inne något med kritiken gentemot sjupunktsprogrammet. Det kan nämligen komma att bli fler delar av detta krav än sänkningen av a-kassan till 75 % som Socialdemokraterna behöver acceptera till nästa arbetsmarknadsdebatt.

Anf. 30 MARTIN NILSSON (s) replik

Fru talman! Jag ifrågasätter inte alls att Sverige är på väg in i något slags högkonjunktur. Självklart kommer det också att få effekter på sysselsättningsläget. Det är just därför jag tycker man skall vara försiktig med dessa bergfasta uttalanden om huruvida politiken har lyckats eller inte lyckats.

Det finns ju faktorer som hänger samman med politiken, men det finns självklart också faktorer som hänger samman med hög- och lågkonjunktur. Därför skall man vara väldigt försiktig med att döma politiken utifrån statistik och siffror tagna här och där. Jag är glad över att

Sverige i dag har 100 000 fler sysselsatta än för ett år sedan. Det tycker jag Per Unckel också skall vara.

Sedan vet jag inte hur ofta Per Unckel byter skjorta, men jag tycker ändå att man visst skall kunna vara flexibel och fundera på om åtgärderna på varje punkt är riktiga. Det var ju en av erfarenheterna vi drog av den gamla regeringens arbetsmarknadspolitik. Man var låst i sina åtgärder, och när felen och problemen började uppstå var man inte beredd att diskutera dem eftersom det var den enda vägens politik. Denna mentala fastlåsning, som Per Unckel var ett av de främsta exemplen på, har lett Sverige in i oerhört många och stora problem.

Jag har ingenting emot att Per Unckel kritiserar socialdemokratisk politik. Det skulle vara mycket mer oroande om han inte gjorde det. Men jag tycker att kritiken skall gälla sakinnehållet. Jag tycker Per Unckel skall säga vad det är för fel med ungdomsintroduktion, vad det är för fel med arbetsmarknadsutbildning, vad det är för fel med den aktiva arbetsmarknadspolitik och de åtgärder som nu introduceras och som faktiskt Per Unckel och hans parti på många områden knappt bemödar sig om att kommentera. I stället säger man: Det behövs ingen arbetsmarknadspolitik; det räcker med vårt sjupunktsprogram så löser vi arbetslösheten. Historien och empirin talar inte till er fördel.

När jag säger att empirin inte talar till er fördel vill jag också fråga: Vilka studier finns det som bevisar att ungdomslöner ger fler jobb?

Anf. 31 ANDRE VICE TALMANNEN

Jag får be debattörerna att respektera att vi har två minuters replikti d.

Anf. 32 PER UNCKEL (m) replik

Fru talman! Jag ber om ursäkt för överdraget i den förra repliken.

Jag har ett par kommentarer. Martin Nilsson säger att vi är på väg in i en högkonjunktur. Svaret är att vi är på väg ut ur en högkonjunktur. Det är det som bekymrar oss alla så till den milda grad, dvs. att regeringen inte har en politik för detta tillstånd.

Får jag sedan återigen fästa Martin Nilssons uppmärksamhet på att utgångspunkten för många kritiska inlägg är att regeringen inte anser sig kunna få ned arbetslösheten under 10 %. Många av oss i denna kammare tolererar inte en arbetslöshet på den nivån. Regeringen gör det i sina egna redovisningar. Också jag gläds åt de 100 000 nya i arbete, men förtvivlas över de människor som inte kan få ett arbete, därför att regeringen bedriver fel politik.

Jag håller med Martin Nilsson om att det behövs flexibilitet i synen på arbetsmarknadsåtgärderna, men då får han bestämma sig. Om vi accepterar att det finns behov av flexibilitet och debatt för att se hur de olika åtgärderna verkar, då får han sluta kritisera oss för att vi efter åtta månader har synpunkter på vad regeringen har gjort. Till yttermera visso är det, som jag tidigare har påpekat, så att regeringen själv byter politik under denna period. och då må det väl vara oppositionen obetaget att lämna en och annan liten synpunkt på vägen.

Fru talman! Martin Nilsson säger att vi bör lägga vikt vid sakinnehållet. Det är bokstavligen detta, Martin Nilsson, sjupunktsprogrammet handlar om – en generell, kraftfull politik för att öka företagandet i Sverige för att därigenom skapa nya, viktiga arbeten. På den punkten, fru talman, går regeringen i rakt motsatt riktning. Genom skattehöjningar och återreglering av arbetsrätten fördärvas möjligheten för människor som skulle ha kunnat få riktiga jobb att komma ut på arbetsmarknaden. Det är detta, Martin Nilsson, som vi anklagar er för.

Sist och slutligen vill jag säga att det är självklart att vi behöver en arbetsmarknadspolitik när andra åtgärder inte förslår. Det är detta punkt sju i Moderaternas sjupunktsprogram handlar om.

Anf. 33 MARTIN NILSSON (s) replik

Fru talman! Om vi är på väg ut, på väg in eller om vi befinner oss på toppen av något slags högkonjunktur skall nog inte jag avgöra. Jag vet inte heller om Per Unckel egentligen är kompetent nog att avgöra det. Det finns olika teorier inom ekonomkåren. Vi lär väl få se hur det går.

Jag vill bara peka på att några av de åtgärder som Moderaterna faktiskt förespråkar enligt något slags empiri ändå kan sägas inte alls ha lett till de slutsatser som man skulle vilja. Man pratar varmt om exempelvis ungdomslöner och att de skulle leda till fler jobb. Låt mig ta det som ett konkret exempel.

Om man tittar på statistiken kan man konstatera att mellan åren 1989 och 1992 sjönk ungdomslönerna i relation till de äldres löner med 7 %. Det ledde till en ökande arbetslöshet. Man kan också se på statistiken i andra länder i Europa om det finns något samband mellan en hård arbetsrättslagstiftning och arbetslöshetsnivåerna. Man hittar inte det samband som Per Unckel och Moderaterna i sin motion försöker bevisa som något slags empiriskt fakta. Det är en politik som bygger på trossatser – ingenting mer. Den enda vägens politik är verkligen ingenting. Den är ett påhitt.

När det gäller ambitioner uppmanar jag än en gång Per Unckel att läsa kompletteringspropositionen och sysselsättningspropositionen. Där framgår att siffrorna bara utgör ett beräkningsunderlag. Ambitionerna beträffande arbetslöshetsnivån är självfallet betydligt större än så. Arbetslösheten skall ner. Det är det som skall avgöras vid valet 1998. Det är det jag ber er att respektera och att inte döma ut med utgångspunkt från några siffror. Döm gärna ut åtgärderna. Diskutera åtgärderna, men gör det på ett seriöst sätt. Det tjänar arbetsmarknadspolitiken på, även hos Per Unckel och Moderaterna.

Anf. 34 ELVER JONSSON (fp) replik

Fru talman! Efter det att utskottets talesman här har betat sig igenom en högtidligt inledning – där det inte fanns så mycket invändningar– blev han snabbt irriterad över att kritiken är så massiv över att regeringen har misslyckats med sin arbetsmarknadspolitik. Hans fältrop blir: Ge er till tåls, vi har ju regerat kortare tid än ett år.

Sedan sade han så träffade: Arbetslösheten *var* ett centralt tema i valrörelsen. Egentligen skulle jag ha velat höra honom säga att arbetslösheten *är* ett centralt tema i debatten i dag.

Jag menar att den inte är så centralt uppfordrande som situationen ger anledning till. Statsministerns och regeringens undanträngande av den frågan är illavarslande. I dag kan man läsa i LO-tidningen att när det gäller arbetslösheten möter man en dämpad statsminister. Ja visst, tonen är dämpad. Men det borde egentligen vara arbetslösheten som med kraft skall dämpas.

Martin Nilsson säger att det är närmast oanständigt att stå här och klaga. Min fråga är om Martin Nilsson ändå inte blir bekymrad över att varslen ökar, att antalet lediga platser stagnerar och att vi har en arbetslöshet på en nivå som är helt oacceptabel med mått baserade på svensk tradition och en anständig ambition – för att nu försöka travestera Martin Nilssons egna ord.

Jag påstod att RAS var en felbedömning och att ungdomsintroduktionen blev en flopp. Var det ett misstag, Martin Nilsson, att RAS sattes i sjön här? Var det ett misstag att ungdomsintroduktionen över huvud taget drogs i gång?

Anf. 35 MARTIN NILSSON (s) replik

Fru talman! Jag tror att om Elver Jonsson efteråt studerar protokollet från detta sammanträde kommer han att upptäcka att jag i mitt huvudanförande sade att arbetslösheten både var och är ett centralt tema. Det rekommenderar jag Elver Jonsson att göra.

När det gäller arbetslöshetsnivån är resultatet inte tillfredsställande. Jag tror inte att jag eller Anders Sundström senare i debatten kommer att försöka hävda att vi är nöjda med dagens nivå. Det behövs fler åtgärder. Det stora dilemmat är förstås att samtidigt som vi ser att sysselsättningen ökar, så ökar också det antal människor som vill ha ett arbete. Det finns en tilltro till politiken och politikens möjligheter att minska arbetslösheten.

Beträffande RAS och ungdomsintroduktion är det klart att man med facit i hand kan vara tveksam till om detta var rätt åtgärder. Problemet var att när denna fråga skulle behandlas i våras sade oppositionen: Detta är dåligt. Detta skall jag aldrig gå med på. Man presenterade inte vad man själv ville göra. Det var en enig nejsägarkoalition – ungefär så som debatten har format sig här i dag. Det skapar inga nya jobb, Elver Jonsson. Nejsägandet har aldrig skapat några nya jobb.

Modeller som liknar RAS i Sverige har prövats i t.ex. Tyskland. I sin presidentvalskampanj utlovade Chirac sådana åtgärder. Vi är inte ensamma om att våga försöka. Det är viktigt att våga försöka även inom arbetsmarknadspolitiken. RAS skulle förhoppningsvis ha gett mer, och det håller jag med om. Men vi försökte, och det är värt en hel del.

Detsamma gäller för ungdomsintroduktionen. Det kommer, och det ställer krav på arbetsgivarna. Problemet var att den gamla ungdomspraktiken faktiskt drog undan lika många jobb som den skapade. Den

skapade enorma undanträngningseffekter. Vi stoppade det med ungdomsintroduktionen. Det är ett bra system.

Anf. 36 ELVER JONSSON (fp) replik

Fru talman! Jag får väl ändå säga att jag tycker att Martin Nilsson gjorde en klädsam reträtt när han sade att det inte blev som man hade tänkt sig.

Orsaken till att vi t.ex. sade nej till RAS var inte att det inte fanns andra förslag. Jag vill ändå ta fast på vad Martin Nilsson sade i sitt första inlägg, nämligen att man vill ändå ta fasta på alla goda idéer. Det är klart att om det är fråga om en öppenhet som tidigare inte har visats skall vi naturligtvis ge oss något till tåls.

Jag har också ett annat bekymmer som även det har med arbetsmarknadspolitik och människors möjligheter att försörja sig att göra. Socialdemokraterna är med i ett skeende som i grunden innebär en attack på den generella välfärden. Från Folkpartiet vill vi mycket bestämt sätta ned foten och säga: Hit men inte längre! Vi var med och tog politisk strid för att sänka ersättningsnivån i både a-kassan och sjukförsäkringen. Men vi sade att vi sätter stopp vid 80 %, och det håller vi fast vid. Jag tror att det vore rimligt om vi ändå hade en linje i vårt handlande. Därför hävdar vi välfärdsfrågorna i den här modellen. Socialdemokraterna ger sig nu på både handikappades möjligheter till arbete, a-kassan och barnbidragen. Det betyder en klart sämre ekonomi – en ekonomi som kommunerna naturligtvis får gå in och klara ut till en viss del. Det är en attack mot den generella välfärden och även mot rätten till ett eget arbete.

Anf. 37 MARTIN NILSSON (s) replik

Fru talman! Som Elver Jonsson mycket väl vet debatterar vi i princip inte a-kassesystemet i dag. Jag kan dock tänka mig att någorlunda fritt ur huvudet citera den liberala tidningen Expressen som försökte fundera över vad det var som gjorde att Folkpartiet ser det som en milsvid konflikt att sänka från 80 till 75 %. Det tål att fundera på, Elver Jonsson.

Sänkningen av ersättningen från a-kassan skall debatteras vid ett senare tillfälle. Då är jag beredd att vara med och ta diskussionen med Elver Jonsson, om det skulle vara lämpligt.

Jag tycker ändå att det är viktigt att komma ihåg att mycket av den här debatten har handlat om hur man skapar jobb på den ordinarie arbetsmarknaden.

Man måste konstatera att erfarenheten från den förra mandatperioden är den att den politik som då fördes inte ledde till några nya jobb. Den ledde till fler konkurser och större arbetslöshet. Resultatet ser vi i dag, nämligen en massarbetslöshet.

Vi måste fundera över hur vi skall få i gång den ordinarie arbetsmarknaden, den inhemska efterfrågan och hemmamarknaden. Jag tror inte att vi kan göra det via något slags generella stimulanser, utan det krävs precisa riktade åtgärder för att få i gång viktiga delar av motorer-

na i samhällsekonomin, exempelvis byggsektorn, som vi har debatterat tidigare i dag.

Det är viktigt att ha detta perspektiv när man diskuterar tillväxten i samhället och hur man kan få fram de nya ordinarie jobben. Det är en viktig diskussion i dag.

Anf. 38 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Jag riktade tre frågor till socialdemokraterna i mitt tidigare anförande. Den första frågan gällde 100-dagarsgarantin. På den gav Martin Nilsson beskedet att det måste ges tid för besluten att verka. Men, Martin Nilsson, ni förespeglade väljarna i förra årets valrörelse att ni skulle ordna jobben. Ni skulle se till att vi år 1995 skulle ha 5 % arbetslöshet. Ni förespeglade ungdomarna att ni efter 100 dagar skulle kunna garantera de arbetslösa jobb.

Det har nu gått 256 dagar, och det som ni har kommit med på det här området är ungdomsintroduktionen, och det förslaget har havererat. Det är därför som ni nu backar i frågan.

Martin Nilsson menar att det är med facit i hand som man kan säga så här. Men det var faktiskt en rätt massiv kritik mot ett antal av era åtgärder, och den socialdemokratiska regeringen genomförde dem ändå. Det fanns alltså en viss rigiditet också hos denna regering. Nu är man kanske litet ödmjukare och tvingas lägga om kurs. Det är bra att man genomför den attitydförändringen.

Den andra frågan, fru talman, handlade om personalen i kommuner och landsting. Vad säger socialdemokraterna exempelvis till sina partikamrater i Östergötland, som också fortsättningsvis vill ha kvar länsarbetsnämndens möjlighet att sluta avtal med kommuner och landsting om kompetensutveckling och utbildning?

Den tredje frågan handlade om välfärden. Det har nu gått åtta månader efter regeringsskiftet, vilket också Martin Nilsson noterade. Han säger att man skall överlåta till väljarna att 1998 avgöra om det har förts en bra politik. Jag tror inte att alla de arbetslösa kan vänta till 1998, speciellt med tanke på att man nu också skär ned arbetslöshetsersättningen till 75 %. Jag tycker inte att Martin Nilsson skall bagatellisera den nedskärningen. Jag tycker att denna hans inställning är häpnadsväckande.

Anf. 39 MARTIN NILSSON (s) replik

Fru talman! Som tur är för både mig och Dan Ericsson har jag tagit med mig en av de socialdemokratiska valbroschyrerna. Jag skall med glädje överlämna den till Dan Ericsson, så att han ordentligt kan lära sig vad som sades och inte sades i valrörelsen. Jag skall läsa högt ur den:

Alla ungdomar som är under 25 år skall erbjudas arbete eller utbildning inom 100 dagar från det att de har blivit arbetslösa.

Det står inte att de skall erbjudas detta 100 dagar efter valet. Det är Dan Ericssons egen, högst personliga tolkning.

Dan Ericsson borde efter tre år i riksdagen ha varit så pass insatt i riksdagens arbetsformer att han inser att man 100 dagar efter valet

knappt ens har hunnit behandla en proposition från regeringen till riksdagen. Inte ens den socialdemokratiska regeringens ledamöter är några trollkarlar, även om Dan Ericsson skulle hoppas det.

Vad sedan gäller ungdomsintroduktionen vill jag säga att denna inte är den enda åtgärden. Jag tycker ändå att man skall diskutera den, eftersom det är viktigt att se skillnaden mellan de ganska hårda kraven i ungdomsintroduktionen och ungdomspraktikens rätt stora kravlöshet. Men det har också vidtagits andra åtgärder, t.ex. om det kommunala ansvaret, som vi i dag fattar beslut om. Det är fråga om stora och viktiga åtgärder. Jag är övertygad om att det kommer fler längre fram, om så skulle behövas för att klara 100-dagarsgränsen, som skall genomföras.

När det sedan gäller kommuner och landsting utesluter såvitt jag förstår inte den flexibilitet som finns i det nuvarande systemet att kommuner och landsting klarar nu aktuella varianter. Men man skall inte på det sättet åtgärda permanent övertalighet.

Det är faktiskt också viktigt att komma ihåg att kommuners och landstings bästa möjlighet att klara sig ligger i den tillväxt som vi nu ser i ekonomin. Den kommer även kommuner och landsting till del när det gäller möjligheterna att klara välfärden.

Anf. 40 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Martin Nilsson hävdar att flexibiliteten inte utesluter möjligheten till den typ av avtal för uppsägningshotad personal som länsarbetsnämnderna tidigare har slutit med kommuner och landsting. Men problemet är ju, Martin Nilsson, att man nu inte förlänger eller tillskapar nya sådana avtal. Sådan är verkligheten, och han borde faktiskt känna till vad som nu händer i län efter län.

Jag vill rekommendera gårdagens nummer av Landstingsvärlden, där man beskriver just den här processen. Det klara beskedet är att man inte förlänger avtalen. Bara inom sjukvårdssektorn, på landstingssidan, hotas nu 10 000 av direkt uppsägning utan att få den möjlighet som tidigare fanns. Det är verkligheten, Martin Nilsson. Vad säger Martin Nilsson till sina partikamrater i Östergötland, där man tidigare både i landsting och i kommuner har kunnat klara diskussionen om detta och se till att personal från kommuner och landsting inte blir öppet arbetslösa? Nu riskerar de öppen arbetslöshet.

På den andra punkten, om 100-dagarsgarantin, kommer Martin Nilsson ändå inte ifrån det som förespeglades väljarna. Man skulle avskaffa ungdomsarbetslösheten på 100 dagar. Det är föga tröst för de 68 000 ungdomar som enligt den senaste statistiken var arbetslösa att Martin Nilsson nu försöker lirka sig bort från dessa förespeglingar. Huvudfrågan är hur dessa unga arbetslösa skall komma i sysselsättning. Socialdemokraterna har misslyckats med sitt angreppssätt.

Anf. 41 MARTIN NILSSON (s) replik

Fru talman! Jag har försökt "lirka mig bort" från detta genom att ordagrant läsa högt ur en av de valbroschyrer som vi gav ut till väljarna i valrörelsen. Jag tror att Dan Ericsson har en sällsynt låg tilltro till de

svenska ungdomsväljarnas urskillning. Den uppfattningen får stå för honom.

Det som är viktigt att komma ihåg är att arbetslösheten bland ungdomar nu sjunker snabbare än i andra grupper. Ungdomar får del av de stora satsningarna, både när det gäller det kommunala ansvaret, ungdomsintroduktionen och Datortek. Det finns en katalog av olika åtgärder, och ungdomar får i stor utsträckning del av de stora utbildningsinsatser som görs.

Jag skall inte säga att alla ungdomar i dag klarar 100-dagarsgränsen, men det är vårt mål och vår ambition att klara det. Återigen: Det är väljarna år 1998 som skall avgöra om vi har klarat detta eller inte. Då skall vi ta den diskussionen. Vi skall fram till dess bedriva en politik som gör det möjligt att komma dit.

På frågan vad jag svarar mina partikamrater i Östergötland vill jag säga att den omläggning som nu sker av arbetsmarknadspolitiken innebär att fler beslut skall fattas lokalt. Det skall bli utrymme för fler beslut att fattas mer flexibelt. Jag tror att mina partikamrater i Östergötland kommer att vara kloka nog att fundera ut vad de vill få ut av arbetsmarknadspolitiken. Jag tror att detta är bra. Det blir bättre åtgärder på detta sätt än om Dan Ericsson och vi andra i Stockholm i alla avseenden skall fatta besluten.

Anf. 42 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Jag kan hålla med Martin Nilsson om att man inte skall ta till överord och försöka göra kortsiktig politik av dessa stora problem. Arbetsproblemet är fullständigt enormt. Det gäller inte bara efterfrågan och konjunkturförlopp utan också stora strukturella förändringar. Jag underskattar verkligen inte detta, och då måste man också vara noggrann.

Martin Nilsson säger att ungdomsarbetslösheten minskar. Ja, den har minskat litet grand under ett år, men antalet arbetslösa ungdomar ökade med 4 000 mellan mars och april. Utvecklingen har stannat upp. Det hemska är att åtgärderna minskar samtidigt som arbetslösheten egentligen inte går ned.

Martin Nilsson nämnde att man bygger upp med åtgärder på kompetenssidan. Arbetsmarknadsutbildningen har dock minskat med 8 ½ % på ett år. Utbildningsvikariaten har minskat med 7 ½ % osv. Det blir alltså mindre av utbildningsåtgärder. Jag kan försäkra Martin Nilsson att även om det inte i propositionen publiceras något underlag för att beräkna hur mycket arbetsmarknadsutbildning som krävs, innebär detta en reduktion med kanske 20 000–25 000 platser i arbetsmarknadsutbildning i förhållande till det beslut som riksdagen tog med anledning av budgetpropositionen.

Martin Nilsson ironiserar över att jag vill ha högre volym för ALU. Mycket tydligt sade jag, att trots att jag inte tycker att det är en fördelaktig åtgärd, så river regeringen ner åtgärden för snabbt, för att hindra utförsäkring. Samma sak gäller antalet beredskapsarbeten. Man hade räknat på 10 000 ALU-platser och 8 000 i beredskap.

Jag föreslog att man skulle fördubbla antalet beredskapsarbeten. Det är ungefär vad man har gjort, och man har ökat ALU till 30 000 platser. Jag hade föreslagit 20 000. Jag tycker att 30 000 är väl mycket, särskilt när man säger att man kan öka antalet ännu mer, man kan ta andra sektorer än man nu har, och när man säger nej till vårt krav att ha kontroll på vilka ALU-platser som inrättas, för att inte få undanträngningseffekter.

Anf. 43 MARTIN NILSSON (s) replik

Fru talman! Att ungdomsarbetslösheten minskar tror inte jag bestrids av det faktum att en enskild månad visar ett annat resultat. Men även där får man se på den långsiktiga tendensen.

Att åtgärderna minskar stämmer inte riktigt, om man räknar in det faktum att vi faktiskt gör den största insatsen nu, nämligen den insats som vi gör för alla 18–19-åringar. Vi engagerar kommuner att aktivt hitta olika åtgärder som är bra och viktiga för ungdomar så att de kan komma in på arbetsmarknaden och få bättre kompetens. Det är en sanning med modifikation.

När det sedan gäller utbildning i företag öppnar vi för att fler av de mindre företagen får möjlighet att använda systemet med utbildningsvikariat.

Beträffande beräkningsgrunderna i förslaget pekar regeringen och riksdagen, om vi fattar det beslutet, enbart ut att vi vill ha dessa 240 000 människor i åtgärder och att vi avsätter en viss summa för det. Sedan är det upp till dem på den lokala nivån att besluta om på vilket sätt man väljer att använda pengarna. Det kan vara till kompetensutveckling, till utbildning och till olika former av aktiva åtgärder som inte berör utbildning. Den tilltron måste man faktiskt ha, att lokalt och ute på arbetsförmedlingarna finns förmågan att se vad som är bäst. Jag tycker att man ibland kan känna en tveksamhet över att låsa upp detta.

På något sätt borde kanske Hans Andersson uttrycka någon liten glädje över att det han sade i mars faktiskt till viss del genomförs. Det skulle jag i alla fall känna. Det tycker jag Hans Andersson kan visa litet uttryck för ibland. Det skulle vara så mycket roligare i debatten då.

Anf. 44 HANS ANDERSSON (v) replik

Fru talman! Vi har i motionen uttryckt glädje över att man har gått oss till mötes på en del punkter. Samma sak gäller AMS, som med sin sakkunskap med kraft protesterar mot vad Martin Nilsson och riksdagen beslutade om.

Man har kommit närmare när det gäller arbetsplatsintroduktion, flexibilitet i AMS-förslag, höjd volym för beredskapsarbete och personalförstärkning. Det som vi föreslog i mars och som avslogs av riksdagen tycker Martin Nilsson och kompani nu är bra.

Men när det kommer samtidigt som man sänker a-kassan, sänker utbildningsbidragen, drar ner volymen på arbetsmarknadspolitiken med över 3 miljarder kronor och samtidigt säger att man inte diskuterar prioriteringarna – man talar inte om hur många platser detta skall ge – då gör man någonting fult och väldigt fel. Man avslår alla nya idéer och

framtidsinriktade förslag som handlar om arbetstidsförkortning, om begränsning av övertid, om att låta näringslivet ta ett större ansvar för praktikantplatser – det är ju den enda framtidslösningen – och om att hitta kollektivavtal som gör att människor lär upp sig inom näringslivet, utan att samhället, som saknar pengar i dag, skall muta in t.ex. ungdomar och behöva betala för all kompetensutveckling när näringslivet inte tar något ansvar.

Vi har lagt fram förslag på samtliga dessa områden, likaväl som när det gäller rehabilitering för att stoppa den oerhörda förtidspensioneringen på grund av skador som uppträder i arbetslivet. Vi har föreslagit reduktion av tjänstebeskattning, vi har föreslagit skatteväxling osv. Vi har en lång serie strukturella framtidsförslag. Men vi behöver också för nästa budgetår pricka de verkligt stora problemen, Martin Nilsson: kvinnorna, kommunerna, kompetensutvecklingen, de handikappade.

Varför införa ett regionalpolitiskt företagsstöd samtidigt som man plockar pengar från de handikappade? Nej, det är dålig politik, och det betyget överväger för mig.

Anf. 45 MARTIN NILSSON (s) replik

Fru talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att jag tycker att det är en viktig del av arbetsmarknadspolitiken att inse att arbetslösheten är ett så stort problem att vi alla måste hjälpas åt, att vi alla måste ta vårt ansvar. I det ligger faktiskt ett givande och tagande, även av Vänsterpartiets förslag.

Väl värt att notera är att Hans Andersson huvudsakligen verkar missnöjd över att han inte har fått igenom sina förslag. Det kan ju finnas sakliga skäl för det. Det kan vara sådana skäl som att de kostar pengar i en omfattning som ett land med det statsfinansiella läge som vårt land har inte klarar av. Det kan vara ett sådant läge att alla åtgärder faktiskt inte är bra, att obligatoriska praktikplatser mycket väl kan tänkas skapa just de undanträngningseffekter som vi inte vill ha. Hans Andersson måste inse att vi bedömer alla förslag som kommer. Är de bra är det självklart att de skall in i arbetsmarknadspolitiken.

Jag tycker att det är viktigt att veta att det som sker nu är en förstärkning av arbetsmarknadspolitiken. När man lyssnar på Hans Andersson tror man lätt att det skulle vara en erbarmligt dålig lösning.

Vi får bättre resurser och bättre möjligheter att få ut fler människor i det ordinarie arbetslivet. Det är första ledet i arbetsmarknadspolitiken och näringspolitiken, att se till att få ut människor inom byggsektorn, att se till att få fler arbetsförmedlare, som gör det lättare att komma ut på arbetsmarknaden, att se till att få det stöd som Hans Andersson så gärna sätter i någon slags motsatsställning till handikappade. Så skulle man kunna göra med alla arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Man skulle kunna säga att om vi inte hade vidtagit denna åtgärd, om vi inte hade infört Hans Anderssons obligatoriska praktikplatser, hade vi kunnat göra jättemycket för de handikappade på arbetsmarknaden. Men det är inte en speciellt bra eller relevant diskussion.

Det vi gör är att se till att stödja det här ledet, att i första hand få ut folk på arbetsmarknaden. I andra hand ser vi till att få en bra arbets-

marknadspolitik som grundar sig just på kompetensutveckling, utbildning i första ledet. Det är det man kommer att få möjlighet att göra lokalt. Det kommer att bli verklighet med det förslag som har lagts fram.

Anf. 46 ELVING ANDERSSON (c)

Fru talman! Den här debatten har pågått några timmar nu och alla talare är överens om att vi har ett oerhört bekymmersamt arbetsmarknadsläge. Jag vill också instämma i detta. Även om läget sett över tiden förbättras enligt tillgänglig statistik är de här förbättringarna för små och de går för långsamt. Detta inger naturligtvis stor oro inför framtiden.

Jag tror inte att vi har så lång tid på oss. Om vi inte har ett väsentligt bättre läge än i dag när konjunkturvändningen kommer inom två tre år har vi i princip förlorat möjligheterna att under mycket lång tid framöver föra en politik för arbete åt alla.

Jag har i varje arbetsmarknadspolitisk debatt som jag har deltagit i under det här riksmötet framhållit att nya jobb inte primärt skapas inom arbetsmarknadspolitikens ram. Det är andra politikområden som måste samverka. Det handlar om skattepolitik, miljöpolitik, utbildningspolitik och inte minst näringspolitik.

Den proposition som ligger till grund för det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar är en del i den ekonomisk-politiska uppgörelse som skett mellan Centern och regeringen. Den här uppgörelsen innehåller också, förutom nödvändiga besparingar i statsbudgeten, också ett antal offensiva satsningar. Dessa offensiva satsningar handlar bl.a. om att förbättra villkoren för småföretagen och deras försörjning av riskkapital. Alla partier har under lång tid talat både varmt och väl om småföretagen och att det är i de små och medelstora företagen som de flesta av de nya jobben kommer att skapas framöver. Det är därför glädjande att man nu i kompletteringspropositionen äntligen börjar forma en småföretagarpolitik som kan leda till en positiv utveckling för denna viktiga sektor.

När man träffar en politisk uppgörelse mellan två eller flera partier blir naturligtvis resultatet en kompromiss. Den sysselsättningspolitiska propositionen är därför inte till alla delar utformad på det sätt som vi i Centern hade önskat. Men det är en uppgörelse som träffats och som vi i partiet helt står bakom.

Det finns ett antal inslag i propositionen som är särskilt glädjande. Dessa är att arbetslinjen stärks, att AMS får möjligheter att arbeta mer flexibelt, att omfattningen av ALU kraftigt ökar, att den framgångsrika ungdomspraktiken finns kvar inom den s.k. arbetsplatsintroduktionen och att det införs förbättrade möjligheter för småföretagen att utnyttja utbildningsvikariaten.

Det är också positivt att 400 miljoner kronor nu satsas på småföretags- och landsbygdsutveckling. Den här stödformen prövades under förra året med mycket gott resultat. Nya riktiga jobb skapades till en i de här sammanhangen mycket låg kostnad av 60 000 – 65 000 kr per nytt jobb.

Ett område som dess värre inte tas upp i propositionen är arbetsrätten. Jag har den mycket bestämda uppfattningen att det är av utomordentligt stor vikt att vi snabbt får en arbetsrätt som är anpassad även efter småföretagens förutsättningar och villkor.

En särskild arbetsrättskommission har tillsatts av regeringen. Jag för min del utgår från att kommissionen med förtur behandlar just småföretagens problem i samband med arbetsrättslagstiftningen. Jag utgår också från att kommissionen arbetar med mycket stor skyndsamhet.

Den nuvarande arbetsrättslagstiftningen bygger i stor utsträckning på erfarenheter från arbetsmarknaden under 50– och 60–talen. Den utformades sedan under 70–talet. Den passar inte på 90–talet med de nya strukturer som växer fram på arbetsmarknaden. Därför är det nödvändigt att man snabbt får en arbetsrätt som inte verkar hindrande när det gäller att skapa nya jobb och finna nya lösningar.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag ge ett par kommentarer till RAS, det riktade anställningsstödet. Vi har nu fått facit av RAS. Det är bara att konstatera att det blev ett fiasko, precis som vi varnade för när förslaget drevs igenom i riksdagen. En del av siffrorna är preliminära, men det sägs att ungefär 20 000 människor kommer att beröras av det här stödet. Om man då betänker att det finns 600 000 människor som är inskrivna som arbetssökande hos arbetsförmedlingarna – många av dem är väl kvalificerade att ta nya jobb – vore det naturligtvis konstigt om inte något tiotusental träffades av de specialregler som är förknippade med just det riktade anställningsstödet.

Jag tror att när utvärderingarna av RAS väl är färdiga kommer man att konstatera att resultatet har blivit i det närmaste noll när det gäller nya arbetstillfällen.

Det är bara att beklaga att man i regeringen och Miljöpartiet inte lyssnade när RAS trumfades igenom i riksdagen tidigare i vår. Vi hade sparat ekonomiska resurser som vi hade kunnat använda på ett annat sätt inom arbetsmarknads– och sysselsättningspolitikens område och som hade varit väsentligt effektivare och mer framgångsrika.

Med de här kommentarerna, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande, AU15.

Anf. 47 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Anledningen till att jag har begärt replik är att jag ställde en fråga till Elving Andersson i mitt anförande. Jag tycker att frågan har ett visst intresse.

Centerpartiet motsatte sig tidigare i år mycket kraftfullt nedskärningarna inom Samhall. Det handlar om nedskärningar för att skapa möjligheter för arbetshandikappade att få arbete och sysselsättning.

Jag kan förstå att man måste ge och ta i en uppgörelse, Elving Andersson. Jag skall också säga att den här uppgörelsen är bra på så sätt att ni har bidragit till att driva arbetsmarknadspolitiken mer mot mittfältet. Men på just den här punkten om Samhall tycker jag ändå att det ligger ett litet misslyckande också för Centerpartiet.

Varför, Elving Andersson, har ni gått med på att nu ytterligare dra ner resurserna till Samhall, detta mot bakgrund av de tidigare neddragningar som har gjorts?

Anf. 48 ELVING ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Det är naturligtvis så, vilket också Dan Ericsson känner till, att det inte görs nedskärningar på angelägna statsutgifter därför att man på något vis tycker att det är roligt eller därför att man vill ställa till skada för människor. Det beror på det oerhört bekymmersamma statsekonomiska läge som vi har.

Det har efterhand märkts att det krävs alltmer kraftfullare tag och nya omgångar med rödpennan i utgiftskolumnerna på statsbudgeten. Jag är den första att beklaga att situationen är som den är. Det drabbar enskilda människor av olika slag. Det går i det här fallet också ut över anslagen till Samhall med ett antal miljoner kronor.

Nu kommer nog inte detta att fullt ut få genomslag. Det finns också möjligheter att effektivisera verksamheten i Samhall. Det går inte att omsätta i exakt antal människor som annars skulle ha kunnat få sysselsättning. Samhall bedriver en bra verksamhet. Det är bara att konstatera att område efter område måste vara med och ta sin del av saneringen av statsfinanserna. Det finns inga fredade zoner, dess värre inte heller den här.

Anf. 49 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! När vi har knappt om pengar och måste dra ner är det klart att hårda prioriteringar också måste göras. Här tycker jag att Centern hamnar litet fel när man accepterar en neddragning av möjligheten att få arbetshandikappade i sysselsättning. Det är den grupp som kanske har det allra tuffast att få arbete och sysselsättning. Fördelningspolitiskt sett har i denna fråga Centern definitivt hoppat i galen tunna.

Elving Andersson försvarar nu neddragningen och säger att det går att genomföra viss effektivisering av verksamheten. Det är inte många månader sedan Elving Andersson hävdade att det inte gick. Tvärtom var vi tvungna att slå vakt om Samhall och möjligheten att ge arbetshandikappade sysselsättning.

Nu har Centern vänt och försvarar att man nu drar ner med i det här fallet 300 miljoner. Jag tycker att det var en väl snabb vändning, och jag beklagar att Centern i detta samlade paket gick med på just den här punkten.

Anf. 50 ELVING ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Det är självklart så att vi även fortsättningsvis värnar om Samhall och Samhalls verksamhet. Men som jag tidigare sade finns det i detta ekonomiska läge inga frizoner, utan besparingsarbetet pågår över hela det politiska fältet. Då drabbar det också många gånger åtgärder som vi tycker är bra och som vi helst skulle vilja undvika att dra ner på.

Om vi inte får ordning på statens finanser och det galopperande budgetunderskottet förlorar vi möjligheten att framöver över huvud

taget garantera det som vi menar med en generell välfärdspolitik. Då får vi än mindre resurser att kunna klara utsatta gruppers behov av stöd och hjälp, bl.a. inom arbetsmarknadspolitikens ram.

Det är det långsiktiga motivet till varför det i det korta perspektivet är nödvändigt att svälja en del beska piller. Det är för att alternativet långsiktigt ter sig än värre. Det är bara att konstatera att detta är en ekonomisk realitet som vi måste leva efter.

Anf. 51 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Fru talman! Jag har med spänning lyssnat på den diskussion som förts mellan utskottets ledamöter om propositionen om en effektivare arbetsmarknad. Den nya regeringen tillträdde i början av oktober månad förra året. Det var en regering som tillträdde efter det att Sverige under en period hade gått in i en situation som för Sverige var helt ny.

Sverige var ett land som nu levde med massarbetslöshet, någonting som vårt land aldrig tidigare hade upplevt. Sverige var ett land som levde med ett gigantiskt budgetunderskott. Det var ett land som på bägge dessa punkter var väldigt ovant vid den situationen. Massarbetslöshet hade vi inte upplevt på 60 år. Budgetunderskott hade vi bara haft en gång tidigare under efterkrigstiden, och det var under den förra borgerliga regeringen 1976–1982.

Det var så vi började i oktober 1994. Vad har hunnit hända under de åtta månader som har gått? Det finns ett antal ljuspunkter. Efter det att vi tre år i rad har haft en fallande produktion stiger nu åter produktionen, tillväxten har kommit igång. Vi hade god tillväxt under 1994, vi får en rejäl tillväxt under 1995, och vi får det också med all sannolikhet 1996.

Vi har fått en större optimism bland människorna i Sverige. Under åren 1991 fram t.o.m. början av 1994 lämnade i storleksordningen 500 000 människor arbetskraften. De ansåg helt enkelt att det inte fanns någon anledning att står kvar och söka ett jobb, utan investerade i stället i utbildning eller sökte sig bort från arbetskraften.

Nu ökar arbetskraften igen. Man söker sig tillbaks till arbetsmarknaden. På ett år har arbetskraften i vårt land ökat med i storleksordningen 100 000 människor. Det är ett viktigt besked. Sysselsättningen ökar också. Sysselsättningen ökade på ett år, som Martin Nilsson berörde, från den 1 januari 1994, för att också fånga in en del av den borgerliga perioden, med i storleksordningen 135 000 jobb.

Detta år har vi faktiskt haft en snabbare sysselsättningsökning än under kanske någon annan period tidigare. Det är en mycket kraftig sysselsättningsökning. Det är ett gott tecken. Men samtidigt har vi dessa två uppdrag: det gigantiska budgetunderskottet och den höga arbetslösheten.

Det är ingen enkel resa för Sverige att komma ur denna mycket svåra situation. Svaren finns inte i att vi vänder oss om och tittar på hur vi gjorde förr. Där hittar vi inte svaren. Svaren finns inte heller i att blicka ut över världen, vända sig mot övriga Västeuropa och titta på USA och Japan. Inte heller där har vi svaren på hur vi skall klara att bekämpa massarbetslösheten. När jag har lyssnat på debatten här i dag tycker jag

inte att den har varit så där våldsamt innehållsrik när det gäller att komma med nya tankar och nya idéer om hur politiken skall förändras.

För oss i regeringen kan sysselsättningen bara öka genom ökad tillväxt. Det går inte att få fart på sysselsättningen när vi har ekonomisk tillbakagång. Det visar de tre gångna åren. Ekonomisk tillbakagång leder ofrånkomligt till massarbetslöshet och gigantiska budgetunderskott.

Därför är regeringens viktigaste uppdrag att se till att vi får fart på tillväxten. Det klarar både arbetslösheten och budgetunderskottet. Det andra är att se till att vi får sådan ordning på statsfinanserna att vi kan skapa ett robust välfärdssystem. Får vi inte det, får vi inte heller fart på tillväxten. Ett robust välfärdssystem är den bästa garanten för tillväxt i vårt land.

När de amerikanska ekonomerna besökte vårt land kring jul var deras viktigaste slutsats att Sverige har lyckats avskaffa fattigdomen. Sverige har ett välfärdssystem där förmånerna är hårt kopplade till arbetsinsatserna. Det är det vi måste slå vakt om.

Vi skall naturligtvis också ha en aktiv arbetsmarknadspolitik. Är det någonting som gläder mig i dagens debatt är det att det egentligen finns en väldigt bred uppslutning i riksdagen runt den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Vi kan ha uppfattningar om en åtgärd skall ha 1 000 platser mer eller mindre, men det finns ett intresse för en aktiv arbetsmarknadspolitik.

När jag lyssnar märker jag att det egentligen bara är en av talarna som viker av. Det är Per Unckel. På något sätt uppfattar jag honom som politikens värsting. Han söker lösningar där man gör människorna mindre skyddade och ger sig på välfärdssystemet och arbetslöshetsförsäkringen.

Men det känns skönt att konstatera att det ändå finns en så bred uppslutning i riksdagen runt den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Den aktiva arbetsmarknadspolitiken handlar om precis samma sak för den arbetslöse som för de ungdomar som väntar på att bli mogna för att komma ut på arbetsmarknaden, nämligen satsningar i kunnande och kompetens för att förbereda en rekrytering och en anställning.

Den slutsats vi har dragit i regeringen är att det inte finns någon "enda väg" som för till en situation där arbetsmarknadspolitiken fungerar bra, utan att vi måste gå på flera stigar för att komma till en situation där vi kan få fart på sysselsättningen och där arbetsmarknadspolitiken är som bäst.

Det är egentligen den idén som har legat bakom den aktuella propositionen som riksdagen nu skall ta ställning till. Tanken är att fånga in den omvandling som sker i samhället. Samhället växer nu till stor del genom lokal mobilisering. Det är de små företagen som växer. Man växer via nätverk. De stora företagen omorganiseras efter samma mönster, och vi har på i stort sett alla de andra politikområdena gått mot en situation där väldigt mycket av politikens utformning sker lokalt via en lokal mobilisering. Nu är det också dags för arbetsmarknadspolitiken att få en sådan utformning.

Det är dags att gå från hierarkin där vi i riksdagen i detalj reglerar hur många platser som skall finnas i den ena eller andra åtgärden tillbaks till en situation där vi levererar en verktygslåda med verktyg och en påse pengar och sätter upp ett antal ambitiösa mål. Sedan låter vi den lokala mobiliseringen fungera och nätverken i vårt land åstadkomma de effekter vi vill att arbetsmarknadspolitiken skall leda till.

Jag vill hävda att det är väldigt viktigt att vi lyckas med det. Skall vi få fart på sysselsättningen är det den nya informationstekniken och kunskapssamhället som skall dra. Vi ligger bra till. Vi har satsat mycket på informationsteknik. Vi införde fort ett medbestämmande i vårt land som lärde företagen att tänka i nätverk och inte i hierarkier. De svenska anställda fick ett stort inflytande redan på 70-talet. Det betyder nu att de svenska företagen ligger främst när det gäller att omorganisera för den nya strukturen.

Vi har en fin social infrastruktur. Det är oerhört väsentligt för oss att vi har en social infrastruktur där barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård fungerar på ett bra och fint sätt. Det krävs för att företagen skall kunna växa.

Jag hör till dem som tror att omläggningen i arbetsmarknadspolitiken – först i januari med inriktning mer mot tillväxt, där vi engagerade närings- , utbildnings- och skattepolitiken, och nu i maj/juni, då vi går över till att satsa väldigt mycket på att också åstadkomma lokal mobilisering – kommer att underlätta för att skapa tillväxt. Det är den omvandlingen av arbetsmarknadspolitiken vi nu gör.
(forts.)

Beslut om uppskjuten votering, m.m.

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att nu pågående ärende samt de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenum onsdagen den 7 juni efter kl. 11.00.

Dagens arbetsplenum skulle fortsättas längst till kl. 17.00.

7 § (forts.) **Investeringsbidrag för bostäder, arbetsmarknadspolitik m.m.** (forts. BoU21 och AU15)

Anf. 52 ELVER JONSSON (fp) replik

Herr talman! Jag noterar arbetsmarknadsministerns iakttagelse om att det finns en bred uppslutning kring en aktiv arbetsmarknadspolitik. Men Anders Sundström säger det nästan som om det hade varit en nyhet. Jag vill lägga till att den uppslutningen här i riksdagen har en stark och god tradition sedan många år tillbaka, för att inte säga flera decennier.

Arbetsmarknadsministern kritiserar uttryck och säger att arbetsmarknadspolitik inte kan vara "en enda väg". Det kan jag väl instämma i. Men man får vara litet försiktig när man kommer in på bildspråk.

Arbetsmarknadsministern började tala om "flera stigar", och det är kanske inte så lyckat. En stig är ju en liten smal vägled där man inte har någon kontakt med andra. Om vi skall tala i bilder kanske vi skall tala om att arbetsmarknadspolitik är ett helt batteri som måste ha inbördes relation och finna en harmoni.

Jag kan inte underlåta, herr talman, att bli smått upprymd av att arbetsmarknadsministern använder en vokabulär som man hittade i en Folkpartimotion som kom för ett tiotal år sedan då han talar om lokal mobilisering. Jag tror att det handlar väldigt mycket om det, och jag är glad att arbetsmarknadsministern använder det uttryckssättet.

Jag vill ge några kritiska synpunkter. Arbetsmarknadsministern talar om att Sverige är ett land i massarbetslöshet. Problemet är att massarbetslösheten är på väg att cementeras. Det är därför vi från Folkpartiets sida menar att det vill till betydligt större krafter och framför allt mera lyckade politiska insatser för att klara det.

I det ingår också ett näringsklimat som arbetsmarknadsministern i och för sig förde på tal på slutet, men som inte har fått praktiskt genomslag.

Vi behöver också se i backspegeln. En backspegel fungerar ju så, att man inte ser det som är nära bakom. Man behöver ett visst perspektiv. Den nya regeringen har varit alltför snabb att skrota delar som har varit väldigt värdefulla. Jag tänker t.ex. på att ungdomspraktiken fick ett så kort liv och att den offentliga a-kassan blev för kortlivad. Regeringen bör överväga att återigen återvända helt och fullt till detta.

Anf. 53 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Elver Jonsson tog egentligen bara upp en fråga. Jag skall svara på den och försöka göra det rätt kort.

Det finns en väldig risk för att massarbetslösheten blir bestående. Om vi tittar oss om i världen – om vi tittar i vårt Europa – kan vi konstatera att de länder som förts in i massarbetslöshet har haft väldigt svårt att komma därifrån. I den meningen vilar ett väldigt tungt ansvar på dem som hade makt och inflytande när massarbetslösheten uppstod.

Det må vara historien. Nu gäller det att komma ur detta.

Jag tycker ändå att det finns några glädjande saker. Det första är att jämförelserna mellan Sverige och andra länder visar att vi genom vår aktiva arbetsmarknadspolitik lyckas att ge dem som har varit arbetslösa länge ett nytt jobb i mycket större omfattning än något annat land.

Dagens Industri gjorde i veckan en jämförelse med en del viktiga nyckeltal mellan de olika OECD-länderna. Just där placerade sig Sverige bäst. Det är viktigt att vi behåller den traditionen.

Det andra gäller nyskapandet av arbeten genom en aktiv närings- och skattepolitik. Även där var den internationella jämförelsen intressant.

Just på de områden där vi kritiserades hade Sverige de lägsta skatterna. Vi ligger inte dåligt till vid en konkurrensjämförelse. Vi har nu en mycket kraftig sysselsättningsökning i vårt land, och hela sysselsättningsökningen sker i det privata näringslivet. Den sammantagna

sysselsättningsökningen i det privata näringslivet från den 1 januari 1994 fram till i dag uppgår till i storleksordningen 140 000 jobb.

Anf. 54 ELVER JONSSON (fp) replik

Herr talman! Det återstår väldigt mycket när det gäller att gå från ord – i och för sig går det att instämma i mycket av det som ministern säger – till handling som skulle ge ett näringsliv med öppenhet och flexibilitet och som skulle göra att man blev mycket djärvare att nystarta företag och nyanställa fler människor. Jag tycker att man på tidningen Arbetet möjligen var alltför hård när man för någon vecka sedan hade en stor rubrik om att arbetsmarknadsministerns satsning på nya jobb är ett fiasko. Där finns RAS-frågan och den ungdomsintroduktion som var så fjärran från ett väl fungerande system att vi i förväg varnade för det. Det finns för mycket av gammalt stelbent tänkande i regeringskretsen när det gäller att skapa nya arbeten. Det behöver städas ut en hel del.

Jag vill återigen ta fasta på det som utskottsföreträdaren här sade, att man vill ha en öppenhet. Men då gäller det också att vara beredd att gå vidare med många av de inslag som den tidigare regeringen hade och som fick stöd i denna riksdag. Det gäller både att få en bra tillväxt och att se till att det kommer fler människor i arbete. Det vi från Folkpartiet beklagar är att regeringen inte vill vara med och satsa på de grupper som fortfarande har det svårast på arbetsmarknaden, nämligen de arbetshandikappade. Det behövs mera av social känsla i regeringskretsen för att skydda dessa svaga grupper.

Anf. 55 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Jag har två synpunkter som jag vill ta upp.

Om 140 000 nya riktiga jobb i näringslivet är ett fiasko, hur definierar då Elver Jonsson en halv miljon förlorade jobb under tre år? Det skulle vara väldigt intressant att få höra det.

Vidare gällde det de arbetshandikappade. Jag vill då passa på att säga att när det gäller indragningen från Samhall rör det sig inte om någon indragning av verksamheten. Samhall är ett företag som har en mycket stark balansräkning. Nu tummar vi något på denna balansräkning genom att ta 300 miljoner kronor från den. Men det innebär ju inte att den löpande verksamheten i Samhall måste dras ner. Man har fortfarande en mycket god soliditet i företaget.

Anf. 56 PER UNCKEL (m) replik

Herr talman! Arbetsmarknadsministern ansåg sig se många ljusa tecken vid horisonten. Problemet är emellertid att de mörka tecknen dess värre överskuggar de ljusa. I denna debatt är naturligtvis av särskilt intresse att trots de nya jobb som har tillkommit har Arbetsmarknadsverkets prognoser för hur arbetslösheten skulle utvecklas under våren visat sig vara för optimistiska. Det borde stämma en arbetsmarknadsminister till viss eftertanke.

Herr talman! Jag delar arbetsmarknadsministerns bedömning om att det är ökad tillväxt som är villkoret för flera jobb. Men då anmäler sig

frågan: Hur i hela friden kan då regeringen i denna anda chockhöja skatter på företag, öka rigiditeten i arbetslagstiftningen, dra ner på utbildnings- och forskningsinsatser och låta den informationsteknik som arbetsmarknadsministern talade om nu i regeringens hänseende gå in i det som statsrådet Jan Nygren har kallat för en lugnare fas?

Den avgörande frågan är emellertid den som debatterades för en stund sedan, nämligen vad regeringen avser att göra för att pressa ner arbetslösheten under de ca 10 % som man själv i propositionen anger skola ligga kvar fram till sekelskiftet. Många med oss anser att en arbetslöshetsnivå av detta slag är oacceptabel.

Vårt program för detta är klart. Vi har redovisat det. Det innebär bl.a. ett nedpressande av arbetskraftskostnaderna, för övrigt precis av det slag som statsminister Ingvar Carlsson skrev under på som en del av slutsatserna från EU:s toppmöte i Essen.

Till sist, herr talman: Arbetsmarknadsministern kallar mig för en politikens värsting. Om jag får ge arbetsmarknadsministern ett kort råd skulle det lyda: Var litet försiktig med kritiken. Jag tror att vi flera gånger än i fråga om a-kassan får anledning att välkomna socialdemokraterna till vad man i retoriken brukar kalla för den moderata ökenvandringen.

Anf. 57 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Per Unckel pekar i sak på tre områden där åtgärder av det slag som han anger skulle leda till högre sysselsättning.

För det första gällde det skatter och företagen. Låt mig återigen konstatera att företagens skatter i Sverige är vid en internationell jämförelse rätt så låga.

För det andra har Sverige i förhållande till andra länder en mycket stor privat sektor. Det är bara några få länder i Europa som har fler sysselsatta i den privata sektorn än vad Sverige har.

För det tredje gällde det arbetsrättslagstiftningen. Jag sade att vi har en mycket kraftig sysselsättningsökning. Den sysselsättningsökningen sker huvudsakligen genom flera viss tids-anställningar och kortare anställningar. Det finns alltså en fungerande flexibilitet på arbetsmarknaden. Ökningen sker huvudsakligen inte av fasta jobb av den karaktär som förr var vanliga. Det har med den nya tekniken att göra. De fackliga organisationerna och företagen förmår att hantera detta på ett utomordentligt sätt. Därför får vi en ökad sysselsättning.

Informationstekniken går på ett sätt in i en lugnare fas, och det gäller då investeringar i strukturen. Däremot investeras ju mer än någonsin i användarledet när det gäller modern informationsteknik.

Sammantaget leder vår politik till fler jobb i näringslivet. Under Per Unckels tid i regeringsställning minskade antalet anställda i näringslivet med i storleksordningen 300 000 personer.

Anf. 58 PER UNCKEL (m) replik

Herr talman! Jag vill säga precis det som jag sade till Martin Nilsson tidigare: Skam vore väl annars om inte jobben skulle öka när konjunkturen går upp jämfört med vad som händer när konjunkturen går

ner. Problemen återstår likväl efter Anders Sundströms replik. Hur kan regeringen acceptera en arbetslöshet på 10 % vid sekelskiftet då konjunkturen med till visshet gränsande sannolikhet ändå kommer att ha börjat att gå nedåt?

Herr talman! Anders Sundström påpekade att jag talade om skatterna. Ja, det gjorde jag. Hur kan Anders Sundström tro att det blir mer av företagande i Sverige om man höjer skatterna med 40 miljarder kronor på företag, precis som regeringen har gjort? Hur tycker han detta står i överensstämmelse med ett näst intill samtidigt avgivet besked från hans egen regeringschef i egenskap av ledamot av det europeiska rådet i Essen i december då Ingvar Carlsson skrev under den samfällda europeiska ambitionen att sänka kostnaderna för arbetskrafterna?

Herr talman! Det hemska är att i ett hänseende säger sig socialdemokraterna vara för denna europeiska idé. När man sedan kommer hem visar det sig att man gör precis tvärtemot.

Anders Sundström säger att vi har en flexibilitet på arbetsmarknaden som är tillräcklig. Om detta är Anders Sundströms övertygelse, är situationen i Arbetsmarknadsdepartementet värre än vad jag trodde. Det är ju till följd av den bristande flexibiliteten som vi fortfarande i dag har uppemot 1 miljon människor utanför arbetsmarknaden. Jag tror att Anders Sundström har skäl att höja sina ambitioner, vidga sitt perspektiv och läsa några moderata partimotioner en gång till. Det gick hyggligt mellan den förra arbetsmarknadsdebatten och den här. Lycka till i arbetet med läsningen inför kommande meningsutbyte.

Anf. 59 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Det är rätt, Per Unckel, att konjunkturer går upp och ned. Men ingen har i en konjunkturnedgång lyckats skrämma bort så många människor från jobb i näringslivet som man gjorde under Per Unckels tid i regeringsställning. Det är hittills en unik insats, såväl nationellt som internationellt. Vi har nu en ökning av sysselsättningen i det privata näringslivet som på samma sätt är unik. Den ökningen har inträffat under en socialdemokratisk regering.

Att flexibiliteten i arbetsmarknadspolitiken skulle vara orsaken till den höga arbetslösheten kan väl ändå inte Per Unckel tro. Jag säger det än en gång: Sverige är ett av de länder i Europa som har flest sysselsatta i det privata näringslivet. Ingen skall säga att det var avsaknaden av flexibilitet som förde oss in i massarbetslösheten.

Det är definitivt inte på det sättet. Snarare är det så att Sveriges sätt att organisera arbetet genom den lagstiftning som infördes på 70-talet gav de svenska företagen ett försprång när det gäller att organisera dem i nätverk i stället för i hierarkier. Detta är också en av anledningarna till våra framgångsrika transnationella företag.

Jag accepterar inte en arbetslöshet på 10 %. Jag accepterar inte ett budgetunderskott. Jag lever likafullt med bägge sakerna. Men den här regeringen är fast övertygad om att vi skall komma ur den situationen. Vi kommer aldrig att acceptera någon av dessa saker, och jag hoppas att inte heller Per Unckel gör det.

Anf. 60 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Arbetsmarknadsministern valde i dag att hålla en förhållandevis låg profil i sitt anförande. Jag tycker nog att det var mer klädsamt än hans tidigare hållning då han mot en massiv kritikerkår från fackföreningar, företag, AMS och den politiska oppositionen drev igenom sina förslag. Dessa förslag har ju nu också havererat. Det är bra att regeringen nu intar en mer ödmjuk attityd.

Jag hade några frågor till arbetsmarknadsministern i mitt anförande, och jag vill upprepa åtminstone en som handlar om kommuner och landsting. Hur förklarar socialdemokraterna sitt svek mot sina vallöften och mot alla dem som nu friställs ute i kommuner och landsting? Och hur förklarar man sveket mot alla dem som får sämre omsorg, sämre sjukvård och sämre utbildning? Det framkom mycket tydligt i den socialdemokratiska valrörelsen att de kommunala verksamheterna inte skulle röras, utan de skulle försvaras. Nu är det alltså precis tvärtom.

Herr talman! Jag skulle också vilja ta upp ett par andra aspekter. Det handlar till att börja med om arbetsrätten där Folkpartiet, Centern och kristdemokraterna har ett särskilt yttrande fogat till betänkandet. Elving Andersson sade tidigare att vi måste få en arbetsrätt som är anpassad till småföretagens villkor. Har Anders Sundström något besked på den punkten? Har han några förslag? Kan vi med tillförsikt se an det arbete som nu pågår? Blir det verkligen förändringar för småföretagen så att vi får fler arbetslösa i sysselsättning? Det vore väldigt bra om vi kunde få en signal om detta i dag.

Herr talman! Den 29 november förra året förde jag en debatt med Anders Sundström. Han sade då att han kunde lova mig och alla andra att när regeringen redovisar sin mandatperiod kommer den med bred marginal att kunna överträffa alla de prognoser och löften man gett i valrörelsen när det gäller arbetslöshetsbekämpningen. Står arbetsmarknadsministern kvar vid detta löfte?

Anf. 61 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Dan Ericsson tar upp ett par frågor, och jag skall försöka besvara några av dem.

När det gäller kommuner och landsting tycker jag att Hans Andersson i den förra duellen beskrev det hela på ett ganska bra sätt. Det är ju inte så att Dan Ericsson anvisar mer pengar inom arbetsmarknadspolitikens ram för att klara situationen i kommuner och landsting.

Det socialdemokraterna däremot gör i ett stort antal kommuner och landsting är att man väljer att gå fram med såväl skattehöjningar som avgiftshöjningar för att klara en rimlig nivå på verksamheten.

Jag vet inte i vad mån kds deltar i sådana beslut ute i kommuner och landsting. Men det jag hittills har kunnat utläsa är att det intresset verkar vara rätt svalt. Dan Ericssons omtanke om de kommunalanställda tycker jag klingar ganska falsk. Kommunerna lever i huvudsak på skatter och avgifter.

Låt mig sedan gå över till själva sakfrågan. Det är så att det finns ett verktyg som gör det möjligt för länsarbetsnämnderna att använda sig av olika typer av åtgärder för att förhindra uppsägning. Men jag vägrar att

säga att vi här i riksdagen skall bestämma att just den gruppen skall garanteras någon form av åtgärd via arbetsmarknadspolitiken. Det är faktiskt så att kommunerna själva bestämmer över sina egna skatter och sina egna kostnader. Så måste det vara också i framtiden. Vi i riksdagen kan inte ta över det ansvaret.

Anf. 62 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Arbetsmarknadsministern valde att inte svara på mina två sista frågor. Jag hoppas att han kan använda sin nästa replik till att göra det. Vad kan hända på arbetsrättens område? Är det så, som Elving Andersson uttryckte en förhoppning om, att vi skall få en arbetsrätt som anpassad till småföretagens villkor?

Om det gavs ett besked på den punkten här i dag, skulle det i sig vara mycket positivt och göra att man kunde se mer positivt på att anställa fler personer ute i näringslivet. Då tror jag att man såg att socialdemokraterna faktiskt har tänkt om. Men ges det inget sådant besked kvarstår detta faktum att den arbetsrätt vi nu har förhindrar att många anställs i små företag.

Jag skulle också önska ett svar på den andra frågan. Står ministern kvar vid sitt löfte om att när denna mandatperiod närmar sig sitt slut har den socialdemokratiska regeringen överträffat alla de prognoser och löften om arbetslöshetsbekämpningen som socialdemokraterna ställde ut i valrörelsen?

Sedan har vi detta med kommunerna. Det handlar faktiskt om omtanke om de kommunalanställda. Jag förstår inte ministern när han talar om att det klingar falskt. Det är ju detta vi har slagits för under den tid vi har funnits här i parlamentet. Vi slåss också för detta ute i kommuner och landsting.

Under den förra mandatperioden såg vi faktiskt till att inte driva ut kommunalt och landstingskommunalt anställda i öppen arbetslöshet, utan man fick ett instrument för att länsarbetsnämnderna skulle kunna sluta avtal med kommuner och landsting. Det är den möjligheten som inte finns längre. Det är därför socialdemokratiska landstings- och kommunledningar ute i verkligheten säger upp personal i kommuner och landsting. Det är tvärtemot vad socialdemokraterna sade i valrörelsen.

Anf. 63 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Men, Dan Ericsson, ni anvisar lika mycket pengar som vi för arbetsmarknadspolitiken. Om ni ger skenet av att ni den vägen skall kunna låta fler kommunalanställda behålla sin anställning är det besked ni ger till dem som i dag är arbetslösa och finns i en aktiv åtgärd att de får räkna med att gå öppet arbetslösa därför att ni har beslutat att inom detta anslag prioritera pengar till kommunerna. Dan Ericssons kritik faller ju på eget grepp på något sätt.

Dan Ericssons engagemang avgörs av hans vilja att bedriva en politik i kommunerna som går ut på att genomföra skattehöjningar och avgiftshöjningar för att klara välfärden i hemkommunen. Jag vet inte i vad mån Dan Ericsson har varit beredd till det. Men när jag studerar

den samlade bilden i Sverige kan jag konstatera att intresset från kds är rätt blygsamt på den punkten, för att inte säga nästan obefintligt.

De andra två frågorna kan jag svara mycket kort på. Vi har naturligtvis tillsatt en arbetsrättskommission därför att vi tycker att man måste se över arbetsrätten. Vi är mycket glada över att vi har fått med parterna i den kommissionen. Jag är övertygad om den också kommer att komma till en lösning.

Svaret på den andra frågan är att vi naturligtvis skall uppfylla de vallöften vi har ställt ut. Jag känner ingen oro för att vi inte skall klara av det. Det är t.o.m. så att vi på en rad punkter når vallöftena långt snabbare än vad vi förutsatte i valrörelsen 1994.

Anf. 64 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Anders Sundström hade en låg profil i sitt anförande, och jag kan förstå det. Men han visade ganska stor entusiasm över sysselsättningsutvecklingen. Det är riktigt att det har blivit drygt 100 000 nya jobb på ett år. Men det har faktiskt stannat upp under 1995, och det är djupt oroande.

Om man tittar på långtidsarbetslöshet, ungdomsarbetslöshet, lediga jobb osv. är det inte så uppmuntrande när man läser AMS aprilsiffror. Det gör att utskottet har valt ett helt annat tonläge än propositionen. Man skriver så här: "Mot denna bakgrund finner utskottet det alarmerande att sysselsättningen inte ökar mer än marginellt och att arbetslösheten inte heller minskar mer än marginellt. – – – Läget är särskilt allvarligt för lågutbildade kvinnor, ungdomar, utomnordiska invandrare och arbetshandikappade."

På just dessa prioriterade områden har Vänsterpartiet lagt fram konkreta förslag med medelsanvisningar. Det har kostat prutningar på andra områden och vissa skattehöjningar. Men det har vi gjort för att särskilt möta de kvinnor som har rationaliserats bort och som med regeringens politik kommer att försvinna från kommuner och landsting. Att hävda något annat är att utmana löjet om man har hört vad landstingen och kommunerna säger.

Det är likadant på handikappsidan. Det har berörts tidigare. Jag skulle vilja att arbetsmarknadsministern berörde detta.

När det gäller utvecklingen i stort har säkert arbetsmarknadsministern tagit del av LO:s program mot arbetslösheten som kom i mars eller april och konjunkturbedömningen och bedömningen av den ekonomiska politiken som kom för någon vecka sedan. De överensstämmer praktiskt taget helt och hållet med Vänsterpartiets syn. De utandas en mycket stor oro över både den ekonomiska politiken och ambitionssänkningen på arbetsmarknadspolitikens område. Jag skulle gärna vilja höra kommentarer om dessa mycket svåra frågor. Det är inga lättköpta saker, men jag tror att frågorna måste tas på mycket större allvar än vad Arbetsmarknadsdepartementet har lyckats göra tidigare.

Anf. 65 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Vem som tar arbetslösheten på största allvar, om det är jag eller Hans Andersson, kan man naturligtvis fundera ett tag över.

I mitt anförande sade jag att det finns ett antal mycket positiva tecken, t.ex. en kraftig sysselsättningsökning, men samtidigt lever vi fortfarande med en mycket hög arbetslöshet. Om Hans Andersson lyssnade hörde han säkert att jag sade det också. Sverige befinner sig i en mycket svår situationen.

Jag försökte också säga i mitt anförande att det inte finns några enkla vägar ur detta, det finns inga recept utifrån och det finns inga historiska recept på hur man skall lösa detta. Jag konstaterade också att det inte kom fram så väldigt många idéer när det gäller tillväxten när jag lyssnade på debatten här i kammaren under förmiddagen – och det gäller faktiskt också Hans Andersson. Men för oss är tillväxten viktig.

Med det beslut som jag hoppas att riksdagen fattar anser jag att vi får en effektivare arbetsmarknadspolitik och att vi därmed kan få ut mer för pengarna än vad vi fick med den gamla hårt reglerade arbetsmarknadspolitiken. Det är huvudorsaken till att det samtidigt är möjligt att genomföra besparingar i arbetsmarknadspolitiken och ändå hålla volymerna uppe. Det hänger samman med den lokala mobiliseringen.

Jag har själv ganska lång erfarenhet av det sättet att jobba. Jag vet att det ligger en oerhörd effektivitetsökning i att föra ut ansvar och befogenheter och låter människor själva fatta sina beslut. Då når man väldigt mycket mer än vad man gör i en mycket planerad ekonomi där riksdagen också mycket detaljerat reglerar den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 66 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Som arbetsmarknadsministern vet är också Vänsterpartiet och jag positiva till decentraliseringen. Jag tror också att det bra att ha ett mer flexibelt regelsystem. Det har också AMS föreslagit en längre tid. Men därmed kan man inte ge en mindre påse pengar och tro att man löser fler problem. Så enkelt är det inte.

Anders Sundström säger att det finns en optimism. Det är faktiskt så att hushållen visar mer pessimism nu än för ett halvår sedan. Under de senaste månaderna har vi en sämre utveckling än vad vi hade 1994. Det oroar LO, och det oroar mig.

Vi har lagt fram en serie förslag om tillväxt. Det gäller dels en större efterfrågan, dels räntesubventioner till mindre företag, dels ett större investeringsprogram än regeringens, dels en större utbildningsvolym.

Men jag vill framför allt ta upp några frågor om nya idéer. Det har ju förekommit en del artiklar om arbetsmarknadspooler av Carsten von Otter t.ex., och från Kommunförbundet talade man om att näringslivet måste ta på sig ett större ansvar gentemot de äldre som riskerar att slås ut i och med kompetensutvecklingen.

Vi har lagt en del förslag om framtidsfonder med ungdomspraktikantplatser osv. Förslagen innebär inslag i en politik som låter näringslivet, som en naturlig del, handha frågor om rehabilitering, utbildning och praktikverksamhet. Det är nämligen inte rimligt att allt större överskott lokaliseras till de privata företagen, medan allt större underskott lokaliseras till samhällsinstanser, som skall stå för stora samhällsinvesteringar, bekämpa arbetslösheten osv. Då kommer man snarare att få

välja den väg som regeringen nu har valt, att faktiskt prickskjuta mot de arbetslösa. Man ger de arbetslösa sämre ersättning och låtsas att det är ett incitamentproblem när det faktiskt handlar om ett kompetensproblem. De har fått för litet utbildning, och utbudet av jobb är för litet.

Jag skulle vilja höra arbetsmarknadsministern kommentera inslaget av nya idéer som inte bara Vänsterpartiet kräver utan som förekommer alltmer i debatten.

Anf. 67 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s)

Herr talman! Det finns en stor spridning när det gäller bedömningarna av hur stark tillväxten kommer att bli. Hans Andersson citerar LO:s prognos. Efter LO kom TCO med en prognos för tillväxten som var helt annorlunda än LO:s prognos. Tillväxten är något som det är väldigt svårt att säkert veta något om. Jag tycker egentligen att det är ganska meningslöst att spekulera om den. Vi kan konstatera att ekonomerna gör litet olika bedömningar. Alla gör dock bedömningen att tillväxten kommer att fortsätta.

När det gäller den andra frågan om verktygen i arbetsmarknadspolitiken är jag helt övertygad om att den verktygslåda som vi har levererat inte är komplett. Det finns säkert ett antal verktyg som behövs för att arbetsmarknadspolitiken skall fungera än bättre. Jag är väldigt öppen för sådana synpunkter. Vi har också tillsatt en arbetsmarknadspolitisk kommitté just därför att arbetsmarknadspolitiken hela tiden måste förnyas.

Jag tycker inte att man behöver utkämpa några stora politiska strider om olika verktyg, om man i grunden har samma inställning om att det behövs en aktiv arbetsmarknadspolitik. Men man kan ha litet olika idéer om hur verktygen skall se ut.

När det sedan gäller frågan om ersättningsnivån i a-kassan, som i och för sig inte hör till dagens diskussion, vill jag bestämt protestera mot påståendet att minskningen av ersättningsnivån har med incitament att göra. För mig och för de allra flesta som har varit om att fatta detta beslut är det uteslutande en fråga om att åstadkomma en statsbudget i balans. Alla som värnar välfärdssystemet förstår också att upplåning är farligt.

Anf. 68 OLA STRÖM (fp)

Herr talman! Detta betänkande heter ju En effektivare arbetsmarknadspolitik. Man kan nog säga att det inte torde vara så svårt att skapa en effektivare arbetsmarknadspolitik, i alla fall inte om man ser till vad som har gjorts under den nya regeringens första tid.

Jag har verkligen försökt att hitta något annat ord än misslyckande. Ordet misslyckande har ofta använts i debatten i dag, och det är ett väldigt starkt ord. Men det är klart att när man ser statistiken över utvecklingen är det svårt att hitta någon annan beskrivning än ett misslyckande.

Arbetslösheten för kvinnor har procentuellt ökat sedan förra året. Det är bara 3 000 färre arbetslösa kvinnor än vad det var vid samma tid

förra året. Man kan räkna upp statistik efter statistik som visar att de snabba förändringarna, som det talades om i valrörelsen, faktiskt inte har kommit till stånd.

Jag minns så väl debatterna under valrörelsen, där jag som representant för Folkpartiet och många andra icke-socialister hade rätt svårt att förklara för väljarna att nya arbetstillfällen inte kan kommenderas fram. Flera socialdemokrater sade att om de bara kom till makten så skulle situationen ordnas snabbt. Statsrådet Mats Hellström besökte min hemstad Örebro, där han sade: När vi får makten så kommer vi att trycka på en knapp, och det ger 90 000 nya arbetstillfällen.

Jag tycker att bara detta sätt att uttrycka sig talar om vad många väljare har förespeglats, inte minst ungdomarna på alla gymnasieskolor, där man har anordnat paneldebatter. Man har förespeglats att man skulle garanteras sysselsättning och att om socialdemokraterna bara kom till makten så skulle allting ordna sig.

Det är mot bakgrund av detta som Martin Nilsson och andra faktiskt får finna sig i att bli kritiserade, även om det görs efter åtta månader. Jag och många fler i kammaren inser att det inte är lätt att ordna arbetslöshetssituationen. Det skulle inte ha varit lätt för någon annan regering heller. Men ni har ju förespeglat väljarna att det faktiskt är lätt och att man kan trycka på en knapp, som Mats Hellström uttryckte det.

Det finns anledning för socialdemokraterna att reflektera över hur det kan komma sig att arbetslösheten, mitt i en så kraftig högkonjunktur som ändå råder, bara sjunker marginellt. Dessutom har vi en arbetsmarknadspolitik som, både när det gäller volym och resurser, kanske är störst i världen. Trots detta har vi en extremt hög arbetslöshet. Mitt uppe i all optimism borde detta ändå lämna litet utrymme för eftertanke hos majoriteten.

Den stora skillnaden mellan vad vi i de icke-socialistiska partierna talar om och vad socialdemokrater och andra talar om är att det faktiskt handlar om att skapa förutsättningar. Martin Nilsson sade tidigare att man redan har provat att sänka skatten för företag och att det inte ställer några krav på företagen och de anställda. Jag tycker att det på något sätt avslöjar spår av socialistiskt tänkande när man tror att man kan kommendera fram de nya jobben. Man kan inte kommendera fram nya jobb, och man kan inte trycka på knappar. Vad det handlar om är att ge bra villkor för företagen. Det är där de nya jobben skall komma. Det handlar också om att få en flexiblare arbetsmarknad.

Arbetsmarknadsministern höll ändå ett anförande som andades återhållsamhet och litet ödmjukhet. Det innehöll inte alls den traditionella socialdemokratiska terminologin. Så det är väl dags att göra upp med socialismen. Det dåliga som regeringen har gjort har byggt på traditionell socialistisk politik. Det som har gått litet bättre har berott på avsteg från socialismen.

Jag tycker att ni skall föra en diskussion och argumentation med era partikamrater ute i landet på det sätt som arbetsmarknadsministern gjorde här. Ni måste förklara att lägre företagsbeskattning inte är något som man inför för att göda kapitalister och öka profiten, utan det är något man gör för att det finns någonting gott i marknadsekonomin och

företagsamheten. Det handlar om enskilda människor som strävar efter att producera och skapa arbetstillfällen.

En flexiblare arbetsrätt handlar inte automatiskt om att man ger fler arbetsgivare möjlighet att bete sig illa mot sina anställda. Man kan inte ha ett sådant negativt angreppssätt när det gäller den här typen av flexibilitet.

Vårt budskap från Folkpartiet är: Gör upp med socialismen. Lämna de gamla förlegade delar som den innehåller. Satsa på en politik som är företagsvänlig och som gynnar utbildning, sunda statsfinanser och en arbetsmarknadspolitik som inte glömmer bort dem som är mest utsatta. Arbetsmarknadspolitiken är viktig, men den kan inte i sig skapa nya arbetstillfällen.

Jag har inga egna yrkanden utan ansluter mig till Elver Jonssons yrkanden beträffande reservationerna 2 och 44.

Anf. 69 MARTIN NILSSON (s) replik

Herr talman! Ola Ström sade att Mats Hellström hade varit i Örebro och där sagt diverse saker. Jag skall överlåta till Mats Hellström att konstatera vad han har sagt. Det har ju tryckts på betydligt fler än en knapp. Men efter ett år kan man konstatera, vilket har gjorts i denna debatt, att det inte bara blivit 90 000 nya jobb utan t.o.m. 100 000 nya jobb.

Nu tror jag inte att man skall göra det så enkelt som Ola Ström försöker göra det, och jag är övertygad om att Mats Hellström inte heller gjorde det så enkelt för sig när han var i Örebro.

Vad socialdemokratin före valet redovisade var ju ett program för hur man skulle kunna minska arbetslösheten. Det är i stora drag det program som genomförs och som har genomförts och som har fattats beslut om, nämligen att stimulera fram investeringar inom byggsektorn och inom andra sektorer i samhället.

Det tycker inte jag kan hävdas vara ett misslyckande, och jag blir litet bestört över det sätt på vilket detta ord används i denna debatt. Det är en vårdslös och slarvig användning av ordet. Det är dessutom ett felaktigt epitet på en politik som knappt har hunnit börja verka, men som ger resultat där den har börjat verka.

Jag vill kommentera tesen att dessa skattesänkningar skulle ge fler jobb. Precis som Anders Sundström gjorde tidigare i debatten kan man konstatera att Sverige har ett förmånligt företagsskatteklimat jämfört med väldigt många andra länder i vår omgivning.

Man kan nog inte enbart se de svenska problemen som, om man skall tala i ekonomiska termer, orsakades av ett för högt kostnadsläge på utbudssidan. Det kan ju lika gärna handla om för svagt tryck på efterfrågesidan i samhällsekonomin. Där saknar ju tyvärr Folkpartiet alla tänkbara analyser av vilka konsekvenser det skulle innebära för politiken.

Det är det som vi försöker göra genom precisa investeringssatsningar inom exempelvis byggsektorn. Man kanske skulle kunna göra en litet mer djupsinnig analys av samhällstillvaron än den som Folkpartiet

försöker göra i någon slags uppdelning i socialism kontra icke-socialism.

Om man sedan skall tala om blygsamhet så står jag gärna till tjänst med att citera vad den icke-socialistiske blivande statsministern Carl Bildt i sin blygsamhet sade inför valet 1991. Jag har också citatet här, så om vi skall tala om blygsamhet skall vi nog kunna ordna det.

Anf. 70 OLA STRÖM (fp) replik

Herr talman! Jag var inte alls ute efter Mats Hellströms uttalande. Jag tyckte att det på något sätt sammanfattade det som socialdemokraterna i hela valrörelsen gav uttryck för: Det här med arbetslösheten skulle ordna sig bara de kom till makten.

Det var till och med ofta så att de mer eller mindre påstod att den borgerliga regeringen avsiktligt ökade arbetslösheten. Det skulle jag aldrig påstå att socialdemokraterna gör avsiktligt. Jag tycker att man skall hålla sig för god för sådant. Jag tror att de reaktioner man nu möter bland ungdomar och andra som fortfarande är arbetslösa, det är att de trodde på det ni sade.

Det är inte fel att ha visioner. Det är inte det jag är ute efter. Men det är ingen mening med att ha valrörelser om man inte har något slags koppling mellan vad man lovar och vad man faktiskt kan leva upp till. Det tycker jag är oanständigt mot väljarna. Vi måste hålla oss för goda för det nästa valrörelse.

Sverige är faktiskt ett land som har för få småföretag. Statsministern, Socialdemokraterna och till och med Vänsterpartiet är överens om att det är där de nya arbetstillfällena måste komma. Då måste man ju bedriva en politik som underlättar och ger bättre förutsättningar för företagande. Det sade ju till och med statsministern själv i sin regeringsförklaring.

Men så har det ju inte blivit. Det regeringen och riksdagsmajoriteten gjort är att man har lagt nya beskattningar på företagen, uppemot 50 miljarder kronor, och fler regleringar och annat. Då är det ju inte konstigt att de här nya jobben inte kommer som man önskar. Man kan inte kommendera fram dem.

Man måste vårda näringslivet och de små företagen som man vårdar en planta: Man måste ge den vatten och förutsättningar för att växa. Sedan får man ha andra regler som tar bort ogräs och tokigheter. Men man kan inte utgå ifrån att alla företagare skall kommenderas att ordna nya jobb. Ge dem förutsättningar, så ordnar det sig.

Anf. 71 MARTIN NILSSON (s) replik

Herr talman! Precis som Anders Sundström gav uttryck för tidigare i denna debatt är det min förhoppning, och det är det jag har försökt framhäva med något slags emfas här i dag, att de löften som gavs i valet skall vara uppfyllda fram till nästa valrörelse. Det är det väljarna skall utvärdera, och de bör diskutera om det har blivit så eller inte.

Jag vill inte heller, även om det kanske skulle framställas så, hävda att den borgerliga regeringen lät arbetslösheten öka med flit på något sätt. Det är självklart en grov anklagelse. Jag tror inte att det är riktigt

och det är inte alls relevant för debatten. Däremot kan man fundera på om den ekonomiska politiken var rätt för att bekämpa arbetslösheten. Där kan man gott och väl vara kritisk. Det är samma kritik som kan riktas mot Ola Ströms resonemang nu, när han hävdar att de nya jobben måste komma i små företag osv. Jag tror inte att det är så speciellt många som ifrågasätter det. Men frågan är hur de kommer. Där måste man konstatera att de 50 000 konkurser som gjordes under föregående mandatperiod inte var något direkt lysande resultat av den småföretagspolitik som fördes och den politik som Ola Ström här talar för.

Jag tror att det kan behövas åtgärder på utbudssidan och på skattesidan. Jag tror t.o.m. att det kan behövas vissa förändringar i arbetsrätten – jag utesluter inte det. Men ert problem i Folkpartiet, Moderaterna m.fl. är ju att ni har en mental blockering mot att se att det även finns andra frågor, bortanför skattefrågorna, bortanför arbetsrätten, som handlar om efterfrågesituationen i samhället. Det påverkar småföretagarna oerhört mycket om de får någon möjlighet att utveckla sig eller inte. Riskkapitaltillgången påverkar företagarna och deras möjligheter att utvecklas oerhört mycket.

Det är sådana saker som vi har tagit itu med. Vi har låga företagsskatter. Vi ser till att fixa riskkapitalsituationen. Vi ser till att inom vissa valda sektorer öka efterfrågan i samhället. På det sättet klarar vi att få i gång den traditionella, riktiga arbetsmarknaden. Det är vår målsättning och vår politik.

Anf. 72 OLA STRÖM (fp) replik

Herr talman! Det kanske inte är så fruktsamt att diskutera vad som gjordes rätt eller fel under den förra mandatperioden. Men vad som kan konstateras är att de förslag till en alternativ politik som Socialdemokraterna hade skulle ha lett till ännu högre budgetunderskott och ännu sämre förutsättningar för företagen. Det skulle vara mycket intressant att höra åtminstone något exempel på vad Martin Nilsson anser gjordes fel och om han kan ge ett konkret förslag om vad den förra regeringen skulle ha gjort annorlunda för att undvika arbetslöshet. Det har vi inte hört så mycket om.

Det känns litet märkligt att Martin Nilsson står här och försöker undervisa oss i de icke-socialistiska partierna om att det behövs mer än låg företagsbeskattning. Det är det vi framhåller i varje motion. Där finns det en stor samhörighet mellan de fyra icke-socialistiska partierna.

Det handlar naturligtvis om näringspolitik, som är nästintill obefintlig i dag. Det handlar om att utbildning skall löna sig. Det handlar om att marginalskatterna inte skall vara så höga att det inte lönar sig att anstränga sig och att arbeta vidare. Utan att vara oförskämd mot Martin Nilsson, tror jag inte att Socialdemokraterna har så mycket att lära oss i andra partier.

När det gäller den aktiva arbetsmarknadspolitiken är det svårt att tycka att den inte har misslyckats. De reformer som skulle leda till så många sysselsättningar har inte gjort det. Jag förstår inte hur man kan använda något annat ord än misslyckande. Jag kan bara ta ungdomarna

som exempel, där insatserna har halverats. Det är svårt att kalla det för något annat än ett misslyckande.

Anf. 73 LARS STJERNKVIST (s)

Herr talman! Jag tycker, i likhet med statsrådet, att när vi diskuterar hur vi skall få ner en exempellöst hög arbetslöshet borde alla vara utrustade med en viss ödmjukhet. Jag har inte hört någon som med gott samvete har kunnat säga att han sitter inne med patentlösningen eller har kunnat peka på några erfarenheter av hur man löser problemet. En del av inläggen i dag har verkligen präglats av den ödmjukheten. Det finns undantag, som vi fick exempel på nu senast. Den typen av påståenden, att om vi socialdemokrater bara stryker ordet socialism i våra program kommer det att lösa sig, är fördummande lösningar som riskerar att leda till att den här församlingen och vi alla förlorar vår trovärdighet.

Även om det inte finns några lösningar för hur man pressar ner en arbetslöshet av den omfattning som vi har upplevt och fortfarande upplever, pekar alla erfarenheter och alla förståsigpåare i samma riktning, nämligen att det viktigaste man kan göra är att undvika att hamna där. Det viktigaste man kan göra är att förhindra att jobben slås ut.

Det var av det skälet som vi socialdemokrater, inklusive jag, under den förra mandatperioden så ivrigt argumenterade mot de omfattande uppsägningar som genomfördes inom den offentliga sektorn.

Ola Ström ställde frågan om vi kunde peka på någon punkt där vi var kritiska och om vi hade något förslag som skulle ha förhindrat den situationen. Detta är en sådan punkt.

100 000 offentliganställda slogs ut från arbetsmarknaden – detta i ett läge när vi samtidigt, på grund av konjunkturen, hade stora problem i övriga sektorer.

I grunden är detta självfallet olyckligt, därför att en massa viktiga arbetsuppgifter inte blir utförda. Men detta var också ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt en djupt olycklig utveckling.

Det är av precis samma skäl som jag upprepar detta i dag. Jag tycker att vi måste ägna all kraft och energi – eftersom arbetslösheten fortfarande, trots högkonjunkturen, ligger kvar på en oacceptabelt hög nivå – åt att med alla tillgängliga medel förhindra att offentliganställda slås ut i öppen arbetslöshet.

Det är viktigt att göra ett klarläggande av vad man egentligen menar när man säger det. Jag uppfattade Hans Andersson som ganska tydlig och Dan Ericsson som inte fullt lika tydlig när det gäller att vi skall bevara den kommunala verksamhet och service som finns.

Jag lever däremot i den förvissningen – det gör uppenbarligen också den majoritet som står bakom betänkandet – att även om vi nu skall använda alla tillgängliga medel för att förhindra att offentliganställda kastas ut i öppen arbetslöshet, måste vi göra det på ett sådant sätt att det möjliggör nödvändiga rationaliseringar. För att vi på lång sikt skall kunna klara balansen i kommuner och landsting kommer det nämligen att bli nödvändigt att också minska antalet anställda. Men vi måste göra den bantningen på ett sådant sätt att vi både tar hänsyn till enskilda

människors behov och förhindrar en ökad belastning på arbetsmarknadsmyndigheterna i detta läge.

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag hittills bara har kommenterat tidigare talare – det var inte alls min avsikt.

Av detta skäl är det fortfarande fel att nu försöka lösa de ekonomiska problemen genom att kasta ut offentliganställda i arbetslöshet.

Det besked vi har fått i dag från arbetsmarknadsministern är därför väldigt bra. Det har pratats om Östergötland – det gläder naturligtvis en norrköpingsbo – men det här är inte något regionalt problem för Östergötland. Vi vet tyvärr att man inom många landsting och många kommuner runt om i landet förbereder eller redan har lagt omfattande varsel. Detta är alltså inte något lokalt bekymmer.

De som nu sitter runt om i landet och förhandlar och försöker hitta lösningar för att förhindra att människor slås ut i öppen arbetslöshet har nu på en punkt fått ett väldigt klart och tydligt besked. Arbetsmarknadsministern sade tidigare i dag, att med den proposition och med det riksdagsbeslut som förhoppningsvis skall klubbas på onsdag får vi "ett verktyg för att förhindra uppsägningar i kommuner och landsting". Det är bra.

På en punkt är jag fortfarande orolig, i likhet med Hans Andersson, och det gäller de resurser som vi avsätter genom beslutet på onsdag: Räcker de? Vi vet inte svaret på den frågan i dag. Men jag kan lova den här församlingen, att om det visar sig att resurserna inte räcker så kommer åtminstone jag att verka för att det läggs fram ytterligare förslag. Ett litet tips skulle kunna vara att använda de pengar som uppenbarligen blir över av RAS-stödet till offensiva insatser för att vidareutbilda och omskola dem som i dag riskerar att förlora jobben inom offentlig sektor.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Men jag höjer samtidigt ett varnande finger för att det kan finnas skäl att återkomma till den här viktiga frågan.

Anf. 74 OLA STRÖM (fp) replik

Herr talman! Den borgerliga regeringen fick, och får fortfarande, kritik för att den ökade arbetslösheten och ökade statsskulden. Jag frågade i mitt anförande efter förslag på hur den regeringen skulle kunna ha gjort annorlunda. Nu fick jag ett förslag av Lars Stjernkvist som skulle ha precis den effekten att det hade ökat underskottet i statsbudgeten. Min fråga kvarstår alltså fortfarande.

När det sedan gäller det här med socialism får jag be Lars Stjernkvist om ursäkt om han uppfattar det som om jag vill göra den här debatten ytligare. Jag tycker faktiskt att det är väsentligt att veta vilken ideologisk utgångspunkt man har för den politik man skissar fram. Min fråga är alltså fortfarande om Lars Stjernkvist anser att Socialdemokraterna är ett socialistiskt parti och om han i så fall anser att den politik som nu förs är socialistisk. Jag tycker inte att det är ytligt; om det uppfattas så ber jag om ursäkt för det.

Anf. 75 LARS STJERNKVIST (s) replik

Herr talman! Jag tycker att vår tid i den här kammaren är alldeles för begränsad för att användas till sådana här intellektuella övningar om vilken etikett vi vill sätta på varandras politik. Den typen av intellektuella övningar deltar jag gärna i, men jag tycker inte att vi skall uppta kammarens ansträngda tidsprogram med det.

Jag övergår i stället till själva sakfrågan, det här förslaget som uppenbarligen Ola Ström var rädd för. Om man skulle ha räddat offentliganställda under de tidigare åren så skulle det ha ökat budgetunderskottet, säger Ola Ström. Nej, svarar jag. Det är just det som är en poäng, en av de poänger som vi med en drucken papegojas envishet upprepade under vår oppositionstid. När alternativet är öppen arbetslöshet kan man inte spara pengar, vare sig för staten eller på lång sikt för kommunerna, genom att kasta ut de offentliganställda i arbetslöshet.

Självklart kan man spara pengar, men det förutsätter i så fall att det finns några andra jobb att gå till. Det är därför det är så oerhört viktigt att man först skapar förutsättningar så att de som i dag är övertaliga på grund av ekonomin verkligen skall kunna få andra jobb. Annars orsakar vi bara en rad mänskliga tragedier utan att spara några pengar.

Detta är alltså ett mycket konkret exempel på att vi under förra mandatperioden lade fram förslag som skulle kunna ha bidragit till att begränsa ökningen av arbetslösheten.

Anf. 76 OLA STRÖM (fp) replik

Herr talman! Jag tycker också att vi skall använda tiden väl. Jag nöjer mig därför med att Lars Stjernkvist svarar ja eller nej på min fråga om Socialdemokraterna är ett socialistiskt parti.

Anf. 77 LARS STJERNKVIST (s) replik

Herr talman! Det var egentligen inte min avsikt att begära replik, men jag tar naturligtvis gärna chansen att säga någonting.

Mitt personliga svar på den fråga som Ola Ström ställde blir så här: Jo, jag betraktar den politik som jag står för och som mitt parti står för som socialistisk. Men det uttalandet blir egentligen tämligen meningslöst om man inte fyller det begreppet med ett politiskt sakligt innehåll. För att göra det räcker inte min tvåminutersreplik.

Anf. 78 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Då räcker nog inte heller den politik till som nu förs av regeringen, om den skall ha det epitetet.

Fram till nu har 100 000 jobb försvunnit under 1990-talet, och 100 000 jobb ytterligare kommer att försvinna. Det som är allvarligt är att regeringen i kompletteringspropositionen säger att vi skall fortsätta neddragningen av den kommunala konsumtionen i förhållande till BNP. Den var 19,8 % år 1992 och skall nu ned till 17,5 %.

Detta är en medveten strategi för att strypa välfärdsinnehållet i den svenska tillväxten. Det är helt oacceptabelt och kan bara leda till att kommuner och landsting får mindre resurser till att bedriva verksamhet och ha personal. Det är huvudskälet till att Vänsterpartiet som hu-

vudstrategi lägger pengar direkt till kommuner och landsting. Vi gör det genom att sänka arbetsgivaravgifterna med ungefär 3 procentenheter.

Däremot är det alldeles riktigt att viss rationaliseringsverksamhet måste pågå, och det är också nu många som går ur de här LAN-avtalen. Därför behövs det ett rejält program för kompetensutveckling. Vi har också lagt fram ett sådant förslag, och om Lars Stjernkvist är så intresserad av det som han säger sig vara intresserad av, bör han stödja reservation 35. Där finns ett konkret förslag, och det finns pengar reserverade för ett kompetensutvecklingsprogram.

Att använda överblivna RAS-pengar, i den mån de existerar i sinnevärlden, är alldeles utmärkt. Det skulle faktiskt motsvara de 2 miljarder som vi vill avsätta. Då skulle vi vara överens.

Anf. 79 LARS STJERNKVIST (s) replik

Herr talman! Jag försökte i mitt anförande säga att jag tror att man skall vara mycket försiktig både med att anvisa konkreta lösningar, någon sorts patentmedicin för hur problemen skall lösas, och med prognoser. Erfarenheterna visar tyvärr att vi alldeles oberoende av partifärg har haft svårt att uppskatta hur utvecklingen kommer att bli och vilken effekt olika politiska beslut har.

Jag delar Hans Anderssons uppfattning att det finns skäl att misstänka att den uppskattning som regeringen gör i budgeten om antalet offentliganställda framöver är väl optimistisk. 15 000 hotade jobb kan tyvärr visa sig vara en underskattning av problemet.

Samtidigt är jag inte beredd att säga att Hans Andersson och de fackliga organisationerna ligger närmare sanningen när de nämner antalet 100 000. Jag tycker att det viktiga besked som vi kan ge är att vi skall ha en öppenhet inför att återkomma med lösningar, om det visar sig vara nödvändigt. Det viktiga är att vi i grundfrågan är tydliga och klara. Utgångspunkten och målsättningen måste vara att undvika att kommun- och landstingsanställda kastas ut i öppen arbetslöshet. De praktiska politiska åtgärderna får sedan anpassas till hur verkligheten ser ut.

Anf. 80 HANS ANDERSSON (v) replik

Herr talman! Jag är överens med Lars Stjernkvist om att det är mycket svårt att kvantifiera dessa risker. Jag vet inte om det blir 100 000, 80 000 eller 60 000. Blir det 100 000, räcker inte heller vårt förslag till. Men vad jag vet är att när arbetsmarknadsministern säger: Jo, men visst skall vi kunna göra någonting åt det här problemet, är detta med tanke på den budget som utskottsmajoriteten har ställt sig bakom inte sant. Det utrymmet finns inte, och det vet man redan ute i länen, där man har fått en preliminärfördelning av sina medel. Därför måste det till en extra resurs, och den måste öronmärkas för utbildning på grund av de konsekvenser som kommunnedskärningarna kommer att få. Detta kommer särskilt att markeras vad gäller kvinnor. Jag tycker då att det är hederligt att också finansiera detta på det sätt som vi har gjort.

Jag håller vidare med om att det inte är lätt att veta exakt vad som skall hända, och jag har inte någon snabblösning. Den lösning som jag här förordar kan sägas vara ett slags sistahandslösning. Om man inte orkar upprätthålla den kommunala välfärden, måste man åtminstone på ett bra sätt ta hand om de människor som har gjort ett bra jobb inom den. De måste få bättre möjligheter till en alternativ arbetsmarknad. Båda dessa förslag har vi lagt fram.

Anf. 81 LARS STJERNKVIST (s) replik

Herr talman! Utskottsmajoriteten beräknar att det beslut som vi skall ta på onsdag kommer att leda till att man får resurser som räcker till 240 000 människor i olika typer av åtgärder. Om det visar sig att den uppskattningen är rimlig, tycker jag att det finns skäl att vara rätt optimistisk om möjligheterna att använda pengar också för att förhindra uppsägningar i kommuner och landsting.

Men detta kan, som sagt, av olika skäl visa sig inte vara en riktig bedömning. Svaret på det får vi ju ganska snart, Hans Andersson, eftersom man just nu förhandlar ute i kommuner och landsting. Då får vi en rimlig uppfattning i frågan om resurserna verkligen kommer att räcka. Jag kan lova Hans Andersson att om det skulle visa sig att hans mer pessimistiska prognos är riktig, kommer jag i så fall att fortsätta att verka för att ytterligare åtgärder vidtas.

Anf. 82 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Lars Stjernkvist sade att jag var otydlig i diskussionen om kommuner och landsting. Hur då otydlig? Jag själv och de övriga kristdemokratiska ledamöterna har under hela den period som vi har suttit här i riksdagen drivit denna fråga. Vi lyckades få med oss övriga partier i den tidigare regeringskonstellationen på att få till stånd skrivningar i utskottet som möjliggjorde för länsarbetsnämnderna att sluta de berörda avtalen med kommuner och landsting för att förhindra uppsägningar och öppen arbetslöshet. Det är den möjligheten som nu är på väg att fasas ut från verktygen i den arbetsmarknadspolitiska arsenalen.

Lars Stjernkvist sade att ministern gav ett bra besked på den här punkten. Vilket besked? Han har inte givit oss något besked utan har tvärtom tillåtit att avtalen nu inte förlängs och att möjligheter till nya avtal inte ges.

Jag skulle vilja citera ur den kristdemokratiska reservationen på den här punkten, reservation nr 12: "Utskottet anser i likhet med motionärerna i motion A54 (kds) att den möjlighet som tidigare gavs till länsarbetsnämnderna att sluta avtal med kommuner och landsting om utbildning och kompetenshöjning i stället för öppen arbetslöshet måste kvarstå. Det är enligt utskottet väsentligt att tydliga signaler om detta ges till ansvariga myndigheter."

Lars Stjernkvist har alla möjligheter att på onsdag liksom Vänsterpartiet ansluta sig till denna uppfattning.

Lars Stjernkvist vill sätta upp ett varnande finger och säger att man får återkomma med lösningar om det blir nödvändigt. Men tiden är ute. Det är nödvändigt nu. Jag vill anbefalla artikeln i Landstingsvärlden

från i går, enligt vilken 10 000 anställda räknas som övertaliga och möjligheten att få till stånd den aktuella typen av avtal inte verkar finnas.

Anf. 83 LARS STJERNKVIST (s) replik

Herr talman! Jag blir litet smickrad när den ene efter den andre erbjuder mig anslutning till reservationer, men jag står ändå fast vid min slutsats att jag biträder utskottsmajoritetens förslag.

Vad jag menade med talet om otydlighet, Dan Ericsson, var följande – och där ger jag gärna Dan Ericsson en eloge, eftersom han har arbetat hårt med den frågan. Det är en sak att vi är överens om att det i dagsläget är fel att kasta ut kommun- och landstingsanställda i öppen arbetslöshet. Men menar Dan Ericsson att vi också långsiktigt klarar oss utan att rationalisera och minska antalet anställda i kommuner och landsting? Det var på den punkten som jag menade att han inte var lika tydlig.

Även om man vidare kan belägga en mängd uttalanden i olika sammanhang där Dan Ericsson har uttryckt sig oerhört väl om offentlig verksamhet och om vilken betydelse sjukvården, barnomsorgen och äldreomsorgen har, måste han som politiker ibland, åtminstone för ett ögonblick, jämföra det som han säger med det som han praktiskt har ansvar för. Tyvärr gör resultatet av de gångna tre åren, Dan Ericsson – trots alla vällovliga inlägg i denna kammare – att det som finns nedskrivet litet grand bleknar.

Anf. 84 DAN ERICSSON (kds) replik

Herr talman! Låt mig vad gäller det resultat som Lars Stjernkvist talar om ta Östergötland som exempel. Under den förra mandatperioden hade vi inte en enda uppsägning från landstingets sida och från de stora kommuner där det fanns fyrpartikoalitioner, utan löste problemen via avtal med länsarbetsnämnderna. Det var något som vi drev fram här i kammaren.

Jag trodde faktiskt att Lars Stjernkvist uppskattade detta och verkligen ville slå vakt om denna möjlighet. Jag blir när jag nu hör Lars Stjernkvist litet bekymrad inför möjligheten att han ändå kommer att stödja utskottsmajoritetens uppfattning att man bör avvakta och se. Det är nu som det händer. Det är nu som avtalen löper ut och som det skulle finnas möjlighet att sluta nya avtal. Men länsarbetsnämnderna säger nu att de inte får några tydliga signaler om att detta instrument skall användas.

Detta instrument håller på att fasas ut ur den arbetsmarknadspolitiska arsenalen. Det kommer vi inte ifrån. Det är på den punkten som vi från kds har en avvikande uppfattning. Vi menar att detta instrument skall få finnas kvar.

Vad sedan gäller kommunernas ekonomi, Lars Stjernkvist, vill jag säga att vårt budgetförslag faktiskt innebär att vi förstärker kommunernas ekonomi med 8–10 miljarder. Det är på det sättet som vi skall klara verksamheterna: äldreomsorgen, vården, barnomsorgen och utbildning-

en. Nu försämrar ni dessa verksamheter, tvärtemot vad ni sade under valrörelsen. Det är verkligheten, Lars Stjernkvist.

Anf. 85 LARS STJERNKVIST (s) replik

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad Dan Ericsson menar när han säger att det är för sent. På onsdag skall vi här fatta beslut om vilka regler som skall gälla efter halvårsskiftet. Just nu sitter man och förhandlar runt om i landet för att hitta lösningar för att förhindra uppsägningar. Ingen kan väl rimligen begära att de förhandlingarna skall vara avslutade innan vi här i riksdagen har talat om vilka resurser och vilket regelverk som skall finnas efter halvårsskiftet.

På en punkt har det i dag getts ett mycket tydligt besked, nämligen när statsrådet Anders Sundström sade: Jo, ni får det verktyg som behövs för att förhindra uppsägningar. Tydligare än så kan man rimligen inte vara. Den reservation kds har skrivit innebär uppenbarligen i det här läget bara att man slår in öppna dörrar. Den är redan tillgodosedd. Men det återstår ett frågetecken. Det gäller resurserna. Räcker pengarna? Vid åtskilliga tillfällen har jag nu upprepat att om det skulle visa sig att pengarna inte räcker måste det naturligtvis finnas en öppenhet för att återkomma.

Anf. 86 INGRID BURMAN (v)

Herr talman! Andra har talat om det här betänkandet i sin helhet. Jag väljer att koncentrera mig på några enstaka frågor och ett visst jämställdhetsperspektiv. Jämställdheten i det här betänkandet och i arbetsmarknadspolitiken i stort lämnar mycket övrigt att önska. Den verkar helt enkelt inte existera.

Visserligen är arbetslösheten bland män fortfarande några procenttal högre än bland kvinnor. Men när sysselsättningen ökar, minskar männens arbetslöshet. Kvinnorna står och stampar på samma höga arbetslöshetsnivå.

Parallellt med detta vet vi att ytterligare 40 000 offentliganställda, mest kvinnor, kommer att lämna sin utbildningsperiod i kommuner och landsting när avtalen med Lan löper ut. Dessutom kommer ytterligare ca 60 000 och kanske fler – mest kvinnor – att få lämna sina anställningar i kommuner och landsting när den kommunala ekonomin försämras ytterligare på grund av riksdagsbeslut. Allt talar för att kvinnors arbetslöshet kommer att öka markant under det närmaste året om inget görs.

Vad planerar regeringen att göra åt det här? Hur mycket avser man att investera för att skapa arbetstillfällen för kvinnor? Svar: ingenting. Två miljarder i allergisanering är bra. Det behövs. Det kommer dessutom att skapa arbeten inom byggsektorn – en typiskt manlig sektor. Två miljarder till nybyggnation är bra. Det skapar arbetstillfällen inom byggsektorn.

Ett ROT-program enligt Vänsterpartiets förslag hade varit bättre. Det hade gett fler arbetstillfällen, men trots allt ger det jobb inom en sektor där det behövs – en manlig sektor. För kvinnorna blir det ingenting. De är osynliggjorda och bortglömda.

I stället fattar regeringen beslut vars effekter ökar arbetslösheten bland kvinnor när den kommunala ekonomin begränsas. Vi vet att nästan varenda krona som satsas i den offentliga sektorn ger arbetstillfällen – mest för kvinnor. Vi vet dessutom att behoven av fler jobb i sjukvården, i barnomsorgen och i äldreomsorgen är akuta. Där finns behoven, och där finns arbetstillfällena.

Då, för några månader sedan, valde regeringen att satsa på riktat anställningsstöd. Vad blev utfallet? Tja, 15, kanske 20 registrerade ansökningar om jobb, varav minst hälften och kanske fler möjligen skulle ha inkommit i alla fall. Man reserverade 5 miljarder som kunde ha använts på ett bättre sätt. Sänkningen av matmomsen kostade 8 miljarder. Då fanns det pengar. Det handlar alltså till syvende och sist om en prioritering, ett val.

Vid sidan av åderlåtningen av offentliga sektorn på arbetstillfällen har 80 000 kvinnor lämnat kontorsadministrativa yrken sedan 1990. De har följande gemensamt: en relativt hög ålder, en utbildning som i dag anses föråldrad, ett yrke som i stort sett är bortrationaliserat. Kvinnors arbetsmarknad krymper och blir smalare. Hur gärna vi än vill och önskar kan inte dessa kvinnor vara byggnadsarbetare eller tekniker i morgon.

Arbetsmarknaden i stort ställer också helt andra krav på utbildning med ny teknik och en ny arbetsorganisation som har förändrat arbetslivet. Skall dessa kvinnor ha en reell möjlighet att komma tillbaka på arbetsmarknaden krävs en bred och djup satsning på kompetenshöjande åtgärder.

Vänsterpartiet föreslår att AMS ges i uppdrag att utveckla eller upphandla utbildning som leder dessa långtidsparkerade kvinnor tillbaka till arbetslivet. Vi kan inte blunda för problemet att kvinnors traditionella arbetsmarknad har krympt och att det krävs särskilda satsningar för att vidga deras kompetens så att de kan söka arbeten på en bredare arbetsmarknad. Likaväl som vi investerar i byggnation måste vi våga investera i kompetens.

Vänsterpartiet har i en rad motioner lagt fram förslag för att säkra och värna kvinnors rätt och möjlighet till arbete. Det gäller riktade medel till kommunal sektor. Det gäller kompetensutveckling i arbetslivet, och nu en riktad kompetensutveckling till kvinnor som är arbetslösa. Det gäller satsning på tjänstesektor och åtgärder mot lönediskriminering. Det gäller deltidsanställdas rätt till heltidsanställningar, arbetstidsförkortning och arbetsskadebegreppet. Ja, vi har fler förslag.

Alla dessa förslag har vuxit fram utifrån insikten att kvinnors rätt och möjlighet att försörja sig själva är grunden till ett jämställt liv och ett jämställt samhälle.

Vad föreslår utskottets majoritet? Jo, först konstaterar man att problemen för kvinnorna på arbetsmarknaden är stora och att framför allt deltidsarbetslösheten har ökat markant bland kvinnor. Man talar om bristande kunskap och utbildning. Särskilt hos de äldre kvinnorna utgör det här ett hinder mot rörlighet på arbetsmarknaden. Man talar om kvinnors dåliga arbetsmiljö. Man har alltså insikt om problemen, och nu kommer majoritetens förslag till lösning.

För det första har man lyft fram jämställdheten på arbetsmarknaden som ett lämpligt ämne för en förvaltningsrevision av riksdagens revisorer. För det andra ger man regeringen till känna behovet av en kartläggning och analys av kvinnors arbetsmarknad. För det tredje pekar man på en rad andra utredningar.

Jag har inget att invända mot något av de här förslagen eller mot andra utredningar som utskottet hänvisar till. Men det här har ingenting att göra med det faktum att vår arbetsmarknadspolitik för det kommande budgetåret även måste omfatta kvinnorna och kvinnornas arbetstillfällen.

Jag vill i det sammanhanget passa på att säga att visst är det sympatiskt och bra med detta värnande om åtgärden med Lan-avtal. Jag stöder det fullt ut. Men det måste faktiskt vara en prioriterad uppgift att behålla kvinnorna i arbetslivet, att tillskjuta medel så att de jobb som behövs blir utförda och icke längre är en åtgärd. Vi bör satsa på att bygga broar från kvinnor som har lämnat den offentliga sektorn och det kontorsadministrativa yrket på en ny arbetsmarknad. Det krävs pengar. Det krävs finansiering.

Vänsterpartiet har ett sådant förslag. Jag välkomnar både Dan Ericsson och Lars Stjernkvist att stödja reservation 35, så behöver ni inte vara så bekymrade längre.

Det krävs alltså riktade insatser för att skapa arbetstillfällen för kvinnor och riktade insatser till arbetslösa kvinnor. Jag tycker att det är häpnadsväckande att ett betänkande så kemiskt fritt från jämställdhetsperspektivet verkar kunna gå igenom i Sveriges riksdag. Samtidigt vet vi att det kommer ytterligare förslag som kommer att rikta sin udd mot kvinnor. Det gäller bl.a. förändringarna för deltidsarbetslösa, mest kvinnor.

Jag skall sluta här genom att kort säga att jag tycker att det här betänkandet i sin helhet kan recenseras med: Och för kvinnorna ingenting, de skall utredas. Tack.

Anf. 87 MARTIN NILSSON (s) replik

Herr talman! I det svenska politiska systemet är det både ett och annat som skall utredas, både för kvinnor och män. Det kan jag lova. Vi har den traditionen för att bereda olika frågor.

Jag har ingenting emot den verklighetsbeskrivning som Ingrid Burman ger, även om den är litet väl onyanserad. Men i stora drag är det som med stor sannolikhet kommer inom den offentliga sektorn ett problem. Det finns behov av stora förändringar och med dem följer kanske arbetslöshet.

Jag tror att det är mycket viktigt att komma ihåg de åtgärder som har vidtagits. När Ingrid Burman beskriver dem blir det ett litet lätt förlöjligande. Jag tror inte att man gör frågan någon tjänst genom att anlägga den här litet lätt förlöjligande tonen.

Vi har sett att ett av grundproblemen är att vi i Sverige har en mycket starkt könssegregerad arbetsmarknad. Vi måste finna åtgärder för att komma till rätta med denna könssegregation.

Den kanske största kvinnofällan när det gäller arbetsmarknaden i dag är den kraftiga övervikten av kvinnliga representanter bland deltidsarbetande. Det måste det göras något åt.

Vi ser som sagt var problem när det sker förändringar i offentlig sektor.

På detta finns lösningar. Lösningarna handlar inte först och främst om att se till att alla som har jobb skall få fortsätta att ha det jobbet i all framtid. Man måste inse att det kommer att behövas omstruktureringar och förändringar. I de här förslagen ingår utredningar.

Den socialdemokratiska regeringen har uttalat sig för att man vill ha en förändring i arbetsrätten som ger rätt till mertid vid deltidsanställningar. Jag tror att man skall vara försiktig med investeringarna. Det finns en hel del inom byggsektorn som, precis som jag försökte säga i mitt inledningsanförande, leder över till underleverantörer där väldigt många kvinnor jobbar. Jag har själv jobbat på en gardinstångsfabrik en gång i tiden. Jag kan berätta att där var både en och annan kvinna som fick nytta av att byggandet flöt bra. Jag tror att man skall vara försiktig med generaliseringarna. De gynnar ingenting. Men vi är medvetna om problemen i dag.

Anf. 88 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Det är tråkigt om Martin Nilsson upplever att mitt inlägg var raljerande eller förenklat på något sätt. Det var mycket seriöst menat, vill jag påstå.

Först och främst blev jag mycket förvånad när man väljer att peka ut ett utmärkt förslag, som Vänsterpartiet har lagt fram, nämligen att revisorerna skall titta på jämställdheten i arbetsmarknadspolitiken, som ett förslag till åtgärd i majoritetens motivering. Det här är alltså en seriös förvåning över att man behandlar frågan på detta sätt.

När det gäller Martin Nilssons övriga kommentarer delar jag uppfattningen att vi skall göra något åt de deltidsarbetslösa. Vi har lagt fram förslagen.

Jag delar Martin Nilssons uppfattning att det är ett problem med den könssegregerade arbetsmarknaden. Vi har lagt fram förslagen. Vi talar om detta kompetensutvecklingsprogram vars inriktning är att bygga broar. Vi använder t.o.m. det ordet i motionen. Jag delar den uppfattningen att det här är ett mycket seriöst och mycket stort problem, därav min förtvivlan över att man i betänkandet enbart registrerar problemen. Man lämnar analysen, men man har inga förslag till lösningar.

Anf. 89 INGEGERD SAHLSTRÖM (s)

Herr talman! När man talar om en effektivare arbetsmarknadspolitik måste naturligtvis, som de tidigare talarna har påpekat, kvinnornas arbetsmarknad uppmärksammas. Jag måste erkänna att jag också blev besviken när jag läste propositionen och fann att kvinnoperspektivet i den var så litet.

Men jag tycker ändå att man i utskottet i stor utsträckning har tagit del av sådana påpekanden som har gjorts. Bl.a. har vi socialdemokra-

tiska kvinnor väckt en motion där vi har framhållit att kvinnornas arbetsmarknad måste ses över. Den måste kartläggas. Den måste analyseras.

Vi socialdemokratiska kvinnor har krävt att kvinnornas arbetsmarknad skall ses över därför att vi vet att vi är inne i en föränderlig tid och att arbetsmarknaden kommer att se annorlunda ut i framtiden än den gör i dag. Men vi vidhåller att ett eget arbete och en egen inkomst ger frihet och oberoende i ett modernt samhälle, såväl åt kvinnor som åt män.

Hur skall då kvinnor agera, och hur skall våra erfarenheter och kunskaper kunna tas till vara i en tid av sådana här förändringar?

Ja, när vi skrev vår motion var det detta vi menade att man måste belysa för att kunna fatta bra beslut i framtiden. Vi svenska kvinnor är yrkesarbetande i dag, och det tänker vi förbli. Men vår ställning på arbetsmarknaden måste självklart stärkas. För det är alltjämt så att det är manliga mönster, manliga modeller som gäller, och den könsuppdelade arbetsmarknad som vi har kan man inte längre acceptera.

Kvinnornas kunskaper och kvinnornas erfarenheter måste man ta vara på inom alla arbetsmarknadens områden, likaväl som att män måste ta sin del i de som vi kallar typiskt kvinnodominerade arbetena.

Det är fortfarande så att kvinnor i mycket högre grad än män tvingas att jämka samman vardagslivets sociala behov med arbetslivets många gånger mycket stela organisation. Det är därför vi har de problem som vi har i dag, med deltidsarbete och deltidsarbetslöshet.

Vi vet också att löneskillnaderna inte har minskat, utan tvärtom ökat under de senare åren. Det måste hända någonting, så att kvinnor har chansen att få lika lön som män för ett likvärdigt arbete.

Väldigt många kvinnor arbetar också fortfarande i mycket tunga och monotona jobb. De kan vara både fysiskt och psykiskt ansträngande. Många av dessa kvinnor arbetar i miljöer som har skapats utifrån att mannen har betraktats som norm i arbetslivet.

Det har mycket riktigt också påpekats här tidigare att en del kvinnojobb har försvunnit under de senaste åren. Det är väldigt många äldre kvinnor som har sett sina tidigare arbetsuppgifter försvinna. Det kan vara jobb inom administration, inom förvaltning och inom omsorg. Det är självklart att de här kvinnorna måste tas till vara på arbetsmarknaden även i fortsättningen. Det behövs som jag har sagt kompetensutveckling, det behövs utbildning.

Vi socialdemokratiska kvinnor vill ha en utveckling som leder till att kvinnor inte hänvisas till lågbetalda servicejobb, vilket ju var på förslag för något år sedan. Vi vill inte heller bli hänvisade tillbaka till hemmen. Nej, vi vill vara kvar på arbetsmarknaden. Men vi vill vara med och skapa en ny arbetsmarknad. Vi har visioner om hur en framtid skall kunna se ut.

Vi står på tröskeln till ett nytt sekel. Det tar inte så många år förrän vi är där. Vi måste vara med och skapa de nya arbetena. När vi skrev vår motion menade vi att man måste ha ordentliga analyser av många olika slag för att man skall kunna fatta ett genomgripande beslut för framtidens arbetsmarknad.

Jag gläder mig åt att arbetsmarknadsministern har varit positiv och sagt att han tänker starta en utredning där man ordentligt ser över kvinnornas arbetsmarknadssituation.

Han har också sagt att han i det sammanhanget skall fästa uppmärksamhet på den offentliga sektorns möjligheter i framtiden.

Herr talman! Jag ser fram emot den här utredningen, och jag hoppas att man snabbt skall komma fram till ett resultat. Det första resultatet kanske blir att vi minskar könsuppdelningen på arbetsmarknaden.

I detta anförande instämde Maj-Inger Klingvall, Kristina Svensson, Karin Olsson och Lilian Virgin (alla s).

Anf. 90 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som Ingegerd Sahlström sade i sitt anlägg från talarstolen. Liksom Ingegerd Sahlström är vi i Vänsterpartiet glada åt den här utredningen. Vi har biträtt den i utskottet. Det handlar om det långa perspektivet och om hur vi skall jobba på lång sikt med den viktiga frågan om en könssegregerad arbetsmarknad.

Men vi har också ett kort perspektiv. Det handlar om alla dessa kvinnor som är på väg ut ur den offentliga sektorn, som befinner sig i arbetslösheten och som inte kan vänta på en utredning om hur vi i framtiden skall bryta könssegregationen.

Detta är anledningen till att vi i Vänsterpartiet har lagt konkreta förslag när det gäller kompetensutveckling, när det gäller mer bidrag till kommunerna och när det gäller att värna kvinnors arbetstillfällen. Vi vill värna och lyfta fram de kvinnliga arbetstillfällena i lika hög grad som vi vill göra det med de manliga arbetstillfällena. Det här betänkandet speglar en oerhörd feghet i det fallet.

Det skulle glädja mig ofantligt mycket om Ingegerd Sahlström för kvinnoförbundets räkning också omsatte sina ord i praktisk handling och stödde Vänsterpartiets konkreta förslag för att i dag börja arbeta med det kortsiktiga perspektivet. Då kan vi gemensamt också driva de långsiktiga frågorna. Det här gäller de flesta av de förslag som Ingegerd Sahlström lyfter fram från talarstolen. Hon talar om lönediskriminering: Vi har lagt ett förslag. Hon talar om deltidsarbetslösa: Vi har lagt ett förslag.

Anf. 91 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Jag tror precis som Ingegerd Burman att vi två i grund och botten har väldigt lika uppfattningar i de här frågorna.

I det Socialdemokratiska kvinnoförbundet har vi under ett långt antal år arbetat med frågor som gäller kvinnor och kvinnors arbetsmarknad. Jag tycker att vi genom det långsiktiga arbete som vi har utfört kan ta åt oss av en del av det positiva som har hänt på kvinnornas arbetsmarknad. Det vi vill göra i dag är att se till att vi får en ännu mer jämställd arbetsmarknad. Våra mål, dina och mina, är säkert mycket lika, men vi har olika medel för att nå dit.

Anf. 92 INGRID BURMAN (v) replik

Herr talman! Det är som Ingegerd Sahlström anger. Vi har olika medel för att nå fram, målen har vi tillsammans.

Vänsterpartiet anser att den könssegregerade arbetsmarknaden och dess effekter är synliga i dag. Den behöver vi inte utreda. Vi måste värdesätta kvinnors arbetstillfällen lika mycket som vi värdesätter männens arbetstillfällen.

Vi investerar i dag på ett mycket klokt och riktigt sätt för att skapa arbetstillfällen för män, och vi sitter med armarna i kors och ser kvinnors arbetstillfällen försvinna bort. Då är det inte läge för utredningar, utan det är läge för investeringar. Medlet heter att vi måste sätta ekonomiska resurser bakom orden. Annars riskerar vi att våra åsikter enbart blir en politisk pamflett på jämställdhetens altare, och det vore tråkigt.

Vi behöver sätta fokus på de hundratusentals kvinnor som i dag finns i den öppna arbetslösheten. Jag hade förväntat mig att Socialdemokratiska kvinnoförbundet skulle driva dessa frågor tillsammans med Vänsterpartiet, efter att ha lyssnat på Ingegerd Sahlström i talarstolen.

Anf. 93 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik

Herr talman! Den allra viktigaste frågan är arbete och sysselsättning åt alla. I propositionen och i betänkandet finns det ändå förslag som gör att också kvinnor kan få möjligheter utifrån de förutsättningarna.

Jag vill påpeka att vi behöver ha en djupare analys av kvinnornas arbetsmarknad. Även om vi i dag vet väldigt mycket behöver vi samla ihop hela vår kunskap och få en samlad bild där många olika faktorer vävs samman så att vi i framtiden kan få en arbetsmarknad som är lika bra för både kvinnor och män.

Anf. 94 TANJA LINDERBORG (v)

Herr talman! Vi har, som vi alla vet, en mycket bekymmersam arbetslöshetssituation, med en för svenska förhållanden unik hög arbetslöshet.

Arbetslösheten är dock inte jämnt fördelad. Vissa grupper är väsentligt hårdare drabbade än andra. Hit hör utan tvekan de människor som har någon form av handikapp. Bland dessa är arbetslösheten väsentligt högre än genomsnittet.

I det betänkande vi nu diskuterar, är det framför allt på två punkter som jag är mycket kritisk till utskottsmajoritetens förslag. Det gäller dels neddragningarna för Samhall, dels sänkningen av taket för lönebidragen.

Samhall driver en mycket bra verksamhet, som ger meningsfulla arbeten åt många människor som annars skulle stå utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Effektivisering av verksamheten sker kontinuerligt, och trots den rådande arbetsmarknadssituationen ökar antalet arbetstagare som går från anställning i Samhall till arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Man har alltså lyckats med utslussningsarbetet. Detta är ett mycket gott betyg åt Samhalls verksamhet.

Att nu minska anslagen till Samhall är inte samhällsekonomiskt motiverat. Tvärtom är en sådan åtgärd kontraproduktiv. Självklart skall vi ha ett tryck på Samhall att fortsätta rationalisera verksamheten och öka produktiviteten. Det måste alla verksamheter kontinuerligt utsättas för. Men det ekonomiska utrymme som uppstår genom ökad produktivitet och bättre effektivitet bör inte dras in till statskassan utan i stället användas för att bereda fler människor jobb inom Samhall. Det är en samhällsekonomiskt klok politik.

Utskottsmajoriteten ställer sig också bakom, vilket jag beklagar, regeringens förslag om att sänka taket för bidrag till anställningar med lönebidrag från 90 % till 80 %. Detta är mycket beklagligt. Detta kommer att drabba många av de arbetstagare som har lönebidrag mycket hårt. Inom olika ideella organisationer, inte minst inom handikapprörelsen, finns relativt många anställda med lönebidrag. Det är inom ett brett spektrum av föreningslivet, inte bara handikapprörelsen, utan också idrottsrörelsen, andra ideella organisationer och politiska organisationer, osv. Dessa organisationer har oftast inte ekonomiska resurser att ta på sig en ökad lönekostnad för sina anställda.

Resultatet kommer därför att bli – jag har redan fått flera signaler om det – antingen sänkta löner eller, vilket är troligare, att många kommer att avskedas och ställas utan jobb i ganska stor omfattning. Dessa folkrörelser har nämligen inte råd att ta på sig en ökad kostnad, även om dessa människor gör en mycket bra arbetsinsats och sköter sina jobb utmärkt. Den ideella sektorn är sådan, att det inte finns några ekonomiska resurser att betala högre lönekostnader för. Det kommer alltså att resultera i att människor med olika slag av arbetshandikapp avskedas. Jag tycker att det är både grymt och onödigt. Det finns inga samhällsekonomiska vinster med ett sådant förfaringssätt.

Herr talman! Det var jag som sade det jag nyss sade, men det var inte mina ord. Jag har ordagrant använt mig av Elving Anderssons anförande från den 22 mars i år när arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12 debatterades. Jag vet inte om det är tillåtet, men jag instämde då i varenda stavelse som Elving Andersson sade, och jag gör det i dag också. Men det märkliga är, att på tio veckor och två dagar har Centerpartiet lyckats ändra uppfattning när det gäller handikappades möjligheter till arbete.

Nu är tråkigt nog inte Elving Andersson här i kammaren. Jag hade tänkt ställa en fråga till honom, men eftersom han inte är här gör jag det till ett påstående: I sin iver att få komma in i kanslihusvärmen har Centerpartiet offrat de handikappade.

Vänsterpartiet säljer inte ut de handikappade. Vi vidhåller vår ståndpunkt när det gäller ersättningsnivån på lönebidragen och besparingarna inom Samhall. Därför har vi också anvisat 500 000 miljoner kronor mer än regeringen, och vi avvisar också bestämt förslaget om engångsvis besparing på Samhall. Annars är man inte trovärdig.

Herr talman! Vi delar regeringens uppfattning när det gäller att vidga kretsen för lönebidrag till att omfatta även äldre. Däremot är vi oerhört förvånade över att regeringen inte skickar med pengar till Arbetsmarknadsverket. Vad är det man har valt att göra i stället? Jo, re-

geringen lägger över ansvaret på den enskilde arbetsförmedlaren att hålla auktion på handikappad arbetskraft, eftersom regeringen anser att det blir än mer angeläget att arbetsplaceringarna sker hos företag som kan ta så stor del som möjligt av lönekostnaden. Tankarna går tillbaka till den tid då sockenstämman auktionerade bort den som inte kunde göra rätt för sig till bonden eller storgodsägaren som begärde lägst ersättning. I det här fallet handlar det om företag som begär lägsta möjliga statsbidrag.

Herr talman! Det är kolossalt tråkigt att behöva säga det, men jag är oerhört besviken på socialdemokraterna som sviker den grupp, som tillsammans med invandrarna, alltid står allra sist i arbetslöshetskön, oavsett konjunkturläge.

Avslutningsvis har jag inga yrkanden, utan jag instämmer självfallet i Hans Anderssons tidigare yrkanden.

Anf. 95 MARTIN NILSSON (s)

Herr talman! Nu är ju inte Elving Andersson här. Jag har ingen anledning att tala för Elving Andersson, utan jag talar för mig själv. Såvitt jag kan erinra mig har Elving Andersson i ett tidigare replikskifte med Dan Ericsson redogjort för Centerns syn på problematiken kring detta.

Detta är en åtgärd som precis som många andra åtgärder är sådant som man helst inte skulle vilja göra. Det är klart att besparingarna slår, och besparingarna drabbar helt uppenbart någon. Varje gång det skall göras en besparing kan man alltid göra en beräkning av vad som på ett antal års sikt kan betraktas som samhällsekonomiskt lönsamt.

Det är väldigt många delar av besparingar och budgetförstärkningar som man kan vara tveksam till vad de får för konsekvenser i ett längre perspektiv. Man kan diskutera neddragningar inom utbildningssystemet och fundera på om det på längre sikt är samhällsekonomiskt lönsamt. Det är det knappast.

Problemet är att vi befinner oss i ett sådant statsfinansiellt läge att vi är tvungna att gå in på vart enda litet område i hela statsbudgeten och leta besparingar. Om man då som exempelvis när det gäller Samhall har haft ett ganska starkt positivt resultat de senaste två åren är det klart att det också kommer att ske en diskussion om vilket utrymme det finns att ta.

Där kommer man att bli utsatt för sparkrav. Så enkelt är det. Det är inget som känns speciellt roligt eller glädjande, utan det gäller bara att klara statsfinanserna.

Även på lönebidragssidan tror jag att man kanske är litet väl kategorisk när man talar om avskedanden. Jag tror att det finns ganska många föreningar – jag har själv erfarenhet som arbetsgivare för lönebidragsanställda – som försöker göra ansträngningar. På samma sätt som staten/samhället försöker göra ansträngningar för att få statens ekonomi att gå ihop, samtidigt som en hyfsad arbetslöshetssituation klaras, kommer det att finnas ansträngningar i föreningar att försöka klara anställningar. De här åren innebär en uppoffring, precis som det blir en uppoffring för hela samhället under de närmaste åren.

Anf. 96 TANJA LINDERBORG (v)

Herr talman! Jag har i åratal jobbat med förhandlingar och lönebidrag. Själv har jag tvingats medverka till att en arbetshandikappad kvinna fick lämna sin arbetsplats på en statlig myndighet när det blev en sänkning från 100 % till 90 %. Det fanns inte ekonomiska marginaler att klara det. Så är det faktiskt.

Jag hävdar, och där är jag inte ensam, att det är samhällsekonomiskt lönsamt att låta handikappade gå i jobb i stället för att de skall välja alternativet förtidspensionering, som ju blir mycket dyrare för samhället.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 juni.)

8 § Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa år 1994

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa år 1994

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU23
Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa år 1994 (skr. 1994/95:163)

Anf. 97 KRISTINA SVENSSON (s)

Herr talman! För första gången behandlar riksdagen en skrivelse från regeringen om verksamheten i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, OSSE.

Redogörelsen avser i huvudsak verksamheten år 1994, men i skrivelsen görs även en historisk tillbakablick. En framåtsyftande analys om OSSE:s säkerhetspolitiska roll i Europa är också inkluderad i den här skrivelsen.

Utskottet välkomnar regeringens initiativ att på det här sättet synliggöra verksamheten inom OSSE.

Vi har från riksdagen, särskilt från Parlamentarikerdelegationen, framfört önskemål om just en sådan här redovisning och utgår från att regeringen även fortsättningsvis årligen återkommer till riksdagen med en skrivelse om verksamheten inom OSSE.

Det är i år 20 år sedan toppmötet i Helsingfors, då 34 europeiska och nordamerikanska statschefer undertecknade slutakten från Konferensen om säkerhet och samarbete i Europa. Det innebar att samtliga länder i Europa – utom Albanien – samt USA och Kanada, som också deltog, godkände den överenskommelse som var grunden för ESK. Det viktigaste från slutdokumentet är förmodligen att man här klart markerade att principen om mänskliga rättigheter inte enbart är ett lands interna angelägenheter.

Tio år senare var Stockholm värd för den stora konferens som inledde en ny fas för ESK. Nedrustningsfrågorna stod då på dagordningen.

År 1990 lades grunden för det nya ESK i samband med att Parisstadgan antogs. Den innebar ett erkännande av en värdegemenskap

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa år 1994

kring demokratins och rättsstatens ideal och kring respekten för de mänskliga rättigheterna.

ESK byggde successivt upp instrument för konflikthantering. Dessa skulle ge ESK möjlighet att agera på alla stadier av en konflikt; från tidig förvarning via konfliktförebyggande åtgärder, konflikthantering och fredsbevarande insatser till deltagande i ett återuppbyggnadsskede.

Vid toppmötet i Budapest i december förra året övergick ESK slutligen från att vara en diplomatkonferens till att vara en internationell organisation. För närvarande består medlemskretsen av 52 medlemsstater – exklusive f.d. Jugoslavien som är suspenderat.

OSSE har i dag missioner och är direkt engagerat och representerat på Balkan och i Baltikum samt i Moldova, Ukraina, Georgien, Nagorno-Karabach och Tadjikistan.

Fram till juni 1993 fanns även ESK i Kosovo, i Sandjak och Vojvodina. Men Belgradregeringen vägrade fortsatt närvaro. Nu planerar man också en mission i Tjetjenien.

OSSE har ett fast sekretariat i Wien, och i Warszawa har man ett kontor för frågor som rör demokrati och mänskliga rättigheter. Minoritetskommissarien, som arbetar med nationella minoriteters rättigheter, har sitt säte i Haag.

OSSE är en av flera aktörer på den säkerhetspolitiska arenan. De komparativa fördelar som kännetecknar OSSE är framför allt att organisationen omfattar samtliga europeiska stater, de nya nationer som tidigare fanns inom Sovjetunionen samt USA och Kanada. OSSE utgör alltså ett forum där alla finns med.

Budapestmötet i december 1994 bekräftade också att OSSE är den övergripande säkerhetsorganisationen i Europa.

Beslutsordningen inom OSSE utgår från konsensusprincipen. Denna princip har luckrats upp något och innebär nu att man tillämpar konsensus minus 1. I en sådan beslutsordning finns det naturligtvis både fördelar och nackdelar. Den stora fördelen och vinsten är naturligtvis samförståndet i sig, att man genom kompromisser når fram till en gemensam kärna och att alla omfattar ett sådant beslut. Men samförståndslösningar kan bli urvattnade. Beslutsprocessen kan bli tidsödande, och den kan t.o.m. förlama organisationen. Dessa farhågor har uppmärksammats av OSSE:s parlamentarikerförsamling. Vi förordar att beslutsordningen reformeras.

Parlamentarikerförsamlingen är en av de yngre institutionerna i OSSE-familjen. För närvarande består församlingen av 312 ledamöter. Man har årligen session första veckan i juli. Nästa år samlas församlingen till möte här i Stockholm.

Parlamentet arbetar alltså under mera flexibla former än moderorganisationen. Vi har en beslutsordning där majoritetsbeslut är avgörande.

Man skall se parlamentarikerförsamlingen som ett komplement till OSSE. Den parlamentariska dimensionen är enligt min mening nödvändig för att förankra OSSE-processen i medlemsstaterna. Under senare år har enskilda organisationer som arbetar med freds- och konfliktlösning knutits närmare OSSE.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa år 1994

Nästa ärende här i kammaren handlar om mänskliga rättigheter. Där finns det ett avsnitt om Turkiet.

Frågan om brott mot de mänskliga rättigheterna i Turkiet har tagits upp av OSSE vid ett flertal tillfällen. Den s.k. Moskvamekanismen har inte kunnat utlösas på grund av att inte tillräckligt många medlemsstater ställt upp på att tillämpa den. Det skulle ha inneburit att OSSE skickade en expertdelegation för att utreda de brott som Turkiet anklagas för. Men när det inte var möjligt sände parlamentarikerförsamlingen en grupp om nio parlamentariker för att inför mötet nu i juli i Ottawa kunna lämna en rapport om förhållandena i Turkiet. Delegationen återkom nyligen och kunde då rapportera i frågan att de nationella minoriteternas rättigheter är starkt begränsade. Likaså är yttrandefriheten beskuren, och kurdiska parlamentariker sitter fängslade. Dessutom förekommer tortyr.

Turkiet har som medlem i OSSE förpliktat sig att efterleva Parisstadgan. För att kunna göra det måste emellertid den turkiska konstitutionen ändras. Man arbetar nu med det, bl.a. på uppmaning inte bara av OSSE utan naturligtvis även av Europarådet och Europaparlamentet.

Herr talman! Det är min absoluta övertygelse att OSSE har en stor och avgörande roll att spela för säkerhet och stabilitet i vår del av världen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 98 HELENA NILSSON (c)

Herr talman! Det är viktigt att regeringen årligen till oss i riksdagen lämnar en sådan här redovisning för verksamheten i OSSE. Därmed får riksdagen möjlighet att följa arbetet och att debattera vad som händer inom OSSE.

Under det gångna året slog toppmötet i Budapest i december 1994 fast att OSSE skall vara en övergripande europeisk säkerhetsorganisation baserad på OSSE:s breda säkerhetsbegrepp och dess gemensamma värderingar.

Toppmötet beslutade också att öppna vägen för en fredsbevarande operation i Nagorno-Karabach, där Sverige har spelat en mycket viktig roll för att detta skall kunna genomföras.

Några veckor efter toppmötet utbröt kriget i Tjetjenien. Till en början reagerade såväl OSSE som världssamfundet långsamt. Men under våren har OSSE kommit att spela en mycket viktig roll – en roll som kan komma att visa att OSSE har en unik uppgift i att arbeta i en väpnad intern konflikt för att nå en fredlig lösning.

I skrivelsen från regeringen redovisas också områden där toppmötet inte ledde till resultat. Det är viktigt att visa att man har ambitioner men att man inte alltid uppnår resultat. Ibland tycker jag att man i den offentliga debatten gärna vill framhålla alla misslyckanden när det gäller sådana här internationella samarbetsorgan. Det är alltså viktigt att vara öppen och att även visa negativa resultat.

OSSE är en mycket ung organisation som, som det står i skrivelsen, har en liten administration. Men förhoppningarna från oss i medlemsländerna ligger i att OSSE kan utvecklas till en effektiv organisation

som också skaffar sig kunskap och kompetens i fråga om tidig konflikthantering. Dessutom gäller det att utarbeta kontaktsystem för att samla upp tidiga varningssignaler om hotande konflikter.

OSSE:s samarbete med frivilliga organisationer bör utvecklas i detta arbete, men också i många andra viktiga arbeten som gäller konflikthantering. Det är en fråga som intresserar inte minst OSSE:s parlamentarikerförsamling.

I skrivelsen redovisas också regeringens syn på toppmötets beslut att inför 1996 års toppmöte ha genomfört en granskning av den ryska federationens förslag om *en Europas säkerhetsmodell* för nästa århundrade. Det skulle enligt regeringen innebära en alleuropeisk dialog om olika säkerhetspolitiska problem i Europa efter det kalla kriget – en dialog som kan föras mellan OSSE:s 52 stater.

Det känns angeläget för mig att föra upp detta i den här debatten. Det känns också angeläget för oss i Centerpartiet att detta uppmärksammas som ett komplement till att samma debatt förs inom EU, VEU och NATO, där dock bara hälften av antalet stater kan delta. Den här dialogen innebär också att alla Europas stater kan diskutera nästa århundrades europeiska säkerhetsmodell.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan om att denna skrivelse läggs till handlingarna.

Anf. 99 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Fru talman! Jag skulle egentligen kunna säga att jag instämmer med de föregående talarna som gett en så uttömmande bild av OSSE och av den stora nytta som vi här i Europa kan ha av OSSE.

Det är bara ett par saker som slog mig när jag läste redogörelsen om OSSE och som jag vill lyfta fram här. Det gäller det som jag uppfattade som OSSE:s visioner. Man talar nämligen om den mänskliga dimensionen och om den ekonomiska dimensionen.

Den mänskliga dimensionen innefattar mänskliga rättigheter, minoritetsfrågor, demokratisk dimension och rättsstatens uppbyggnad. Den handlar också om vikten av att ha observatörer vid olika rättegångar i Europa.

Den ekonomiska dimensionen är nästan djärvare. Den säger att tekniskt, vetenskapligt arbete *och* miljö är väldigt viktigt. Det här är någonting som vi har sett överallt i världen när det gäller dammbyggen eller andra stora projekt; det blir nästan alltid en stor konflikt mellan det tekniska, vetenskapliga arbetet och miljön. Detta fanns egentligen med i ESK, men det hade en undanskymd roll och mycket mindre betydelse. Det är en av de saker som jag tycker att det är väldigt viktigt att OSSE har påpekat.

I övrigt tror jag också att en liten administration – som OSSE har – tillsammans med det sätt man arbetar på, gör att man kan komma fram till snabba beslut. Jag tror också att OSSE är en flexibel institution.

Det står också, när det gäller t.ex. de fredsbevarande åtgärderna, att OSSE har ett nära samarbete med FN och Europarådet och att vissa konfliktfrågor kan hänskjutas till säkerhetsrådet.

Med detta yrkar jag också bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 7 juni).

9 § Mänskliga rättigheter, m.m.

Mänskliga rättigheter, m.m.

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU24
Mänskliga rättigheter, m.m.

Anf. 100 INGER KOCH (m)

Fru talman! För människor runt om i världen innebär respekt för mänskliga rättigheter och demokrati att i det vardagliga livet fritt få säga sin mening, att fritt rösta på det parti man vill, att få en advokat när man står inför rätta, att slippa övergrepp och att, om det inträffar, vara säker på att det åtgärdas.

För allt fler människor i världens länder håller detta i dag på att bli en verklighet. Demokratin har gjort dramatiska framsteg. Allt fler av världens länder styrs i dag av regeringar som utsetts av folken i fria val. I många av de forna diktaturerna pågår nu förberedelser för val till parlament och lokala demokratiska församlingar och för val till president.

Det är viktigt att komma ihåg att respekten för varje människas värde, åsikter och rättigheter – oavsett kön, ålder, ras och etnisk tillhörighet – har sin fasta grund i ett demokratiskt styrelsesätt och i rättssamhället. Att man kan hävda och utöva sina mänskliga rättigheter är en naturlig del i demokratins verksamhet och utveckling.

Trots denna glädjande utveckling i riktning mot demokrati och ökad respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna tvingas vi konstatera att människors grundläggande rättigheter fortfarande kränks och förnekas överallt i världen. Det gäller framför allt de medborgerliga och politiska rättigheterna, men även de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

Världens länder har genom olika konventioner inom FN-systemets ram, inom Europarådet och inom andra internationella och regionala sammanslutningar antagit folkrättsliga regler som är ägnade att skydda och värna den enskilda människans rätt. Men efterlevnaden av dessa grundläggande internationella regler är dålig.

Vi behöver bara läsa dagstidningarna eller följa TV:s nyhetssändningar för att uppleva att allvarliga övergrepp mot de mänskliga rättigheterna förekommer över hela världen i form av åsiktsförtryck, tortyr, försvinnanden, fängslanden utan rättegång och mord utförda av regeringsanknutna dödspatruller.

Det finns också bevis för att massmord har utförts av regeringsstyrkor och att enskilda personer – män, kvinnor och barn – med berått mod har dödats av sina egna regeringar.

I Amnesty Internationals nyligen publicerade rapport om situationen i Iran bekräftas återigen att regimens omfattande och grova kränk-

ningar av de mänskliga rättigheterna fortsätter. Förtrycket mot religiösa minoriteter ökar, liksom det systematiska förtrycket av landets kvinnor. Regimen fortsätter att fängsla och avrätta människor av politiska skäl, och all politisk opposition är förbjuden.

I Burma fortsätter trots FN:s fördömande landets militärregim sina övergrepp mot oppositionen bl.a. genom summariska avrättningar och tortyr. Hundratals politiska fångar sitter fortfarande i fängelse.

På Kuba fortsätter de allvarliga kränkningarna av de mänskliga rättigheterna. Landets politiska system tillåter fortfarande inte några grundläggande demokratiska fri- och rättigheter, vilket bekräftas i den senaste rapporten från FN:s särskilda rapportör för Kuba.

De folkmord som begåtts i Rwanda, Burundi och Bosnien-Hercegovina har upprört oss alla och också fördömts av världssamfundet.

Detta, fru talman, är bara några exempel på hur människors grundläggande fri- och rättigheter kränks. I utskottsbetänkandet redogörs också utförligt för den otillfredsställande situationen när det gäller respekt för mänskliga rättigheter i många av världens länder.

Samtidigt kan vi konstatera att ett grundläggande internationellt regelverk för skydd av de mänskliga rättigheterna i dag finns. Det fortsatta arbetet kan därför koncentreras på att få världens länder att leva upp till sina åtaganden och att få fler länder att underteckna de befintliga internationella konventionerna.

I biståndsdebatten betonade vi moderater hur viktigt det är att stödja en utveckling mot demokrati, mänskliga rättigheter och konfliktlösningar i världens länder, både därför att demokrati och respekt för mänskliga rättigheter i sig är viktiga och därför att det också är ett viktigt bidrag till ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning.

Framsteg på dessa områden är enligt vår mening själva förutsättningen för en hållbar social utveckling.

Dagens konflikter eller hot om konflikter orsakas i flera fall av att regeringarna inte accepterar sina minoritetsbefolkningar. Minoritetsfrågorna kommer att spela en viktig roll såväl i europeisk politik som i världen i övrigt under en lång tid framöver. Bertil Persson kommer senare i debatten att mer utförligt belysa denna fråga.

Fru talman! Sveriges riksdag och regering måste starkt reagera på alla former av förtryck och brott mot mänskliga rättigheter. Att inom FN-systemet, i samarbetet inom EU och inom andra internationella organisationer ständigt bidra till att debatten aldrig tystnar, att länder som förtrycker sina medborgare ständigt blir påminda om att detta aldrig kan accepteras är ett sätt för Sverige att reagera.

Att initiera och skapa en debatt bland människor i det vardagliga livet är ett annat sätt att visa vårt engagemang för dessa viktiga frågor.

Dialogen, samarbetet och den långsiktiga påverkan är likväl de medel som bäst gagnar utvecklingen mot ökade fri- och rättigheter i de länder där förhållandena ännu inte är tillfredsställande. Isolering är i regel inte rätt metod för att få till stånd en förbättring. Tvärtom kan detta bidra till att ett lands diktatur får anledning att göra landet ännu

mera slutet och därigenom förhindra att information om fri- och rättigheter i världen i övrigt når medborgarna.

Avbrytande av de ekonomiska förbindelserna leder ofta till att diktaturen fördjupas och situationen vad gäller mänskliga rättigheter förvärras. Regimen kan skylla problemen på utlandet.

Genom frihandelsavtal och tullunioner bidrar man tvärtom till att öka demokratin och respekten för mänskliga rättigheter. Endast i yttersta nödfall skall sanktioner och bojkott vara ett medel för att påverka ländernas utveckling och då vara internationellt beslutad av FN:s säkerhetsråd för att få effekt.

Den europeiska unionen utvecklar en målmedveten strategi för att stödja utvecklingen i Medelhavsområdet. Avsikten är att vidga handelsförbindelserna för att främja både ekonomi och inte minst demokrati och mänskliga rättigheter.

I dialogen med Europas partner i Medelhavsområdet är det viktigt att just frågor om mänskliga rättigheter och demokrati kraftfullt betonas. Den hittillsvarande utvecklingen visar entydigt att det inte räcker med stort tillflöde av kapital i form av oljeintäkter eller bistånd. Sker inte en demokratisk utveckling och en kraftig förbättring av respekten för mänskliga rättigheter kommer södra och östra delen av Medelhavsområdet att fortsätta att vara en instabil region.

Sverige bör i sitt agerande inom ramen för EU:s Medelhavspolitik betona respekten för mänskliga rättigheter och demokrati som en förutsättning för en stabil långsiktig utveckling.

Till sist, fru talman, vill jag kommentera den moderata reservationen.

FN är i dag inblandat i en rad länder som övervakare och medlare vid pågående fredsprocesser och demokratiseringssträvanden i forna diktaturer runt om i världen. Samtidigt ställs allt fler krav på organisationen från nationer och olika folkgrupper i världen att FN skall engagera sig för att åstadkomma hållbara lösningar när nya hot och konflikter uppstår.

FN:s roll som konfliktlösare och fredsbevarare behöver stärkas. Detta kan endast ske genom en effektivisering och koncentration av verksamheten. Sverige har tillsammans med de övriga nordiska länderna tidigare tagit fram förslag som skulle kunna bidra till detta.

Prioriteringar av verksamheten, hårdare kontroll av sekretariatet och en förbättrad budgetdiciplin är nödvändiga reformer som måste genomföras för att FN skall kunna möta den nya tidens krav.

Endast ett fåtal av medlemsländerna betalar i dag de bidrag som man förbundit sig att göra. FN har betydande ekonomiska problem. Vi tycker därför inte att det i detta läge är rimligt att begära av FN och dess medlemsstater att dagens knappa resurser skall användas för ytterligare en stor internationell konferens, som utskottets majoritet vill ge regeringen till känna.

På övriga punkter, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 101 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)

Fru talman! I år är det 50 år sedan FN bildades. Vi har halvsekelsjubileumsår i år. Under detta år får FN också motta mycket kritik, och man lever under stress och stora ekonomiska svårigheter, precis som Inger Koch nyligen framförde här.

Efter andra världskrigets ohyggliga lidanden hoppades man på att människans förnuft skulle få råda och att de grymma brott mot mänskliga rättigheter som då hade ägt rum aldrig mer skulle upprepas. Det var i den andan man stiftade FN.

I Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, som antogs den 10 december 1948, lade man i 30 artiklar fast vad som fortsättningsvis skulle vara rättesnöre för FN:s medlemsländer. Jag tror att det kan vara bra att ibland påminnas om vad man då kom överens om. Många av de länder som vi i dag kritiserar är ju undertecknare av dessa dokument.

Rättighetsförklaringen inleds med följande ord: "Enär erkännandet av det inneboende värdet hos alla medlemmar av människosläktet och av deras lika och oförytterliga rättigheter är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen – – – kungör generalförsamlingen denna allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna såsom en gemensam riktlinje för alla folk och nationer, på det att varje individ och varje samhällsorgan må med denna förklaring i åtanke ständigt sträva efter att genom undervisning och uppfostran befordra respekten för dessa fri- och rättigheter samt genom framstegsfrämjande inhemska och internationella åtgärder säkerställa deras allmänna och verksamma erkännande och tillämpning såväl bland folken i medlemsstaterna som bland folken i områden under deras överhöghet."

Det är högtidliga ord, det är allvarsamma ord och det är förpliktande ord.

Men ändå – som vi tidigare hörde här – påminns vi ständigt om brott mot just detta av medlemsländerna själva.

Via TV och radio möts vi av nyheter som pekar på grova brott mot mänskliga rättigheter. Jag tror att vi alla ofta känner en förtvivlan och en vanmakt inför allt det som vi via massmedierna får ta del av.

I dag får vi bl.a. uppleva hur de FN-soldater som är satta att skapa fred och försoning tas som gisslan av bosnienserber och används som mänskliga sköldar vid olika förmodade militära mål.

Jag skall nämna några rubriker ur pressen bara under den här veckan.

Svenska Dagbladet i onsdags hade rubriken: "Bosnienserber tog ytterligare gisslan. Karadzic varnar FN".

Dagens Nyheter av i dag har rubriken: "Skarp Amnesty-kritik mot Kina".

Tisdagens Dagens Nyheter hade rubriken: "Östtimorianer flydde till Australien".

Så kan man läsa i rubrik efter rubrik varje dag.

I går kunde man läsa en rubrik om att var tredje svensk är för dödsstraff.

I MR-betänkandet tas flera områden och många länder upp som exempel på hur brott mot mänskliga rättigheter dagligen och stundligen äger rum. Ibland känner man att det är detta som mest uppmärksammas. Men det är klart att det också finns en positiv utveckling, en demokratiutveckling. Ofta är det väl så, att hälsan tiger still. Det som är positivt talar man mindre om. Vi accentuerar det som upprör oss, och det är kanske rätt inställning. Då kan vi försöka att påverka för att det som är fel skall kunna rättas till.

Amnesty International gav förra månaden ut en rapport om Iran, som också är ett FN-land. Jag tänkte anföra några citat ur den rapporten.

"Amnesty International är djupt oroat över de fortsatta grova brotten mot mänskliga rättigheter i Iran."

"Även iranska dissidenter som har flytt landet är inte säkra; flera har blivit mördade under omständigheter som pekar på att de har blivit avrättade av den iranska regeringens agenter."

"I åratal har myndigheterna vägrat internationella mänskliga rättighetsorganisationer, inklusive Amnesty International, inresa till landet. Till och med FN:s speciella högkommissarie för mänskliga rättigheter, som har mandat av det internationella samfundet att undersöka brott mot de mänskliga rättigheterna i Iran, har förvägrats inresa till landet sedan 1991"

Sida upp och sida ner kritiserar Amnesty International Iran. Dessa citat, som är fritt översatta av mig, pekar på hur allvarligt läget är. Det är många ledamöter i den här kammaren som också har reagerat genom att skriva under upprop just när det gäller brott mot mänskliga rättigheter i Iran.

Enligt artikel 9 i FN:s Mänskliga rättighets-förklaring må ingen godtyckligt anhållas, fängslas eller landsförvisas. Och enligt artikel 11 har envar som blivit anklagad för straffbar gärning rätt att betraktas som oskyldig till dess hans skuld blivit lagligen fastställd vid offentlig rättegång under vilken han åtnjuter alla för sitt försvar nödvändiga garantier.

För medlemslandet Iran är det långt kvar till fullföljandet av dessa mänskliga rättigheter, som man säger sig stå bakom.

I söndagens Dagens Nyheter kunde vi läsa om barnarbete i Colombia. Vi kan se och läsa om hur 15-årige Aurelio Gavilia hackar kol och lägger det på en träsläde djupt nere i en kolgruva. Han har arbetat där sedan han var 12 år. Dessa barn kallas för "de svarta småänglarna". Många av dem är yngre än 12 år.

För att ge detta ett ansikte skall jag citera bara några rader ur artikeln. Det står så här:

"Ingången till helvetet kröns av en avflagnad madonnafigur. Aurelio Gavilia gör ett snabbt korstecken, kastar en blick på den gipsfigur som sitter ingrävd i bergssluttningen och försvinner in i mörkret. Vi tittar eftertänksamt på det svarta hålet, granskar trästöttorna som ska hindra tak och väggar från att rasa och kliver efter."

När jag läste detta påmindes jag om när jag som tonåring för första gången besökte en kolgruva i England. Jag lovade mig själv att aldrig

göra om det, därför att det var den mest obehagliga upplevelse som jag någonsin varit med om. På vägen tillbaka från kolgruvan passerade vi många kors över barn som hade dött i kolgruvan på 1800-talet. Detta pågår fortfarande i dag i världen.

Colombia, jämsides med flera andra länder, lever ju inte upp till de konventionsförklaringar som finns i barnkonventionen och som Colombia har skrivit under. Artikel 32 lyder så här:

"Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot att utföra arbete som kan vara skadligt eller hindra barnets utbildning eller äventyra barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling."

Detta tas även upp i betänkandet. Man försöker att ge de anonyma barnen ett ansikte genom att berätta om Iqbal Masih. Han gav ett ansikte åt de miljontals barn som i dag tvingas till barnarbete.

En fråga som jag ofta får är: Men vad gör FN? Man känner samma vanmakt som vi alla kanske gör någon gång. Men vi skall komma ihåg att FN inte är starkare än vad dess medlemsländer gör FN till. Kedjan av FN-länder är inte starkare än dess svagaste länk. Därför gäller det att på olika sätt stärka FN och dess arbete för mänskliga rättigheter och friheter. Det skall man alltid påpeka när människor frågar sig vad FN gör.

FN har ju anordnat flera konferenser, och i betänkandet tas det upp några av dem. Under 1990-talet hölls Miljökonferensen i Rio och MR-konferensen i Wien. I höst går man vidare med Världskvinnokonferensen och Bebyggelsekonferensen nästa år i Istanbul – allt för att försöka hitta vägar för att lösa dessa problem.

En kraftig utskottsmajoritet bestående av samtliga partier utom Moderata samlingspartiet ställer sig bakom förslaget i sexpartimotionen om en FN-konferens som skall ta sin utgångspunkt i den traditionella mansrollen. En sådan konferens skulle kunna ge viktig kunskap som kan leda till positiva förändringar för såväl kvinnor som män. Det verkar som att Moderata samlingspartiet egentligen inte har någonting emot konferensen som sådan. Det är pengarna som är bekymret, och det kan jag hålla med om. FN har ekonomiska bekymmer. Det är ändå glädjande att Moderata samlingspartiet ställer sig bakom de formuleringar som finns. Jag noterar att det i den moderata reservationen står att man vill främja ett fortsatt aktivt arbete i frågor som rör män och jämställdhet, först i ett nordiskt och senare i ett globalt perspektiv. Det är just detta som vi vill åstadkomma. På ett eller annat sätt skulle man nog också kunna klara detta ekonomiskt.

Slutligen, fru talman: I reservation 3 ställer Folkpartiet sig bakom ett tillkännagivande till regeringen med förslag om att man skall överväga att sända en officiell svensk delegation till Colombia, detta som ett bidrag till fredsansträngningarna i landet. Vi menar att Sverige nu har ett unikt tillfälle att bygga vidare på de kontakter som knöts under den tid som de svenska ingenjörerna Tommy Tyrving och Danny Applegate var gisslan där. Dessa kontakter borde man nu kunna använda för att hjälpa till att bygga fred i Colombia.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 102 EVA ZETTERBERG (v)

Fru talman! De mänskliga rättigheterna, som vi i dag skall diskutera, är en självklarhet för de flesta av oss. De har kommit för att stanna. De första deklarationerna kom för mer än 200 år sedan, och den fasta grund som vi har i dag vilar på FN-deklarationen av den 10 december 1948.

Men vi är inte oemotsagda. För inte så länge sedan hävdade en debattör att det här med mänskliga rättigheter var ett mode, en modeideologi. Jag tror att kampen för mänskliga rättigheter har kommit för att stanna. Det är en utveckling som måste gå framåt.

Det är väsentligt att understryka att rättigheterna till liv, till ett bra liv och till att uttrycka sin åsikt inte är – och bör inte vara – annorlunda om man växer upp i Sverige jämfört med om man växer upp i Kina eller i något annat land.

Det finns de som ibland hävdar att formen för demokrati och formen för människors rätt att uttrycka sina åsikter skall skilja sig åt mellan västvärlden och exempelvis vissa asiatiska länder. Det är ett oacceptabelt sätt att diskutera.

FN har under årens lopp stärkts i sin kamp för de mänskliga rättigheterna och i sin övervakning genom att inrätta olika institut. Men fortfarande är resurserna för den typen av arbete små. Det är viktigt att visa att de mänskliga rättigheterna omfattar både de medborgerliga politiska rättigheter som en individ har och de kollektiva rättigheterna när det gäller ekonomi samt sociala och kulturella rättigheter.

Men vi måste också tala klartext. Betänkandet handlar om mänskliga rättigheter, men det borde egentligen handla om bristen på mänskliga rättigheter. Det är ju det som det rör sig om.

Vi måste också undersöka vad vi kan göra och åstadkomma på de platser där respekten för mänskliga rättigheter inte finns. Man kan naturligtvis utnyttja de diplomatiska kanalerna för att uttrycka sitt missnöje gentemot regeringar som missköter sig, men vi har också verksamma sanktioner. Sanktionen mot Sydafrika visar t.ex. att detta är ett instrument som bör användas.

Jag saknar två saker i denna debatt. Det ena är en person från regeringen. Jag anser att det här är frågor som i högsta grad berör den svenska regeringen, och jag efterlyser en representant för regeringen när riksdagen diskuterar dessa frågor. Den personen finns inte här i dag, och det beklagar jag.

Det andra jag saknar i dag är en debatt om ett annat betänkande, nämligen det som handlar om krigsmateriel. Jag beklagar att vi inte på samma gång som vi diskuterar mänskliga rättigheter kan behandla det betänkandet, därför att dessa frågor inte går att skilja åt. Sverige och andra länder bidrar faktiskt aktivt till att mänskliga rättigheter kränks genom att vi exporterar vapen till vissa länder. Jag saknar dessa två saker i debatten.

Det här betänkandet är långt ifrån heltäckande. Vi vet att det finns oerhörda problem med att få den grundläggande mänskliga rättigheten – rätten till liv – respekterad i många fler länder än dem som vi faktiskt

diskuterar och analyserar. Jag tänker t.ex. på Algeriet, på Gulfstaterna, Rwanda, Burundi, f.d. Jugoslavien och en rad andra länder.

Inte heller jag kan naturligtvis vara heltäckande och ta upp allt det vi borde ta upp. Jag skall bara peka på situationen i allmänhet på några områden och i några enskilda länder.

Från Vänsterpartiet kommer Ulla Hoffmann senare att särskilt tala om kvinnor och mänskliga rättigheter samt om situationen i Iran. Jan Jennehag kommer att tala om situationen i Kina, som förtjänar all uppmärksamhet på grund av Kinas otroliga försummelser av de mänskliga rättigheterna.

Fru talman! Jag skall börja från början – jag skall börja med barnets rättigheter. Den 20 november 1989 antogs Barnkonventionen i FN. Barntoppmötet i New York 1990 bekräftade sedan konventionen. 170 länder har ratificerat den, och ytterligare några har undertecknat den. Men det viktiga är ju hur den efterlevs. Det gäller att inte bara underteckna.

Vi vet att barnets rättigheter kränks i en rad länder. Det är miljoner barn som inte har tillgång till det mest elementära, till mat, utbildning och hälsa. Det är mer än 200 miljoner barn som är ute i barnarbete. Karl-Göran Biörsmark har på ett bra sätt beskrivit just situationen för barnarbetare i Colombia. Men det finns tyvärr otroligt många fler exempel.

Vi har i utskottet särskilt uppmärksammat barn inom exportindustrin. Där har mordet på Iqbal Masih, företrädare för Bonded Labour Liberation Front, blivit det tydligaste exemplet på att ett barn som protesterar mot förhållanden inte får behålla sitt liv.

Men det finns också gatubarn i en rad länder. De finns i Colombia, Guatemala, Mexico, Chile och på flera andra håll. Dessa barn tvingas att klara sin försörjning genom att sälja saker på gatan eller genom kriminell verksamhet.

Jag har också velat peka på betydelsen av hemarbete för barn. Framför allt flickor i Sydostasien tvingas att arbeta som hembiträden och leva under slavliknande förhållanden. De utnyttjas väldigt ofta sexuellt eller säljs som sexslavar.

Sedan har vi barnpornografin. Vi vet att vårt land också i hög grad har försummat barn och på det viset deltagit i exploatering av barn.

De problem som världens barn har gäller inte alls bara barn i de s.k. u-länderna. Fattigdomen i Europa ökar och sexuella övergrepp och barnpornografi finns runt om i vår närhet.

I början av veckan hade vi en europeisk barnkonferens här i riksdagen tillsammans med Rädda Barnen. Vi antog en deklaration där vi tog upp hur barnets rättigheter måste sättas högst på dagordningen. Barnkonventionen måste helt enkelt följas.

Fru talman! Jag skall nu gå över till situationen i Latinamerika. Jag kan börja med det som är glädjande i Latinamerika, nämligen att en rad länder som har levt i diktatur har övergått till en process som leder mot demokrati. Jag tänker på Chile, Argentina och Uruguay. Det finns fler länder.

Men det är inte så lätt att gå över från diktatur till demokrati. Jag vet från egna kontakter i t.ex. Chile att bruket av tortyr fortfarande förekommer och att pressfriheten i Uruguay försummas. De som är offer för diktaturen i Argentina får fortfarande inte tag i anhöriga. De ansvariga har inte ställts till svars. Det tar lång tid att gå från diktatur till demokrati. Vi vet att samma förhållanden gäller i Sydafrika.

Men i flera länder i Latinamerika finns det större problem. Jag tänker på Guatemala, Mexico och flera andra länder där ursprungsbefolkningen har förtryckts. Större delen av befolkningen förtrycks av en liten minoritet. I Mexico har militären t.o.m. tagit till vapen mot dem som har opponerat sig mot detta.

Vi har i utskottet diskuterat situationen i Peru. Det är glädjande att antalet offer för förtrycket i Peru tycks ha minskat. Det gäller förtrycket från såväl gerillans sida som från de paramilitäras sida och militärens sida. Men förtrycket har ändå inte minskat totalt sett. Tortyr är mycket vanligt förekommande. Skenavrättningar sker, och det finns en rad andra förhållanden som inte hör hemma i en demokrati.

Flera av oss kommer säkert ihåg Napoleon Aponte som utvisades från Sverige i september 1994. Han har nyligen återkommit och kan vittna om den omfattande tortyr han utsattes för i fängelset i Peru.

Vi har en lunta från US State Department som handlar om de mänskliga rättigheterna i hela världen. Den är på 600–700 sidor. Den beskriver utförligt hur situationen i Peru lämnar allt övrigt att önska när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Jag är därför litet oroad när majoriteten i betänkandet tar upp hur många förbättringar som har skett. Jag kan inte låta bli att fundera över om det är så att socialdemokraterna med detta vill markera att förhållanden har blivit så mycket bättre att det inte är något problem att utvisa personer tillbaks till Peru. Jag hoppas att jag har fel, men jag är tyvärr inte säker på det.

Vi har fler länder i Latinamerika med problem. Jag kan bara nämna Bolivia där det nyligen har varit undantagstillstånd och där de medborgerliga rättigheterna har satts åt sidan.

Jag vill också ta upp Kuba. Det är ett land som har lyckat bekämpa analfabetism och undernäring. Kuba har under många år inneburit ett föredöme för oss inom Vänstern när det gäller arbetet med de sociala frågorna. På Kuba har man en hårt prövad befolkning. USA:s blockad har inneburit stora umbäranden för befolkningen. Den har sannolikt också hejdat utvecklingen av demokrati och flerpartisystem. Skulden på USA:s skuldror är enorm.

Men det fråntar inte Kubas regering ansvaret. Politiska fångar, begränsad yttrandefrihet och enpartisystem hör inte hemma i en demokrati. Kritiken från Amnesty mot Kuba måste tas på allvar.

Tidigare talare har varit inne på situationen i Colombia, ett land som sedan decennier är präglat av våld. Det vi mest talar om är de ungefär 30 000 mord som begås varje år. Varje dag kränks människor när det gäller rätten till liv och yttrandefrihet. Vi har också våldet mot barn som i dag förmenas rätten att växa upp och ha tillgång till mat och utbildning. De finns i stället i barnarbete.

Men vi har också ursprungsbefolkningen i Colombia som på grund av byggandet av stora dammprojekt, kraftverk osv. undandras möjligheterna till sin traditionella försörjning. De tvingas ut i ännu större fattigdom.

Det politiska våldet är mycket utpräglat i Colombia. Vi vet att paramilitära grupper förekommer. Militären har väldigt liten möjlighet att styra dessa. Vi har också våldet från gerillagrupper. Det har vi blivit medvetna om genom att svenskar har utsatts för detta våld.

Den colombianska presidenten Samper har lovat att ta itu med MR-frågor och att nära samarbeta med FN på det här området. Men hittills har det inte hänt särskilt mycket i praktiken.

Den svenska fonden för mänskliga rättigheter gjorde i mars 1995 en resa till Colombia. Rapporten rekommenderar bl.a. att en parlamentarisk delegation reser till Colombia. Man hade en rad andra viktiga rekommendationer om hur man tyckte att den svenska regeringen skulle kunna agera fortsättningsvis.

Jag är litet överraskad över att den socialdemokratiska gruppen med bl.a. Lena Klevenås, som själv var med på resan och har skrivit dessa rekommendationer, inte har velat ta med dem i utskottets betänkande och gå på dessa rekommendationer. Varför vill inte den socialdemokratiska gruppen t.ex. att den svenska regeringen skall ha ett mer aktivt inflytande och erbjuda sina möjligheter som fredsmäklare eller skicka en parlamentarisk delegation?

Man kan inte låta bli att undra om det är så att den svenska regeringens intresse för Colombia är något mindre nu när de svenska ingenjörerna är frisläppta.

Jag vill också beröra situationen på Östtimor. Indonesiens invasion i september 1975 har kostat kanske 300 000 människor livet. Det förs årliga förhandlingar i New York mellan motståndsrörelsen, Portugal och Indonesien under överinseende av FN. I dagarna avslutas en stor solidaritetskonferens för Östtimor i Lissabon. Ingbritt Irhammar och jag hade förmånen att få vara med en del av tiden.

På den här konferensen togs det bl.a. fram ett tal av Xanana Gusmao, som är ledare för motståndsrörelsen. Han hade skickat det från fängelset i Jakarta. Där fanns kravet på att fredsprocessen måste komma i gång med. Det finns olika faser i detta, bl.a. kravet på en folkomröstning och att en FN-närvaro är absolut nödvändig. Man har fullt stöd från den portugisiska regeringen som i dag försöker att döva sitt dåliga samvete från den koloniala tiden på ett i mina ögon bra sätt.

Jag kan inte förstå varför inte majoriteten har velat stödja det som vi har fört fram i ett särskilt yttrande om en ökad FN-närvaro på Östra Timor.

Portugal har naturligtvis ett särskilt ansvar. Men Sverige och hela det internationella samfundet måste bidra till att åstadkomma en fredlig lösning för folket i Östtimor. Men Indonesien förtrycker ju inte bara människor i Östtimor, utan hundratusentals och kanske uppemot en miljon människor i Indonesien har mördats sedan militärkuppen 1965. Det är flera som har tagit upp hur parlamentsledamöter har fängslats på grund av kritik mot regimen. Även där har Sverige ett ansvar, bl.a.

genom att vi fortsatt har vapenexport. Det är inte fråga om nya vapen utan det handlar om följdleveranser. Vi har handelsrelationer. Sverige borde på ett helt annat sätt visa solidaritet med befolkningen i Indonesien och i Östtimor.

Jag vill också nämna situationen i Turkiet, där tortyr är så vanligt att det ses som en folksjukdom. Där är kurder, kristna syrier och en rad andra minoritetsgrupper mycket allvarligt förföljda. Vi har ingående diskuterat situationen i Turkiet med utrikesministern och fått försäkringar om att Sverige inte kommer att acceptera en tullunion med Turkiet så länge en invasion pågår i Irak. Men hur är det med de mänskliga rättigheterna i Turkiet? Är den svenska regeringen nöjd, om Turkiet drar tillbaka sina trupper från Irak? Räcker det med det? Ställer vi inte högre krav?

Jag vill också nämna att Turkiet har ockuperat Cypern, vilket ibland tycks vara ett bortglömt faktum. Det skedde 1974. Detta tycks världen vilja glömma.

Jag vill också nämna Västra Sahara som är ett område där det finns en fredsplan. Där skulle en folkomröstning genomföras som ännu inte har ägt rum.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 3 angående regeringsdelegation till Colombia. I övrigt vill jag yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill göra kammaren uppmärksam på de särskilda yttranden som bl.a. Vänsterpartiet står bakom vad gäller situationen i Peru, att Europakonventionen bör kompletteras med ett förbud mot etnisk diskriminering och att Sverige bör ta upp förhållandet att Påvestaten har samma status som andra stater, vilket vi vill ändra på.

Slutligen, fru talman, vill jag bara konstatera att när vi i dag diskuterar frågor om mänskliga rättigheter eller bristen på mänskliga rättigheter i världen, är det ännu långt kvar till dess att FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, som antogs den 10 december 1948, blir verklighet. Vi har en stor uppgift att fylla på detta område.

Anf. 103 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Fru talman! Jag skall börja med att ta upp två motioner som berör internationella miljöfrågor.

Rätten till öppen och fri miljöinformation om olika länders miljöproblem, planerade åtgärder eller redan igångsatta åtgärder, information om länders brist på åtgärder eller nonchalans inför uppkomna miljöskador och miljöpåverkan är information som det är viktigt att både länder och enskilda miljöorganisationer får tillgång till. Därigenom kan man undersöka vad uppkomna miljöproblem beror på och lyfta fram dem till diskussion för att man i en positiv anda skall kunna påverka åtgärderna.

Utskottet avslår motionen med motiveringen att flertalet internationella avtal på miljöområdet innehåller föreskrifter om skyldighet att lämna information och att en övergripande konvention löper risken att bara innehålla allmänt hållna principuttalanden som inte får någon verkan.

Vi i Miljöpartiet tycker att det är bra om nya konventioner på miljöområdet följs av föreskrifter om informationsskyldighet. Men vi menar att en övergripande konvention varken behöver bestå av allmänt hållna principuttalanden eller vara uddlös. Det beror ju helt och hållet på hur konventionen utformas och vad man vill att den skall omfatta.

I den andra motionen föreslår vi en internationell miljödomstol och att Sverige inom FN verkar för att en sådan skapas – en domstol som är öppen för alla nationer och andra berörda parter.

Utskottet har förklarat denna motion besvarad, vilket jag redan i utskottet protesterade mot. Jag anser nämligen inte att motionen är besvarad.

Utskottet hänvisar till att den internationella domstolen i Haag kan handlägga miljömål och att andra internationella domstolar också är behöriga att pröva miljörättsliga frågor. När 1982 års havsrättskonvention träder i kraft kommer en FN-domstol för havsrättsliga frågor att inrättas, som man också förväntar sig skall behandla miljöfrågor. Man menar att det räcker.

Vårt yrkande i motionen lyder: Sverige skall verka för en internationell miljödomstol, där såväl länder som miljöorganisationer har talerätt.

I texten till motionen står det också mycket klart: "Det är av yttersta vikt att inte bara stater får talerätt vid domstolen. Även miljöorganisationer bör ha talerätt." Efter vad jag har hört finns det följande internationella domstolar som berör miljöskyddsfrågor: Internationella domstolen i Haag, Europadomstolen i Strasbourg och EU-domstolen i Luxemburg.

Inga statliga organisationer, t.ex. miljöorganisationer, får agera som klagande vid de internationella domstolarna. Förutom dessa tre – snart kanske fyra när det gäller havsrättskonventionen – finns det skiljedomstolar som bildats ad hoc för att lösa också tvister mellan två eller flera stater. Men ingenstans har jag kunnat hitta domstolar som handlägger miljöbrott där miljöorganisationer har talerätt. Vårt yrkande gäller att Sverige skall verka för både länder och miljöorganisationer.

Redan 1989 krävde Miljöpartiet i Sveriges riksdag att Sverige skulle verka för inrättandet av en internationell miljödomstol. Dåvarande utrikesutskottet avstyrkte vår hemställan med motiveringen att det endast var en minoritet av världens länder som var intresserade av en sådan domstol. Nu har vi den stora Riokonferensen bakom oss. Världens länder arbetar ända nere på gräsrotsnivå med Agenda 21. Såväl intresset för som kunskap om miljön har ökat liksom dess värre miljöproblemen.

Därför tror vi i Miljöpartiet att det behövs en speciell miljödomstol som har arbetsuppgifter enbart inom miljöområdet. En sådan domstol blir slagkraftigare och effektivare när det gäller att få medlemsstaterna att uppfylla sina miljöförpliktelser. Vi tycker att det är naturligt att också miljöorganisationer får talerätt i miljömål. Det handlar om demokrati.

I uppgörelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet om den nya miljöbalken är man ju överens om att miljöorganisationerna skall

få denna möjlighet. När det gäller kravet på en internationell miljödomstol återkommer vi alltså med en ny motion. Vi började 1989 och vi fortsätter så länge som det behövs. Detta var inte sista gången.

I mars i år var en svensk delegation från frivilligorganisationernas fond för de mänskliga rättigheterna i Colombia. Vi har redan hört talas om detta, så jag skall inte säga något mer om det. Jag tycker att man i rapporten beskriver förhållandena i Colombia och de ständiga brotten mot mänskliga rättigheter på ett mycket bra och tydligt sätt. Man beskriver också att de skyldiga inte ställs till ansvar trots att det i Colombia finns konventioner som handlar om mänskliga rättigheter.

I rekommendationen i den avslutande åtgärdslistan uppmanas den svenska regeringen att skicka en parlamentarisk delegation till Colombia, vilket också står att läsa i reservationen från Folkpartiet, Vänstern och Miljöpartiet. Det står också i rapporten att Sverige hittills varit alltför passivt i sitt agerande vad gäller Colombia.

Vi hörde här att en förklaring till att Sverige ligger lågt i fråga om Colombia skulle vara att intresset hade blivit svagare nu när de kidnappade svenskarna har kommit tillbaka. Jag tror att det förhåller sig tvärtom. Den tidigare försiktigheten berodde nog på hänsyn till de kidnappade och till att man skulle lyckas med att få dem tillbaka. Men jag håller fullständigt med rapporten om att det nu är dags att ta nya tag och inte vara passiv utan aktiv.

Det är fem partier som har avgett ett särskilt yttrande om Indonesien, och det stöder jag givetvis också till hundra procent.

Det finns länder som många av oss är engagerade i på grund av MR-frågorna: Indonesien, Tibet, Turkiet, Colombia, Peru. Det är länder som får de stora rubrikerna i pressen. Men jag läste nyligen om ett litet land som man sällan hör talas om. Brotten mot de mänskliga rättigheterna är inte mindre för att det rör sig om ett litet land och om få parter som drabbas. Det är ett land som inte har någon egen riktig identitet. Det klumpas ihop med andra länder under namnet Gulfstaterna.

Från december till januari i år har fem oppositionella skjutits av landets beväpnade säkerhetsstyrkor. I januari dog två regimmotståndare av tortyr. Flera misshandlades och skadades svårt vid en demonstration, som gällde undertecknandet av en petition till den regerande emiren. Petitionen innehöll en uppmaning att han skulle återinsätta parlamentet, som han hade avskaffat för 20 år sedan.

Vad kan man göra för ett sådant litet land, som inte ens Amnesty har kunnat få in en observatör i? Lönar det sig? På vilket sätt? Vad gör man?

Vi hade två gäster från Indonesien här för ett par dagar sedan, och de sade något mycket hoppfullt, nämligen att det bästa vapnet är internationell uppmärksamhet.

Jag har hört något liknande från Turkiet. Advokater riskerar där livet för sitt arbete med samvetsfångar och andra som fängslats för sina politiska åsikters skull. Man sade att omvärldens stöd är de här advokaternas livlina.

Med tanke på behov av omvärldens stöd kommer jag över till Tibet. Omvärldens uppmärksamhet har ofta riktats mot Tibet, mycket tack vare landets unike ledargestalt, numera flykting i Indien, Dalai Lama. I ett uttalande i mars i år konstaterar Dalai Lama att han inte har alla sina landsmän med sig i den förhandlings- och samarbetslinje som han försöker driva gentemot Kina. Han har också föreslagit kompromisslösningen att Tibet tar hand om inrikespolitiken i Tibet och att Kina tar hand om utrikespolitiken, bara man får till stånd förhandlingar.

Det är 30 år sedan Tibet fick officiell status som autonom region i Kina, men Kina har aldrig gett detta någon reell innebörd. Inte ens under de här 30 åren har man kommit till seriösa förhandlingar med Tibet.

I stället har det tibetanska folket förtryckts på olika sätt. Det har skett övergrepp mot mänskliga rättigheter. Det har gjorts folkomflyttningar, där tibetansk befolkning har ersatts med kinesiska invandrare, som har fått skolor, sjukvård och bostäder av en standard som ursprungsbefolkningen inte har tillgång till. Man har förstört tibetanska tempel och byggnader, och den urgamla tibetanska kulturen och dess traditioner undertrycks. Dessutom finns kinesiska trupper förlagda i landet.

Dalai Lama konstaterar också att många års förtryck och brist på vilja att förändra situationen i Tibet från kinesisk sida försvagar motivationen att reda upp förhållandena i Tibet på den icke-våldsväg som han själv hela tiden har förespråkat och i den anda som han själv är beredd till: "I en anda av försoning och kompromisser."

I ett skriftligt uttalande nyligen från Dharmsala, där han bor, talar han om att hålla en regelrätt folkomröstning bland de landsflyktiga tibetanerna. I Indien finns ca 100 000 tibetaner. De flesta kom dit efter den misslyckade revolten 1959. Jag citerar återigen Dalai Lama: "Jag inser att det vore omöjligt att genomföra en fri folkomröstning inne i Tibet under nuvarande förhållanden. Icke desto mindre kommer vi att finna sätt att samla representativa åsikter till en folkomröstning från olika delar av Tibet."

Det verkar vara dags för det internationella samfundet, och kanske också för Sverige, att ompröva sin inställning till Tibets nuvarande status och Kinas överhöghet över Tibet.

Slutligen vill jag ta upp två yrkanden från Miljöpartiet som finns i två olika motioner. De handlar om något som direkt och indirekt berör en rad yrkanden som Miljöpartiet har lagt om att Sverige bör stödja urbefolkningarnas krav på att få delta i utarbetandet av deklarationen för urbefolkningars rättigheter i FN:s MR-kommission. Det är ett viktigt krav.

Utskottet redogör för att Sverige redan stöder detta förslag och talar dessutom om att Sverige också stöder att representanter för urbefolkningar skall delta i upprättandet av ett permanent forum för urbefolkningar i FN-systemet.

I länder där ursprungsbefolkningens krav och rättigheter ofta kränks finns ibland inga instanser som man kan vända sig till, och synen på människovärdet i de länderna skiljer sig ofta från vår syn. Men nu har

man möjlighet att få ett forum för det. Här måste Sverige verkligen göra en prioritering och starkt arbeta för detta forum.

Till sist yrkar jag bifall till reservation 2 om miljöinformationen och till reservation 3 om Colombia.

Anf. 104 LENA KLEVENÅS (s)

Herr talman! Kampen för mänskliga rättigheter pågår ständigt. Brotten mot dem tycks aldrig upphöra. Det är lätt att tappa tron på människans godhet när man konfronteras med den mängd av övergrepp som rapporteras från alla håll i världen. Vi skall denna vackra junieftermiddag, när näktergalarna spelar ute på Djurgården, fördjupa oss i grava kränkningar, som våldtäkter som ett vapen i krig, mord på fattiga gatubarn, mord på människorättskämpar, rättsvidriga avrättningar, mordhot, kidnappningar och tortyr.

Många talare har beskrivit situationen i olika länder, t.ex. i Turkiet, där de omfattande kränkningarna fortsätter trots kraftiga påtryckningar från hela världssamfundet. Parlamentariker sitter där i fängelse. Yttrandefrihet finns inte. Tortyr och avrättningar är vanliga. Byar har bränts. Förhållandena i fängelserna är omänskliga. Kurderna förvägras sitt språk och sin kultur.

Problemen i Indonesien och på Östtimor är oförändrat dramatiska och mycket allvarliga. Andra länder där situationen är oroväckande, dramatisk och tragisk är Kina, Peru, Guatemala, Mexico, Bolivia och Västra Sahara. Också i Bosnien pågår allvarliga kränkningar såväl av mänskliga rättigheter som av den humanitära rätten, som handlar som krigets lagar.

Jag skall inte ytterligare i mitt anförande ta upp just dessa länder. Den bedömning av situationen som har kommit fram här delar vi naturligtvis även från regeringspartiets sida. Däremot kanske vi inte bedömer de åtgärder som föreslås på samma sätt. Förslagen i de tre reservationerna och i de särskilda yttranden som avgivits är inte de som vi tycker är de mest effektiva och lämpliga. Vi är dock eniga om situationens allvar.

Kampen för mänskliga rättigheter förs på många plan. Vi har hela FN:s regelverk med alla deklarationer och konventioner. Vi har FN:s kommission för mänskliga rättigheter, som sammanträder årligen. Vi har rapporteringsskyldighet för alla de stater som skrivit under de olika konventionerna, och vi har olika kommittéer inom FN som granskar ländernas rapporter.

Vi har också en mängd frivilliga organisationer och folkrörelser som arbetar målmedvetet och hängivet för att påtala brott mot mänskliga rättigheter varhelst de begås i världen. Mest känd är Amnesty International, vars rapporter tas på allvar av hela världssamfundet. Men det finns också MR-organisationer i de länder där det begås allvarliga kränkningar, organisationer som arbetar under mycket svåra förhållanden och som förtjänar allt stöd.

Problemet med mänskliga rättigheter är inte bristen på internationella överenskommelser, konventioner eller liknande, utan problemet är bristen på efterlevnad av vad som stadgas i konventionerna. FN:s de-

klaration om de universella mänskliga rättigheterna från år 1948 och de båda konventionerna från år 1966 borde egentligen vara tillräckliga för att mänskliga rättigheter skulle respekteras överallt i världen. Där stadgas ju att varje människa är född fri och lika i värde och rättighet.

Fru talman! Det kan vara angeläget att påpeka att det som vi i dag behandlar är endast ett motionsbetänkande. Att det är ett motionsbetänkande innebär ju att endast de frågor som kommit fram i olika motionsyrkanden har behandlats. Betänkandet ger alltså inte en rättvisande bild av Sveriges agerande på MR-området. Många länder där grava kränkningar förekommer behandlas inte. Som exempel kan nämnas Algeriet. Självklart är vi alla djupt oroade över situationen även i Algeriet liksom i alla andra länder som inte nämns i just detta betänkande men som har motsvarande problem.

Det är mycket glädjande att samsynen mellan riksdagens olika partier när det gäller MR-frågor är mycket stor. Många ledamöter såväl i utrikesutskottet som i andra utskott har ett stort engagemang för att öka respekten för MR-frågorna. Ofta har kunskaperna och engagemanget sitt ursprung i besök som har gjorts i olika länder. Många ledamöter är också aktiva i alla de olika stödkommittéer och grupper för dessa frågor som finns i riksdagen.

Under en vecka i mars var jag själv deltagare i en delegation från de svenska frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter, som skickades till Colombia för att undersöka situationen för mänskliga rättigheter i det landet. Det var en mycket skrämmande upplevelse. Det var svårt att inse att respekten för t.ex. barns rättigheter var så bristfällig, att fattiga gatubarn mördas i stället för att få gå i skolan, i ett land med budgetöverskott och hög ekonomisk tillväxt, och att t.ex. en kvinna som arbetade för rätten att registrera nyfödda barn utsattes för dödshot och tvingades leva med livvakt från en internationell fredsorganisation. Det var obegripligt att fackligt och politiskt arbete inte kunde ske utan dödshot och mord.

Samtidigt var det en positiv upplevelse att se att människor trots allt fortsätter att organisera sig för att förbättra samhället, att fackföreningarna trots dödshoten demonstrerar för rätten till liv. Det är också mycket positivt med det internationella samarbetet och den uppmärksamhet som vi alla kan hjälpas åt att rikta mot de missförhållanden som råder i Colombia och annorstädes.

Jag skall senare återkomma till Eva Zetterbergs påståenden.

Det är det internationella samfundets uppgift att påtala när mänskliga rättigheter kränks. Wiendeklarationen 1993 antog ett handlingsprogram innehållande en bekräftelse på att mänskliga rättigheter är universella. Stater har ett ansvar för att dessa respekteras, och detta är en legitim angelägenhet för det internationella samfundet. Kränkningar som begås av stater som ratificerat olika konventioner för mänskliga rättigheter kan och bör påtalas av andra konventionsstater.

Fru talman! Många av världens 2 miljoner barn lever under mycket svåra förhållanden. År 1989 antogs konventionen om barnets rättigheter. Det är en mycket populär konvention att underteckna. I dag uppgår

antalet stater som undertecknat den till 171. Problemet är återigen efterlevnaden.

Ytterligare ett problem är alla de folkrättsstridiga reservationer som ett stort antal stater avgivit i samband med ratificeringen. Den svenska regeringen måste fortsätta sina ansträngningar att påverka stater att undanröja dessa reservationer.

I september 1990 hölls ett världstoppmöte för barn i New York. I samband med detta antogs en deklaration och en handlingsplan för förverkligande av barnkonventionen. Konventionen täcker hela fältet av rättigheter, ekonomiska, sociala, kulturella, politiska och medborgerliga. Den är folkrättsligt bindande genom ratificering.

Den stora uppslutningen till trots har situationen för världens barn i flera avseenden försämrats. Barnadödligheten och antalet barnarbetare ökar i stället för att minska. Därför måste vi se barnkonventionen inte som ett slutmål utan som en början på kampen för barnets rättigheter.

Det ligger ett stort ansvar på oss i de rika länderna att leva upp till de fattiga ländernas förväntningar om stöd och bistånd för att de också skall kunna leva upp till barns rätt till hälsa och utbildning och konventionens genomförande. Nästan allt bistånd har en barnaspekt. De ekonomiska reformprogram som genomdrivs i många u-länder måste kompletteras med sociala skyddsnät för att förhindra att vissa grupper av barn blir strukturomvandlingens offer. En förändrad syn på mänskliga rättigheter för u-ländernas barn behövs. Det borde inte vara fråga om välgörenhet utan om barnens rättigheter.

Vi måste särskilt uppmärksamma diskrimineringen av flickor. Kvinnlig omskärelse och könsstympning är förbjudet enligt barnkonventionen. Ändå tillämpas det fortfarande i många länder. Mord på nyfödda flickebarn och illegala aborter vars enda grund är kön har förskräckande omfattning.

Barn blir ofta krigens offer. 90 % av offren i dagen konflikter är civila. Sverige arbetar aktivt för ett internationellt förbud mot minor liksom för förbud mot att barn under 18 år skall tvingas delta i krig.

Att skydda barn från varje form av utnyttjande och sexuella övergrepp är ytterligare ett uppmärksammat krav. Mycket viktiga krav i barnkonventionen handlar om förbud mot barnprostitution, barnpornografi och exploatering av barn genom försäljning eller barnarbete.

År 1996 kommer Sverige att stå som värd för en internationell konferens om kommersiell sexuell exploatering av barn. Syftet är att åstadkomma en gemensam handlingsplan och en global strategi för att finna vägar till ett slut på den omfattande kommersiella exploateringen av barn i världen.

Utskottet uppmärksammar särskilt det avskyvärda mordet på den pakistanske förkämpen mot barnarbete Iqubal Masih. Det finns anledning att aktualisera frågan om barnarbete i alla lämpliga sammanhang. Utskottet understryker också vikten av att regeringen agerar inom ILO.

Inte bara inom mattindustrin är villkoren usla för världens arbetande barn. Den stora gruppen barn som arbetar som hembiträden i stora delar av världen måste också uppmärksammas.

Fru talman! I höst äger nästa stora FN-konferens rum, kvinnokonferensen i Beijing i Kina. Där kommer Sverige att driva frågor som rör stärkandet av flickans och kvinnans ställning och mänskliga rättigheter.

Hårt arbete måste också till för öka efterlevnaden av kvinnokonventionen. Det gäller att integrera kvinnans mänskliga rättigheter i de reguljära övervakningskommittéernas granskningsverksamhet och att frågorna tas upp i kommissionernas länderrapporter och tematiska rapporter och därefter granskas. Sverige har deltagit aktivt i arbetet med att formulera deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor, som FN antog hösten 1993, liksom i arbetet med att inrätta en särskild rapportör om våld mot kvinnor.

De svenska biståndsinsatserna är i hög grad inriktade på åtgärder som syftar till att stärka kvinnans och barnets rättigheter. En utredning pågår också om hur man skall stärka biståndets positiva effekt för kvinnor. Vetskapen om att man därigenom lättare når barnen är avgörande.

Nu seglar det tyvärr upp orosmoln över kvinnokonferensen. I Sverige har vi den synen på folkrörelser att de är en stor tillgång och en förutsättning i ett demokratiskt arbete, naturligtvis även i internationella sammanhang. Därför ser vi med oro på de försvårade möjligheter som kommer att ges folkrörelserna i Beijing genom att deras konferens placerats långt utanför staden. Jämställdhetsministern har också givit uttryck för att Sverige eventuellt kommer att bojkotta konferensen, om ingen ändring sker.

Fru talman! Utskottet gör ett tillkännagivande i betänkandet, och det gäller behovet av en FN-konferens om mansrollen. Utskottet konstaterar att en FN-konferens som tar sin utgångspunkt i den traditionella mansrollen skulle ge viktig kunskap om sambandet mellan den traditionella mansrollen och krig och våld mot kvinnor och barn. Regeringen bör på lämpligt sätt och i samverkan med övriga nordiska länder aktualisera frågan i FN och i andra lämpliga forum.

Till slut, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de tre reservationerna.

Anf. 105 EVA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Lena Klevenås sade i sitt anförande att hon skulle återkomma med ett svar på min fråga, men jag hörde inget svar. Jag vill därför upprepa frågan: Varför har inte Lena Klevenås och den socialdemokratiska gruppen fullföljt de rekommendationer som fanns i den utmärkta rapport från MR-fonden som Lena Klevenås har medverkat till, från resan i Colombia?

Anf. 106 LENA KLEVENÅS (s) replik

Fru talman! Orsaken till att jag inte återkom var att tiden inte räckte till. Jag var anmäld bara för tio minuters taletid.

Jag tror att skillnaden i vår bedömning av Sveriges agerande inför situationen i Colombia snarast ligger i olikheter i temperament än i de åtgärder som vi faktiskt föreslår. Aldrig någonsin tidigare har utskottet lyft upp Colombia på det sätt som skett i dess redogörelse. Man beskriver mycket ingående vad de tematiska rapportörerna har sagt om läget.

Vi säger också att om läget ej förbättras, bör regeringen ha beredskap att föreslå kraftiga åtgärder.

I frågan om att skicka i väg en delegation skriver vi att en sådan brukar vara en följd av en förfrågan från parterna i den aktuella konflikten, och någon sådan förfrågan har inte kommit. Vi skriver däremot att det "är utskottets uppfattning att regeringen bör verka för att den starka avsiktförklaring som Colombias regering gjort angående ett tätare samarbete med FN:s tematiska rapportörer och högkommissarien på alla sätt understöds".

Det är faktiskt så att den colombianska regeringen i ord har uttryckt att man tänker förbättra möjligheterna. Den nya presidenten Samper har suttit på sin post sedan den 7 augusti, och tiden sedan dess är kanske aningen för kort för att man skall kunna göra en bedömning. Vi säger "att nästa års möte med FN:s kommission för mänskliga rättigheter får utvisa om MR-situationen inte har förbättrats. Om så inte skett bör frågan om en landrapportör för Colombia åter övervägas." Om läget inte förbättras, skall regeringen alltså ha beredskap att föreslå kraftiga åtgärder.

Jag tror att vi delar bedömningen av det mycket allvarliga läget i Colombia. Det finns ingen anledning för Vänsterpartiet att låta påskina att intresset från vår sida skulle vara litet eller att vår oro på något sätt inte skulle kunna mäta sig med Vänsterpartiets.

Anf. 107 EVA ZETTERBERG (v) replik

Fru talman! Jag är övertygad om att oron bland oss är lika stor på olika håll. Därvidlag finns ingen skillnad. I den analys som vi gemensamt har gjort i utskottet återspeglas den allvarliga situationen och kränkningarna av mänskliga rättigheter – det gäller våldet men det gäller också övergrepp mot barn som saknar rättighet att leva ett normalt liv, som Lena Klevenås själv anförde. Därvidlag är vi helt överens.

Anledningen till att utskottet för första gången har uppmärksammat Colombia är att det faktiskt har väckts en flerpartimotion, där samtliga partier har en företrädare bland undertecknarna. Det är ingen tillfällighet att vi uppmärksammar de här frågorna nu. Men det var inte riktigt det som min fråga gällde, Lena Klevenås. Den reservation som avgivits vid betänkandet är inte Vänsterpartiets egen, utan den delas av Folkpartiet och Miljöpartiet.

Min konkreta fråga gällde en enda sak, nämligen det som finns i vår reservation och som återkom som en mycket tydlig rekommendation i den rapport som Lena Klevenås själv har skrivit under, nämligen att det vore lämpligt att skicka en delegation från Sverige, parlamentarisk eller utsedd av regeringen. Dess form har inte angivits klart, men det gäller något slag av parlamentarisk delegation.

Jag tycker fortfarande inte att jag har fått svar på min fråga.

Anf. 108 LENA KLEVENÅS (s) replik

Fru talman! Den här motionen och dess yrkanden är inte avstyrkt utan besvarad med en förklaring. Det är möjligt att den svenska rege-

ringen svarar positivt om Colombias regering kommer med en förfrågan.

Jag var en av deltagarna i MR-fondens resa. Jag står naturligtvis bakom den rapporten. De föreslagna rekommendationerna är till stor del accepterade. Framför allt när det gäller specialrapportören står det även i MR-fondens rapport att man skall avvakta. Det sägs att om det inte förbättras före årets slut måste man vidta kraftigare åtgärder. Året är inte slut än. Jag vill återupprepa att jag tror att detta mer är en skillnad i temperament och metoder när det gäller att göra vad vi båda anser behöver göras.

Anf. 109 INGBRITT IRHAMMAR (c)

Fru talman! Brott mot de mänskliga rättigheterna är en internationell angelägenhet.

Som vi har hört här tidigare kränks de mänskliga rättigheterna runt om i världen genom att enskilda utsätts för tortyr, avrättningar och andra grova övergrepp.

Efter att just ha anlänt hem efter den interparlamentariska konferens, som Eva Zetterberg nämnde, som berörde Östtimors framtid, finner jag det vara anledning att betona att vi i Sverige har ett stort ansvar och kanske ett särskilt ansvar när det gäller att värna små folkgruppers rätt mot större stater.

Vi är själva en relativt liten nation. Vi har därför förståelse för det behov av stöd från vänner som mindre stater har. Den lilla statens eller den mindre folkgruppens rätt mot den större ockupations- eller innovationsmakten kan ofta jämföras med Davids kamp mot Goliat.

På Östtimorkonferensen fanns flera av dessa folkgrupper representerade. Och de hade alla samma vädjan till oss svenskar och andra parlamentariker som var där:

Hjälp oss! Vi behöver ert stöd. Vi behöver er röst för att skapa en världsopinion mot det förtryck och mot de övergrepp som vi utsätts för.

Västsaharierna var där liksom representanter för Dalai Lama och tibetanerna. Självklart var östimoreserna där, men också representanter för oppositionen i Burma och för kurderna.

Flera av dessa folkgrupper har kämpat i årtionden för demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. De har inte gett upp.

Deras hopp har förstärkts av

- att det ockuperade Namibia har blivit självständigt,
- att apartheid har bekämpats,
- att en fredsprocess nu pågår mellan palestinierna, israelerna och deras grannstater och
- att den långvariga väpnade konflikten på Nordirland har upphört.

Dessa händelser inger hopp. Man ser att det som för några år sedan var nästintill omöjligt att uppnå går att finna lösningar på.

Vad gäller Östtimor gjordes gemensamma uttalanden som gick ut på timoresernas rätt att själva bestämma över sin framtid. Sverige har också länge hävdat denna ståndpunkt och betonar att vi står bakom kravet på en folkomröstning, där folket skall uttala sin vilja om själv-

ständighet eller ej. Den allmänna uppfattningen är att mellan 70 och 90 % av timoreserna önskar självständighet från Indonesien.

Särskilt betonades kravet på att timoresernas representanter skulle få deltaga i samtalen om sin framtid. Det är något som kan tyckas självklart men som alls inte är det.

FN-samtalen pågår i dag mellan FN, Indonesien och Portugal utan att timoreserna får sitta med vid bordet vid dessa samtal. Visserligen har FN och Portugal regelbundna samtal med olika timoresiska representanter, men det sker mera inofficiellt.

Timoreserna framförde krav på att få deltaga i samtalen. De krävde också ett frisläppande av Xanana Gusmao. Krav framfördes på att Gusmao skulle frisläppas så att han skulle kunna deltaga i FN-samtalen.

Nu ställer sig utskottet bakom kraven från Centern på att inte bara Xanana Gusmao utan alla politiska fångar skall friges.

Det vittnades om fortsatt förföljelse av timoreser på ön – misshandel, arresteringar och mord. Nyligen har en grupp timoreser flytt till Australien, precis som Karl-Göran Biörsmark nämnde, för att rädda sina liv. Förtrycket av den indonesiska ockupationsmakten är mycket omfattande.

Kraven på ett trupptillbakadragande måste tillgodoses. En permanent närvaro av FN på Östtimor är nödvändig för att trygga folket på ön.

Tidigare har här påtalats det särskilda yttrande som vi är flera som står bakom. Det betonar vikten av en ökad FN-närvaro. I avvaktan på att en särskild FN-styrka skall kunna finnas på ön är det alltså viktigt att andra FN-organ som FAO och WHO kan vara permanent på ön.

Timoreserna betonade också vikten av att olika grupper besöker ön – internationella och enskilda organisationer, massmedierna och särskilt MR-organisationer – för att kunna följa timoresernas kamp mot ockupationsmakten. Det får inte bli så att Indonesien begår brott mot mänskliga rättigheter på ön i hemlighet. Det måste påtalas.

Fru talman! Övergrepp och brott mot mänskliga rättigheter är väl dokumenterade i Östtimor och på andra håll. Jag avser nu att tala om Kina.

Vi har här tidigare fått exempel på vilka övergrepp som sker i Kina. Det är likadant i Tibet.

Vår svenska kamp för att dessa brott skall tas upp i FN:s kommission för mänskliga rättigheter måste fortsätta. Även om vi från svensk sida liksom från det internationella samfundets sida inte har ifrågasatt Kinas överhöghet över Tibet, måste Kina enligt sin egen konstitution se till att Tibet kan åtnjuta visst självstyre såsom autonom region i Kina.

I går frågade jag tibetanernas representant vid Östtimorkonferensen vilka frågor han ansåg vara viktigast att lyfta fram i debatter runt om i parlamenten just nu.

Han menade att visst var en dialog mellan Dalai Lama och den kinesiska ledningen viktig och visst var det viktigt med utländska besök i Tibet och besöksutbyten. De oroar sig för att inte kunna komma till tals vid kvinnokonferensen i Peking.

Allra värst enligt Dalai Lamas sändebud var dock att kineserna tar över landet. Kineser flyttar dit. Kineser tar hand om näringsliv, handel och utbildning. De skövlar skog och förstör miljön. De tar över Tibet på samma sätt som indonesierna försöker ta över Östtimor och på samma sätt som ryssarna gjorde förr under Sovjettiden när de flyttade in i de baltiska staterna.

Den här integreringsprocessen sade Dalai Lamas särskilda sändebud var det absolut största hotet mot Tibets framtid. Det var detta han ville att vi skulle protestera mot runt om i parlamenten. Det var också detta han ville att vi skulle lyfta fram vid Pekingkonferensen i höst.

Västsaharierna utgör en annan mindre folkgrupp som pendlar mellan hopp och förtvivlan vad gäller framtiden. Deras framtid skall avgöras i en folkomröstning. Det har slagits fast. En gemensam fredsplan lades fram redan 1988 och accepterades av både Polisario och Marocko. Trots detta har den folkomröstning som enligt fredsplanen skulle ha ägt rum redan i januari 1992 skjutits upp gång efter gång och år efter år.

Från marockansk sida försöker man ständigt förhindra att FN-planen genomförs. Först vägrade man öppna kontor för FN:s identifieringskommitté. Sedan ville man inte justera röstlängder. Dessutom har man motarbetat att observatörer och journalister skall kunna följa registreringen, och det pågår fortfarande. Nu fortsätter man att göra det besvärligt.

Men nu har ändå FN lyckats påskynda identifikationsarbetet vad gäller de röstberättigade. I bästa fall kan, som utskottet skriver, folkomröstningen genomföras i januari.

I en centermotion till årets riksdag påtalar vi att det från svensk sida bör göras ytterligare ansträngningar för att fredsplanen skall kunna genomföras. Vi har dessutom krävt att det skall tas initiativ för att politiker och observatörer från humanitära organisationer skall vara där och övervaka folkomröstningen och att marockanska styrkor måste lämna det ockuperade Västsahara före en folkomröstning.

Det har skett mängder av fängslanden under åren av befrielsekamp. Nya fängslanden har skett de senaste månaderna av dem som protesterar mot att fredsplanen inte kan genomföras. Det var i huvudsak ungdomar. Fortfarande saknas 800 västsaharier. Man vet inte vad som har hänt med dem.

Vi måste fortsätta att agera så att alla fångar beviljas amnesti och frisläpps före folkomröstningen. Det framhålls också i betänkandet. Det betonas även att vi skall försöka närvara vid folkomröstningen.

Avslutningsvis vill jag bara uttrycka min glädje över att utskottet ställer sig bakom och tillstyrker motionerna, bl.a. centerkvinnornas motion om att regeringen bör agera för att en FN-konferens om mansrollen anordnas. En FN-konferens som skall ta sin utgångspunkt i den traditionella mansrollen bör kunna ge mycket viktig kunskap som kan leda till positiva förändringar, inte bara för männen utan framför allt för kvinnorna.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 110 TUVE SKÅNBERG (kds)

Fru talman! Jag vill göra vad jag kan för att koncentrera mitt anförande. Betänkandet omspänner en mängd viktiga ställningstaganden när det gäller olika länder, deras folk och de mänskliga rättigheterna. Det skulle föra för långt att upprepa vad andra har sagt. Vi kristdemokrater yrkar bifall till hemställan i betänkandet. Jag vill be riksdagens ledamöter observera att vi kristdemokrater ingår bland dem som står bakom ett särskilt yttrande om Indonesien. Det har utvecklats tidigare.

Jag vill koncentrera mig på två av de kristdemokratiska motioner som betänkandet UU24 behandlar. Jag vill också fästa uppmärksamheten på den otillfredsställande situationen för judarna i f.d. Sovjetunionen och för assyrierna och syrianerna i östra Turkiet.

I motion U609 påtalar vi kristdemokrater att den utbredda antisemitismen i f.d. Sovjetunionen, i synnerhet i Ryssland, innebär en mycket svår situation för judarna.

Utskottets betänkande ger i långa stycken den kristdemokratiska motionen rätt i den oro vi ger uttryck för. Utskottet konstaterar, liksom motionen, att problemet inte är en bristande lagstiftning och författning, utan att staten inte på ett tillfredsställande sätt upprätthåller individers och gruppers rättstrygghet.

Vi kristdemokrater noterar med tillfredsställelse att utskottet deklarerar att den distribution av antisemitisk press som förekommer i Ryssland är oroväckande och att det är ovedersägligt att det förekommer antisemitiska stämningar i en del av de f.d. sovjetiska staterna, kanske särskilt i Ryssland. Utskottet anför vidare många exempel på hur rättsvårdande organ eftersatt sin plikt att beivra diskriminering av judarna, och att det inte kan uteslutas att passiviteten från myndigheternas sida i Ryssland kan bero på eftergifter åt ett ökat stöd för en mer nationalpatriotisk politik som drabbat minoriteter som judarna, som inte anses höra hemma i det "rena" Ryssland.

Med dessa klara ord kan jag konstatera att utrikesutskottet i allt väsentligt delar den oro som den kristdemokratisk motionen ger uttryck för, och som föranleder att vi kristdemokrater menar att det är otänkbart att utifrån de kända förhållandena i t.ex. Ryssland, avvisa judiska flyktingar därifrån.

Jag vill också anföra vad International Helsinki Federation for Human Rights skrev i november 1994: "Det är Helsingforskommittéens skyldighet att varna alla ESK-stater för den växande faran när det gäller extremt nationalistiska rörelser i Ryssland. De omfattar öppet deklarerade nazist– och fascistorganisationer och en mycket bred samling stalinister och ultranationalister. – – – Det finns snabbt växande illegala paramilitära grupperingar, ett växande antal ungdomar i svarta uniformer, människor som såväl talar om 'arier–ryssar och tyskar' som deras 'heliga symbol hakkorset'. – – – I dessa provinser finns det dessutom öppet antisemitiska publikationer. – – – Vi vill uppmärksamma alla ESK–stater på att situationen börjar bli hotande. Vi uppmanar dem att sätta press på den ryska regeringen så att den omedelbart tillämpar konstitutionen och redan existerande lagar för att skydda och upprätt-

hålla säkerheten för alla medborgare i Ryssland och försvara deras mänskliga rättigheter."

Jag kan nu konstatera att den varning som Helsingforskommittéen utfärdade för ett halvår sedan, och som den kristdemokratiska motionen förde på utrikesutskottets bord, nu resulterat i den tydliga reaktion från Sveriges riksdag som jag tidigare citerade. Det är angeläget att Invandrarverket och Utlänningsnämnden beaktar riksdagens syn på den otillfredsställande situationen för judar som flyr från de f.d. sovjetiska staterna, och särskilt från Ryssland. Jag vill erinra om att det finns ett hundratal judiska familjer i Sverige som väntar på ett avgörande från Invandrarverket.

Jag vill nu gå vidare till utrikesutskottets svar på den kristdemokratiska motionen U610 där vi uppmärksammar assyriernas och syrianernas otillfredsställande situation i Turkiet.

Utskottet medger att vissa religiösa trossamfund, som de kristna syrisk–ortodoxa, ofta diskrimineras i Turkiet. Jag citerar ur betänkandet: "Assyrierna, liksom den övriga civilbefolkningen, har under striderna i sydöstra Turkiet kommit att utsättas för ett dubbelt tryck såväl från den turkiska militären som från den kurdiska PKK–gerillan. Deras utsatta ställning utnyttjas också av de grupper i området som med hot och våld försöker driva ut assyrier och ta över deras egendomar. Under det senaste årtiondet har assyriernas antal minskat betydligt till följd av en omfattande flykt, främst till Europa. I dag uppskattas deras antal i sydöstra Turkiet uppgå till omkring 2 000, mot uppskattningsvis ca 70 000 år 1960. I hela Turkiet finns i dag endast omkring 80 000 kristna mot ca 2 miljoner år 1900."

Jag kan konstatera att utskottet till fullo delar den oro som den kristdemokratiska motionen ger uttryck för vad gäller den svåra situationen för assyrier och syrianer i Turkiet. Utskottet anför t.ex. erfarenheterna hos den svenska delegation, som reste till Turkiet på uppdrag av dåvarande MR–ministern Alf Svensson i augusti 1994. Utskottet noterar att de samtal delegationen hade i Turkiet bekräftar bilden av assyriernas svåra belägenhet särskilt i landets sydöstra delar.

Förvisso är situationen särskilt alarmerande i Turkiets sydöstra delar, men det förtjänas att sägas att delegationen också påpekade att situationen för de assyrier och syrianer som flytt inom Turkiet, och då särskilt till Istanbul, var mycket svår om de inte hade ett starkt socialt nät i form av väletablerade och välbeställda anhöriga i Istanbul. Det var delegationens mening att avvisning eller utvisning av assyrier och syrianer till Turkiet, med hänvisning till att Istanbul skulle vara mer västligt präglat, endast borde ske av sådana personer som bevisligen har ett starkt fungerande socialt skyddsnät och tillräckliga ekonomiska resurser.

Fru talman, där väljer jag att sätta punkt. Jag har redan yrkat bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 111 BERTIL PERSSON (m)

Fru talman! Det har varit en påtaglig enighet i den här debatten i dag. Respekten för de mänskliga rättigheterna är något som ligger väldigt djupt i den svenska folksjälen.

Men jag tror ändå att det är viktigt att de här frågorna uppmärksammas i en omfattande riksdagsdebatt.

Respekten för mänskliga rättigheter handlar om själva grunden för den mänskliga samlevnaden och bygger på den humanistiska etikens fyra grundprinciper om självbestämmande, rättvisa, lidandeminimering och godhet. Det har kodifierats av Förenta nationerna har därmed fått en världsvid tillämpning, och sedan 1993 har vi också en högkommissarie som skall övervaka dessa frågor. Ändå har vi alla dessa bekymmer världen över.

Respekten för mänskliga rättigheter har visat sig var mycket nära kopplad dels till utbildningsnivåerna i de aktuella länderna, dels till utvecklingen av rättsamhället och utvecklingen av demokratin. Det gör att det har sett mörkt ut länge, och det är mörkt på många håll. Det börjar komma en del ljuspunkter i och med att man nu ser en revolution vad gäller demokrati och marknadsekonomi i många länder där problemen har varit stora, men vägen är lång att gå.

Jag vill ta upp några av de problem som föreligger. Först är det frågan om minoriteterna och deras skydd. Det finns fortfarande världen över ett påtagligt förtryck mot minoriteter. Vi har kommunistländerna på Balkan, där kosovoalbanerna är utsatta för ett omfattande förtryck, och där det internationella samhället egentligen inte har kommit någon vart. Vi har ungrarna i Rumänien. De gamla kommunistländerna har en tragisk historia, och ljuspunkterna är väldigt få.

Vi har också Turkiet, där det inte bara handlar om kurderna, som här har belysts. Det handlar också om assyrier, syrianer och även romerna, och det finns ytterligare en lång rad olika grupper som förtrycks. Situationen är den att man står i en valsituation. Jag tror att det är angeläget att ändå bevara Turkiet inom den västerländska kulturkretsen och att inte stöta ut det, utan sträva efter att i stället driva MR-frågorna till en positiv lösning genom att aktivt påverka regimen.

Sedan har vi alla de länder där man genom påtvingade folkförflyttningar har folk som lever i minoritet i eget land. Vi har tibetanerna, och vi har faktiskt också ett hotande problem framöver i många av Rysslands delrepubliker, där man nu har ryska majoriteter i länder som har haft en annan befolkningsmajoritet från början. Där kan vi se problem framöver. Sedan har vi naturligtvis urbefolkningarna. Det gäller inte minst indianerna i Colombia, Mexico, Peru, osv. Vi har västsaharierna, och det finns också många andra exempel på detta.

Vi har inget bra sätt att hantera minoritetsproblemen. Men den utveckling av subsidiaritetsprincipen som vi har sett tillämpad i Europa i allt större utsträckning kan ändå på något vis dämpa dessa motsättningar. EG har med sitt regionala råd och sin subsidiaritetsprincip kunnat dämpa en hel del av de konfliktanledningar som vi har sett t.ex. i Katalonien, Baskien, Sydtyrolen, Nordirland och Belgien.

Vi moderater har, för att ta upp en annan fråga, en betydande förståelse för önskan om mansrollskonferensen. Men vi har ändå, även om vi har förståelse för önskemålen att få den här typen av diskussioner, en tvekan till att driva den frågan vidare i dagens läge. I nästan varje FN-konferens är jämställdhetsfrågor uppe som ett mycket viktigt inslag i debatterna. Det kan väldigt lätt gå inflation i den typen av FN-konferenser.

Det blir lätt, om varje fråga skall tas upp som särskild FN-konferens av världstyp, att man får den situationen att många pratar och ingen lyssnar, att många skriver och ingen läser. Jag tror att det är viktigare att vi driver jämlikhetsfrågorna konsekvent och kraftfullt i de organ där vi är verksamma. Det är fråga om lika rätt till utbildning, lika rätt till alla yrken, lika lön, lika rätt till karriär och rätten till reproduktiv hälsa. Där har Sverige en gammal, god och stark tradition som är välkänd i hela FN-systemet.

Detta att försöka att separera och skapa motsättningar mellan män och kvinnor när det gäller att i stället skapa ett genderperspektiv i vårt generella agerande i alla världssamfundets olika organ tror jag egentligen är att ta ett steg tillbaka och börja om från början, och det tror jag är onödigt.

Vi har som moderater talat mycket och länge om MR-frågor. Jag vill i en sådan här debatt understyrka att vi under mycket lång tid har framhållit att även biståndet bör användas som ett viktigt påtryckningsmedel när det gäller att få effekt och genomslag för respekten för mänskliga rättigheter.

Vi menar att det i länder som inte visar någon som helst respekt för mänskliga rättigheter inte finns någon anledning att gå in med kraftfullt svenskt bistånd direkt till regimen. I sådana länder skall man ge sitt bistånd via NGO:s och via andra kanaler, men det finns ingen anledning att stötta regimer som inte visar respekt för mänskliga rättigheter.

Det är för dessa länder många gånger en fördel om en regim som icke kan respektera mänskliga rättigheter faller än att vi håller den kvar vid makten genom ett fortsatt svenskt bistånd, så att den sitter kvar längre än nödvändigt.

Anf. 112 MARIANNE ANDERSSON (c)

Fru talman! Jag tänker uppehålla mig vid tre frågor: judarna i f.d. Sovjetunionen, något om kurderna, framför allt i Turkiet, och en del om situationen i Iran.

Jag deltog nyligen i en av invandrarministern initierad resa till Ryssland och Ukraina för att studera judarnas situation. Vi var två parlamentariker, tre representanter för regeringskansliet och två från Judiska centralrådet. Resan följdes upp av ett seminarium som ägde rum i går.

Vi upplevde situationen för judarna i dessa länder som mycket allvarlig. Det är sant att det inte finns statligt sanktionerad antisemitism. Däremot tyder mycket på att en sådan är på gång. Vi såg med egna ögon att Zjirinovskijs skrifter och andra ännu värre dominerade det bokbord som fanns inne i duman i Moskva. Allt oftare framförs anti-

semitiska slagord från talarstolen där. Jeltsins MR-kommitté, vars ordförande Kovaljov besökte Sverige i våras, är på väg att upplösas, eftersom den ser sig som gisslan och inte kan göra något.

Den folkliga antisemitismen är stark. De politiker som vill bli omvalda angriper inte antisemitism. Presidenten säger inget i Moskva, bara vid besök i t.ex. Washington. Det finns ett starkt behov av syndabockar i Ryssland. Det drabbar judarna och även andra grupper, just nu mest kaukasierna.

Men det finns en viktig skillnad som utskottet kanske inte riktigt har insett. Kaukasierna avskys därför att de påstås vara skurkar, tjuvar och allmänt kriminella som åker till Moskva och lurar ryssarna. För att avsky judarna behövs inte sådana skäl. De avskys för att de just är judar. Den skillnaden är viktig att komma ihåg när man mer allmänt diskuterar Rysslands bristande förmåga att skydda sina egna medborgare.

I Ukraina finns betydligt mer av det gamla sovjetsamhället kvar. Bilden var mer splittrad. På ytan verkade det ganska bra, medan en helt annan bild växte fram när vi talade med människor i enrum. Särskilt i västra Ukraina i staden Lviv upplevde vi en stor rädsla hos judarna, en rädsla för att över huvud taget tala om sin situation.

Vi fick en mängd rapporter om framväxande ultranationalistiska grupper och partier, om antisemitiska uttalanden i TV, om trakasserier och förföljelser av enskilda judar samt om att myndigheterna inte ställer upp för dessa judar.

Det finns två rapporter från resan, en från regeringskansliet och en från det judiska centralrådet. Dessa rapporter rekommenderar jag till läsning. Vi är ganska överens. Jag har deklarerat att jag ställer mig bakom slutsatserna i rapporten från det judiska centralrådet. Det finns alltså välgrundade skäl för många judar att lämna dessa länder. Den minimala rännil av dessa som kommer till Sverige bör behandlas generöst, och deras berättelse skall tas på största allvar.

Vi får *aldrig* upprepa de misstag som gjordes i Sverige under 30-talet då judar sändes tillbaka till Tyskland under förevändningen – som det står i ett protokoll från 1939: Det faktum att judarna vantrivs i Tyskland utgör inte skäl för asyl. Detta är undertecknat av en person som senare fick en ganska hög ställning i det svenska politiska livet.

Kurdfrågan har här tidigare berörts ganska mycket. Det handlar i stor utsträckning om den totala MR-situationen i Turkiet. Den frågan har vid flera tillfällen diskuterats här i kammaren, och det finns en väldigt utförlig beskrivning i betänkandet. Det råder ju stor enighet om att Sverige på alla nivåer och i alla relevanta internationella samfund måste arbeta för bättre förhållanden när det gäller mänskliga rättigheter i Turkiet.

Utskottets möte med Turkiets utrikesminister var i det avseendet ganska deprimerande, eftersom han över huvud taget inte verkade ta ansvar för *hela* regeringens politik. Han talade nämligen bara om sitt eget parti, vilket är ganska konstigt när det är fråga om en koalitionsregering.

Jag vidhåller att Turkiets starka önskan att inträda i EU:s tullunion skapar möjligheter att utsätta Turkiet för ett större tryck just nu för att få dem att, innan de kommer med i samarbetet, ta åtminstone några viktiga steg på vägen.

Fru talman! Jag tänkte också säga några ord om situationen i Iran, delvis med tanke på den kampanj för namnunderskrifter som bedrivits här i riksdagen under den senaste tiden.

Det är inte svårt att förenas i fördömandet av det förtryck av mänskliga rättigheter som sker i Iran och av fatwan mot Salman Rushdie. Däremot är det väldigt svårt, för att inte säga omöjligt, att ta ställning till vilken typ av opposition som man skall stödja.

Jag minns alla de iranska studenter som under shahens tid fanns här i Sverige och som på olika ställen propagerade för Khomeini och för hur bra allt skulle bli bara han kom till makten. Nu vet vi hur det gick. Därför är det angeläget att skilja på motståndet mot det förtryck som finns och det okritiska stödet för dem som även med våld arbetar mot förtrycket.

Fru talman! Jag har inget yrkande utöver utskottets hemställan i betänkandet. Jag ville bara tillföra dessa synpunkter till det som står i betänkandet och till det som sagts här i dag.

Anf. 113 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Fru talman! Jag är ledsen om jag förlänger debatten, men jag vill säga några ord med anledning av vad Marianne Anderssons uttalade om okritiskt stöd för oppositionen när det gäller Iran.

Jag vet inte riktigt vad som åsyftas. Jag misstänker att det som avses är att de parlamentariker som här har reagerat mot det som sker i Iran skulle vara okritiska mot sådana som i dag är i opposition. Så är ingalunda fallet.

Det finns olika grupper som jobbar för att få en ändring till stånd i fråga om situationen i Iran. Ibland kan det vara svårt att veta vilken man skall stödja. Men så länge de stöder genomförandet av demokrati och mänskliga rättigheter – det är ju det som är grunden – tror jag att det är viktigt att ge dem sitt stöd som jobbar just för detta.

Beträffande Sydafrika och andra länder som levt med förtryck har det ju i omgångar varit diskussioner om huruvida man kan stödja organisationen i fråga eller inte. ANC var utsatt för mycket hård kritik i omgångar, men vi stödde dem ändå därför att de stod för en demokratisk utveckling i Sydafrika.

Det finns också organisationer som gör samma sak i Iran. Därför tror jag att det är väldigt viktigt att vi ger dem stöd.

Anf. 114 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag riktar inte kritik mot någon speciell grupp. Jag tror dock att det är väldigt viktigt att vara vaksam i alla sådana här situationer. Jag tror att vi båda egentligen har samma uppfattning i den här frågan. Det finns ju ingen meningsskiljaktighet här. Jag tror dock att det är viktigt att vara väldigt varsam när man tar ställning till olika

grupper. Självklart arbetar vi alla för demokrati och mänskliga rättigheter.

Anf. 115 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik

Fru talman! Vi har ju haft en diskussion här i kammaren t.ex. om ANC och dess agerande i olika sammanhang. Det var när människor levde i exil och under mycket svåra förhållanden. Då riktades kritik mot ANC. Det sades att de i sin organisation inte levde upp till kraven när det gäller de mänskliga rättigheterna. Så kan det vara också när det gäller andra organisationer.

Jag tror att det just i arbetet för mänskliga rättigheter och demokratins genomförande i de här människornas hemländer är viktigt att vi ger stöd åt dem som lever som flyktingar utanför sina länder och som lever under svåra förhållanden. Man skall kanske ibland tona ner kritiken i det avseendet.

Anf. 116 MARIANNE ANDERSSON (c) replik

Fru talman! Jag instämmer i mångt och mycket av det som Karl-Göran Biörsmark säger. Vad jag gjort är att jag refererat till hur det faktiskt kan vara och till det som hänt i Iran. Jag nämnde som ett exempel hur det såg ut före förra maktskiftet i Iran. Situationen blev då ännu värre än förut. Därför är det viktigt att ha en vaksamhet här.

Alla som arbetar för demokrati och mänskliga rättigheter skall självklart stödjas. Där tror jag att vi är helt överens.

Anf. 117 JAN JENNEHAG (v)

Fru talman! Vår värld förändras snabbt. Ett nytt fenomen är folkrepubliken Kinas växande styrka och nya ekonomiska och politiska inriktning.

De ekonomiska framgångarna har haft ett pris i form av växande sociala klyftor. Stora regionala skillnader har uppstått. Inkomstklyftorna växer. Miljöproblemen växer med en hastighet som troligen saknar motstycke i världen. Inkomstklyftor och miljöproblem medför att den sociala oron i landet tilltar. Illavarslande är också att Kina i ökande grad tenderar att uppträda på den internationella scenen med stormaktsmaner. Flera uttalanden av personer i den högsta ledningen, bl.a. presidenten, tyder på detta. Samtidigt rustar sig Kina allt intensivare militärt.

Kina har också börjat uppträda som en stor krigsmaterielexportör i världen. Ofta exporterar man till länder där de politiska och militära spänningarna är starka och där vi inte sällan ser brott mot mänskliga rättigheter.

I Tibet uppträder de kinesiska myndigheterna på ett sätt som närmast kan betecknas som nykolonialt. Amnestys rapport om Tibet redovisar tydligt hur förtrycket har tilltagit under 1993 och 1994. Den tibetanska kulturen hotas, och de ekonomiska fördelar som marknadsekonomin kan medföra för vissa skikt av befolkningen tillkommer främst inflyttade kineser.

Den tibetanska produktionsapparaten, det traditionella jordbruket som har försörjt sin befolkning under sekler, slås sönder.

Den kritik som kommer från kinesiska medborgare mot olika delar av den förda politiken hanteras mycket hårdhänt. Regimkritiker fängslas. Människor, som till följd av den ekonomiska utvecklingen slagits ut och hemfallit åt kriminalitet, behandlas med stor brutalitet. Man tillämpar i allt större utsträckning dödsstraffet för att uppfostra massorna.

Enligt Amnesty dömdes 1993 närmare 2 000 personer till döden, varav åtminstone drygt 1 000 avrättades. Mellan juli och december 1994 kunde Amnesty rapportera om dödsdomar och rättegångar inför masspublik. Ofta verkställs dödsdomar direkt efter avkunnad dom. Det är inte alltid som brotten är grova. Rättssäkerheten är med andra ord minimal.

Brutal hantering av opposition och kritik liksom hårda straff när det gäller brottslighet som har sin grund i sociala missförhållanden kommer att medföra ännu större sociala problem och allt svårare sociala oroligheter. Denna metod att möta kritik och sociala problem med våld manifesterades för några år sedan på torget vid Himmelska fridens port.

Den kinesiska statsledningen har fortsatt på denna väg. Kina är därmed fortfarande en av de värsta förbrytarregimerna när det gäller brott mot mänskliga rättigheter.

Om Kina skall undvika en ekonomisk och politisk utveckling som slutar i en social explosion krävs att man slår in på en annan väg – att den kinesiska statsledningen försöker lösa sociala och politiska problem med fredliga medel och i ständig dialog med kritiker och opponenter.

Fru talman! Att undertrycka kritik och opposition medför på kort sikt ytterligare våld. På längre sikt medför det stagnation och förfall. Självfallet måste Sverige brännmärka den totala bristen på positiva förändringar i alla sammanhang i det internationella umgänget.

Detta innebär att vi skall föra en kritisk dialog med Kina utan att snegla på om en sådan dialog eventuellt kan försvåra handelsutbyte eller svenska företags möjligheter att utvecklas i Kina, eller i övrigt kosta något.

Vidare måste det svenska biståndet satsas på att bekämpa fattigdom och miljöförstöring och inte inrikta sig på att ge krediter till investeringar i de områden i Kina som har den snabbaste ekonomiska tillväxten.

Vi är oroade av den politiska utvecklingen i Kina, vilken för tillfället uppmärksammas alltför knapphändigt i dagens massmedier.

Kränkningar av mänskliga rätigheter är inte ett botemedel mot växande sociala problem. Detta bör påpekas inte minst inför FN:s kvinnokonferens i höst.

Regimen har förvisat den alternativa kvinnokonferensen till en avlägsen del av Kina långt bort från Beijing.

Signalerna om att bojkotta FN-konferensen måste tas på allvar. Om en bojkott i större skala blir verklighet riskerar utvecklingen av det som konferensen behandlar att ta flera steg tillbaka. När en bojkott har sin

grund i protest mot kränkningar av mänskliga rättigheter har Kinas statsledning det fulla ansvaret.
(forts. prot. 115)

10 § Beslut om fortsatt ärendebehandling

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenum onsdagen den 7 juni.

11 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Utrikesutskottets betänkanden
1994/95:UU20 Krigsmaterielexport
1994/95:UU26 Vissa anslag inom Utrikesdepartementets område

Jordbruksutskottets betänkanden
1994/95:JoU21 Vissa ändringar i miljölagstiftningen till följd av EU-medlemskapet
1994/95:JoU24 Kompletteringspropositionen

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
1994/95:AU18 Ledningsform för Institutet för forskning och utveckling

12 § Kammaren åtskildes kl. 16.57.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 20 (delvis),
av andre vide talmannen därefter t.o.m. anf. 51 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m.8 § anf. 98 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Ledighet 1

2 § Meddelande om muntliga frågor till regeringen den 8 juni 1

3 § Meddelande om svar på interpellationer 1

4 § Hänvisning av ärenden till utskott 2

5 § Förnyad bordläggning 2

6 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 1 juni 3

SoU21 Transplantationer och obduktioner m.m. 3
SoU23 Vissa frågor om psykiatrisk tvångsvård 4
SoU24 Primärvård, privata vårdgivare m.m. 4
SoU25 Handikappfrågor 7
SoU27 SBLVaccin AB 8
UbU16 Bidragsbestämmelserna för fristående skolor 8
UbU17 Ett högskoleverk 9

7 § Investeringsbidrag för bostäder, arbetsmarknadspolitik m.m. 10

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU21 10
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1994/95:AU15 10
Anf. 1 INGA BERGGREN (m) 10
Anf. 2 SIW PERSSON (fp) 11
Anf. 3 OWE HELLBERG (v) 13
Anf. 4 PER LAGER (mp) 16
Anf. 5 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kds) 18
Anf. 6 LENNART NILSSON (s) 20
Anf. 7 PER LAGER (mp) replik 22
Anf. 8 LENNART NILSSON (s) replik 22
Anf. 9 PER LAGER (mp) replik 22
Anf. 10 INGA BERGGREN (m) replik 23
Anf. 11 LENNART NILSSON (s) replik 23
Anf. 12 INGA BERGGREN (m) replik 24
Anf. 13 LENNART NILSSON (s) replik 24
Anf. 14 OWE HELLBERG (v) replik 24
Anf. 15 LENNART NILSSON (s) replik 24
Anf. 16 OWE HELLBERG (v) replik 25
Anf. 17 LENNART NILSSON (s) replik 25
Anf. 18 INGRID SKEPPSTEDT (c) 25
Anf. 19 PER UNCKEL (m) 26
Anf. 20 ELVER JONSSON (fp) 30
Anf. 21 HANS ANDERSSON (v) 34

Anf. 22 BERTIL BORGLUND (mp) 39
Anf. 23 DAN ERICSSON (kds) 40
Anf. 24 HANS ANDERSSON (v) replik 43
Anf. 25 DAN ERICSSON (kds) replik 44
Anf. 26 HANS ANDERSSON (v) replik 44
Anf. 27 DAN ERICSSON (kds) replik 45
Anf. 28 MARTIN NILSSON (s) 45
Anf. 29 PER UNCKEL (m) replik 51
Anf. 30 MARTIN NILSSON (s) replik 51
Anf. 31 ANDRE VICE TALMANNEN 52
Anf. 32 PER UNCKEL (m) replik 52
Anf. 33 MARTIN NILSSON (s) replik 53
Anf. 34 ELVER JONSSON (fp) replik 53
Anf. 35 MARTIN NILSSON (s) replik 54
Anf. 36 ELVER JONSSON (fp) replik 55
Anf. 37 MARTIN NILSSON (s) replik 55
Anf. 38 DAN ERICSSON (kds) replik 56
Anf. 39 MARTIN NILSSON (s) replik 56
Anf. 40 DAN ERICSSON (kds) replik 57
Anf. 41 MARTIN NILSSON (s) replik 57
Anf. 42 HANS ANDERSSON (v) replik 58
Anf. 43 MARTIN NILSSON (s) replik 59
Anf. 44 HANS ANDERSSON (v) replik 59
Anf. 45 MARTIN NILSSON (s) replik 60
Anf. 46 ELVING ANDERSSON (c) 61
Anf. 47 DAN ERICSSON (kds) replik 62
Anf. 48 ELVING ANDERSSON (c) replik 63
Anf. 49 DAN ERICSSON (kds) replik 63
Anf. 50 ELVING ANDERSSON (c) replik 63
Anf. 51 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 64
(forts.) 66

Beslut om uppskjuten votering, m.m. 66

7 § (forts.) **Investeringsbidrag för bostäder, arbetsmarknadspolitik m.m.** (forts. BoU21 och AU15) **66**

Anf. 52 ELVER JONSSON (fp) replik 66
Anf. 53 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 67
Anf. 54 ELVER JONSSON (fp) replik 68
Anf. 55 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 68
Anf. 56 PER UNCKEL (m) replik 68
Anf. 57 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 69
Anf. 58 PER UNCKEL (m) replik 69
Anf. 59 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) 70
Anf. 60 DAN ERICSSON (kds) replik 71

Anf. 61 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) ... 71
Anf. 62 DAN ERICSSON (kds) replik ... 72
Anf. 63 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) ... 72
Anf. 64 HANS ANDERSSON (v) replik ... 73
Anf. 65 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) ... 73
Anf. 66 HANS ANDERSSON (v) replik ... 74
Anf. 67 Arbetsmarknadsminister ANDERS SUNDSTRÖM (s) ... 75
Anf. 68 OLA STRÖM (fp) ... 75
Anf. 69 MARTIN NILSSON (s) replik ... 77
Anf. 70 OLA STRÖM (fp) replik ... 78
Anf. 71 MARTIN NILSSON (s) replik ... 78
Anf. 72 OLA STRÖM (fp) replik ... 79
Anf. 73 LARS STJERNKVIST (s) ... 80
Anf. 74 OLA STRÖM (fp) replik ... 81
Anf. 75 LARS STJERNKVIST (s) replik ... 82
Anf. 76 OLA STRÖM (fp) replik ... 82
Anf. 77 LARS STJERNKVIST (s) replik ... 82
Anf. 78 HANS ANDERSSON (v) replik ... 82
Anf. 79 LARS STJERNKVIST (s) replik ... 83
Anf. 80 HANS ANDERSSON (v) replik ... 83
Anf. 81 LARS STJERNKVIST (s) replik ... 84
Anf. 82 DAN ERICSSON (kds) replik ... 84
Anf. 83 LARS STJERNKVIST (s) replik ... 85
Anf. 84 DAN ERICSSON (kds) replik ... 85
Anf. 85 LARS STJERNKVIST (s) replik ... 86
Anf. 86 INGRID BURMAN (v) ... 86
Anf. 87 MARTIN NILSSON (s) replik ... 88
Anf. 88 INGRID BURMAN (v) replik ... 89
Anf. 89 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) ... 89
Anf. 90 INGRID BURMAN (v) replik ... 91
Anf. 91 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik ... 91
Anf. 92 INGRID BURMAN (v) replik ... 92
Anf. 93 INGEGERD SAHLSTRÖM (s) replik ... 92
Anf. 94 TANJA LINDERBORG (v) ... 92
Anf. 95 MARTIN NILSSON (s) ... 94
Anf. 96 TANJA LINDERBORG (v) ... 95
(Beslut skulle fattas den 7 juni.) ... 95

8 § Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa år 1994 ... 95

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU23 ... 95
Anf. 97 KRISTINA SVENSSON (s) ... 95
Anf. 98 HELENA NILSSON (c) ... 97
Anf. 99 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) ... 98
(Beslut skulle fattas den 7 juni). ... 99

9 § Mänskliga rättigheter, m.m. ... 99

Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU24 99
Anf. 100 INGER KOCH (m) 99
Anf. 101 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) 102
Anf. 102 EVA ZETTERBERG (v) 105
Anf. 103 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) 109
Anf. 104 LENA KLEVENÅS (s) 113
Anf. 105 EVA ZETTERBERG (v) replik 116
Anf. 106 LENA KLEVENÅS (s) replik 116
Anf. 107 EVA ZETTERBERG (v) replik 117
Anf. 108 LENA KLEVENÅS (s) replik 117
Anf. 109 INGBRITT IRHAMMAR (c) 118
Anf. 110 TUVE SKÅNBERG (kds) 121
Anf. 111 BERTIL PERSSON (m) 123
Anf. 112 MARIANNE ANDERSSON (c) 124
Anf. 113 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik 126
Anf. 114 MARIANNE ANDERSSON (c) replik 126
Anf. 115 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik 127
Anf. 116 MARIANNE ANDERSSON (c) replik 127
Anf. 117 JAN JENNEHAG (v) 127
(forts. prot. 115) 129

10 § Beslut om fortsatt ärendebehandling 129

11 § Bordläggning 129

12 § Kammaren åtskildes kl. 16.57 ..... **129**

gotab 48713, Stockholm 1995